



***“BiMo” politikos  
rekomendacijų knyga***



Co-funded by the  
Erasmus+ Programme  
of the European Union



BILINGUALISM IN  
MONOLINGUAL CONTEXTS

## 1 SKYRIUS. ĮVADAS Į DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBĮ UGDYMĄ

RUBÉN CHACÓN-BELTRÁN, INMACULADA SENRA-SILVA, DIEGO ARDURA-MARTÍNEZ

UNED  
MADRIDAS, ISPANIJA

### SANTRAUKA

*Šis įvadinis skyrius pradedamas mėginimu apibrėžti dvikalbystę, atsižvelgiant į tai, kad tai plati ir sudėtinga sąvoka, nes ji gali turėti įvairių reikšmių, priklausomai nuo to, koku požiūriu ji apibrėžiama. Taigi šio skyriaus pradžioje skaitytojas supažindinamas su dvikalbystės ypatumais ir niuansais. Vėliau aprašomi du su amžiumi susiję dvikalbystės apibrėžimą ir klasifikaciją lemiantys kriterijai, t.y. ankstyvoji ir vėlyvoji dvikalbystė. Tuomet pirmojo skyriaus pabaigoje aptariamas ryšys tarp dvikalbystės ir jai būdingo aspekto, t.y. pažinimo.*

*Antroje šio skyriaus dalyje aptariami kai kurie su dvikalbyste, kaip neišvengiamai su dvikalbyste ir jos raida susijusiu elementu, susiję klausimai. Čia analizuojami kai kurie dvikalbio ugdymo privalumai, neatsižvelgiant į kontekstą, ir nurodomi kai kurie galimi trūkumai, į kuriuos buvo atkreiptas dėmesys literatūroje. Dvikalbystės privalumai neabejotinai nusveria galimus trūkumus, nes dvikalbis ugdymas gali suteikti asmenims galimybę veikti globalizuotame pasaulyje, kuriame kelių kalbų mokėjimas yra išskirtinis privalumas.*

*Šio skyriaus pabaigoje pateikiami ir aptariami kai kurie duomenys naujausios dvikalbio ugdymo, kaip socialinės dvikalbystės plėtros mechanizmo, įgyvendinimo patirties kontekste. Ypatingas dėmesys skiriamas Kanados patirčiai, kuri buvo pradėta įgyvendinti daugiau nei prieš 50 metų ir tuo metu buvo labai novatoriška bei kruopšti. Toliau analizuojama Europos Sąjungos kalbų politika ir planavimas, t. y. kontekstas, tiesiogiai susijęs su šiuo mokslinių tyrimų ir inovacijų projektu. Čia pateikiamos Europos Sąjungos parengtos gairės, kuriomis siekiama, kad kalbų politika taptų socialinės integracijos ir tarpkultūrinio bendravimo mechanizmu žemyne, kurį sudaro labai įvairios visuomenės, pasižyminčios dideliu kalbiniu turtingumu.*

### 1. KAS YRA DVIKALBYSTĖ?

Pasaulyje vartojama apie 7 000 kalbų ir, nepaisant to, kad egzistuoja vienakalbių visuomenių, kalbėtojų, mokačių ir kasdieniam bendravimui vartojančių daugiau nei vieną kalbą, skaičius lengvai viršija vienakalbių kalbėtojų skaičių. Daugelyje pasaulio dalių daugiau nei viena kalba vartojama nuolat dėl veiksmų, kurie gali būti socialiniai ir socialiniai-ekonominiai, įskaitant migraciją, santuokas ir pan. Šiandien dvikalbystė neapsiriboja tik tomis šalimis ar geografinėmis teritorijomis, kurios tradiciškai laikomos daugiausia dvikalbėmis, įskaitant tokias šalis kaip Kanada ar Šveicarija, bet vienaip ar kitaip pasireiškia visose pasaulio dalyse. Taigi, vienos kalbos vartojimas šeimoje, o kitos - darbe daug kur nėra nieko neįprasto. Be to, antroji kalba ne visada galėjo būti išmokta formalioje aplinkoje, bet galėjo būti įgyta natūraliai, todėl, priklausomai nuo situacijos ar pašnekovo, asmuo gali nesąmoningai vartoti kurią nors kalbą.

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Apibrėžti, ką reiškia "būti dvikalbiu", nėra paprasta, nes dvikalbystė gali būti įvairaus laipsnio, atsižvelgiant į tokius veiksnius, kaip abiejų kalbų mokėjimas, sklandumas ir vartojimo dažnumas atitinkamose aplinkybėse. Dvikalbystė gali svyruoti nuo gebėjimo funkcionaliai vartoti kalbą tik tam tikrose situacijose ir su tam tikrais pašnekovais iki santykinai subalansuoto mokėjimo, kai asmuo sugeba meistriškai bendrauti įvairiose situacijose abiem kalbomis. Bet kokių atveju sunku kalbėti apie dvikalbystę absoliučiais terminais. Veikiau galima kalbėti apie dvikalbystės laipsnį kaip apie progresyvią dalyką.

Norint apibrėžti dvikalbystės ypatybes, reikia atsižvelgti į keletą veiksnių:

- a) Kaip kalbos buvo išmoktos, natūraliai anksti pabendravus arba išmoktos aiškiai mokant, galbūt klasėje, kaip antroji kalba arba kaip užsienio kalba. Kalbos išmokimo ar išmokimo būdas lems kalbėtojo mokėjimo lygį, kuris taip pat priklauso nuo įgijimo amžiaus, taip pat nuo kalbos laiko ir intensyvumo.
- b) kiekvienos kalbos įgūdžiai gali skirtis. Labai dažnai pasitaiko, kad skaitymo ar rašymo įgūdžiai skirtingomis kalbomis skiriasi. Vėlgi nuo to, kaip kalbos buvo įgytos ar išmoktos, priklauso kiekvienos iš jų mokėjimo ir laisvo kalbėjimo įgūdžiai. Kitaip tariant, žmogus gali išsiugdyti kalbos žodinius įgūdžius ir visiškai laisvai kalbėti ta kalba, tačiau tai nereiškia, kad jis moka skaityti ar rašyti. Nors tai atrodo savaimė suprantama, verta priminti, kad žmogus gali labai laisvai kalbėti kokia nors kalba, nors ir nemoka ja skaityti ir rašyti. Kalbant apie suvokimo įgūdžius (kalbos supratimą žodžiu ar raštu), juos visada lengviau įgyti nei produktyviuosius įgūdžius (kalbėjimą ar rašymą). Todėl įprasta, kad klasėje besimokančiam kalbos asmeniui sunkiau sekasi kalbėti ar rašyti nei skaityti ar suprasti žodžiu.
- c) Dvikalbiai žmonės paprastai teikia pirmenybę vienai ar kitai kalbai tam tikrame kontekste arba atlikdami tam tikras komunikacines funkcijas. Tai gali atskleisti, kad jų abiejų kalbų mokėjimas ir sklandumas gali skirtis priklausomai nuo atliekamos veiklos (dalyvavimas kasdieniame pokalbyje darbe, laikraščio skaitymas ar bendravimas prekybos centre) arba jiems tiesiog gali būti patogiau ar natūraliau tai daryti viena, o ne kita kalba (skaičiuoti, keiktis, svajoti). Dažniausiai viena kalba yra dominuojanti kitos atžvilgiu, t. y. abi kalbos vartojamos nevienodai patogiai arba tose pačiose situacijose. Tai nėra kažkas pastovaus, nes laikui bėgant tai taip pat gali keistis.
- d) Kontekstas taip pat lemia vienos ar kitos kalbos vartojimą. Taigi dvikalbiai žmonės gali keisti kalbas priklausomai nuo: a) aplinkos, ar jie yra namuose, darbe, mokykloje, prekybos centre, bare ir t. t.; b) pašnekovų santykių, jei tai susiję su giminaičiais, draugais, kaimynais, gydytoju ir t. t.; c) pokalbio temos, jei tai šeimos ginčas, nedidelis pokalbis apie orą arba jei sveikinamas draugas. Asmuo gali nuolat vartoti skirtingas kalbas skirtingose situacijose ir kontekstuose, pavyzdžiui, vieną - namuose, kitą - mokykloje.
- e) Įprasta, kad individo dvikalbystės raida lemia dvikultūriškumo arba daugiakultūriškumo raidą. Kitaip tariant, kalbant dviem kalbomis, ugdomos nuostatos, jausmai ir žinios, susijusios su abiem kultūromis ar kalbomis. Pavyzdžiui, dvikalbiai dažnai žino, kaip tinkamai elgtis ar bendrauti abiem kalbomis, nors bendravimo taisyklės kiekvienoje kalboje gali būti skirtingos. Taip pat gali būti, kad dvikalbystės raida nesukelia kultūrinės adaptacijos proceso, ypač kai asmuo yra pasinėręs tik į vieną kultūrą, o antroji kalba vartojama tik instrumentiniais tikslais.

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, gali kilti tokių pagrįstų abejonų:

- a) Kokį sklandaus dviejų kalbų mokėjimo lygį žmogus turėtų įgyti, kad būtų laikomas dvikalbiu?
- b) Ar būtina panašiai (subalansuotai) mokėti dvi kalbas, kad būtų galima laikyti dvikalbiu?
- c) Ar asmuo turėtų panašiai mokėti visus įgūdžius, būtent kalbėti, klausytis, skaityti ir rašyti, kad būtų laikomas dvikalbiu?

Atsakymas į šiuos klausimus nėra lengvas, bet pirmiausia dvikalbystės nereikėtų suprasti absoliučiai, galima būti dvikalbiu ir neturint lygiavertės kompetencijos abiem kalbomis. Taigi neturėtume manyti, kad dvikalbis yra dviejų vienakalbių, turinčių tą patį dviejų kalbų mokėjimo lygį, suma, o dvikalbis nėra dviejų jo repertuaro kalbų, kurių gimtoji kalba, derinys.

Įprasta ir normalu, kad kiekvienos kalbos vartojimas nesutampa (subalansuota dvikalbystė visose bendravimo srityse yra tai, kas pasitaiko retai, nes tai priklauso nuo daugelio veiksnių, susijusių su kiekvienos kalbos vartojimu). Kitas labai svarbus klausimas yra tas, kad dvikalbystės priskyrimas yra asmeninis dalykas, kuris skiriasi tarp asmenų. Nors būti dvikalbiu techniškai reiškia mokėti dvi kalbas, galiausiai būtent asmenys taikys dvikalbystės sąvoką pagal savo įgūdžius, išsilavinimą ir norus.

Norint suprasti dvikalbystės reikšmę ir sugriauti plačiai paplitusias prielaidas apie tai, ar reikia ir kaip tapti dvikalbiu, būtina suprasti skirtumą tarp ankstyvosios dvikalbystės (nuo kūdikystės) ir vėlyvosios dvikalbystės (po kūdikystės ar paauglystės). Dažna ankstyvosios dvikalbystės situacija yra dvikalbis auklėjimas, kai mišrioje porose kiekvienas iš tėvų su vaiku kalba skirtinga kalba. Šis metodas, vadinamas OPOL (One Parent One Language), leidžia vaikui vienu metu mokytis abiejų kalbų (kiekviena iš tėvų), nors daugeliu atvejų jo kalbinė raida skiriasi. Kitais atvejais galima ir nuosekli dvikalbystė. Tokiais atvejais abu tėvai su vaiku kalba ta pačia kalba, o vaikas, pavyzdžiui, pradėjęs lankyti mokyklą, gali pradėti kalbėti kita kalba. Tai labai dažnai pasitaiko migrantų šeimose.

### 1.1. ANKSTYVOJI DVIKALBYSTĖ (VAIKYSTĖJE)

Kartais tėvai gali manyti, kad dviejų kalbų mokymasis vienu metu gali pakenkti mažylio kalbinei raidai. Toks požiūris neatitinka tikrovės; kūdikiai nuo pat gimimo yra pasirengę mokytis abiejų kalbų ir jas atskirti. Dvikalbystė nuo ankstyvosios vaikystės yra normalus ir natūralus dalykas, o moksliniais tyrimais įrodyta, kad ji teigiamai prisideda prie vaiko socialinio ir pažintinio vystymosi. Kai kurie jo privalumai: bendravimo įgūdžių ugdymas, lengvesnis kitų kalbų mokymasis, aukštesnė savivertė, geresnės įsidarbinimo galimybės ir kt.

### 1.2. VĒLYVOJI DVIKALBYSTĖ (PO VAIKYSTĖS)

Dvikalbystė taip pat gali būti pasiekama nuosekliai mokantis antrosios kalbos paauglystėje arba suaugus. Tai gali vykti neformalioje aplinkoje - gatvėje, būnant kitose šalyse ar aplinkoje, kur kalbama pasirinkta kalba, žiūrint televiziją, internetą ir t. t. - arba formalioje aplinkoje (mokykloje, lankant kalbos mokymosi kursus ir pan.). Nėra vieno recepto, kaip įgyti antrosios kalbos įgūdžių. Tačiau kalbos mokymasis formalioje aplinkoje dažnai retai apima situacijas, kuriose skatinamas bendravimas žodžiu ir raštu, o tai iš tikrųjų yra pagrindinis



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

dvikalbystės tikslas ir didelis privalumas. Ankstyvasis dvikalbystės mokymasis yra visiškai nesąmoningas, tačiau sąmoningumas atlieka svarbesnį vaidmenį mokantis antrosios kalbos, kai tai susiję su paaugliais ar suaugusiais ir vyksta formalioje švietimo aplinkoje.

Plačiai diskutuojamas klausimas, ar geriau mokytis kalbos vaikystėje, ar suaugus, ir ar produktyviau tai daryti nesąmoningai mokantis, ar formaliomis sąlygomis. Tai skatina mus aptarti antrosios kalbos mokymosi ir amžiaus ryšį, tiek kalbant apie mokymosi greitį, tiek apie tam tikrą tikslą, pavyzdžiui, sklandaus kalbėjimo, žodyno platumo ar svetimų akcento nebuvimo, pasiekimą. Egzistuoja teorija, vadinamoji kritinio laikotarpio hipotezė, kuri teigia, kad maži vaikai turi biologinių ir kognityvinių kalbos mokymosi pranašumų, kurie prarandami prasidėjus paauglystei. Pasak šios teorijos šalininkų, optimalus amžius mokytis antrosios kalbos yra nuo 3 iki 7 metų. Nors kognityviai brandesni asmenys turėtų turėti geresnius kalbų mokymosi įgūdžius, nes jie turi geresnius pažintinius ir intelektinius gebėjimus, kurie turėtų leisti jiems spręsti tokią sudėtingą užduotį kaip kitos kalbos mokymasis, suaugusieji, mokydamiesi antrosios kalbos, dažnai susiduria su įvairiais sunkumais. Nepaisant to, kai kurie tyrimai parodė, kad ankstyvame amžiuje kalbos mokymosi sėkmė daugiausia susijusi su tam tikrais aspektais ar įgūdžiais, pavyzdžiui, fonologijos įsisavinimu (ir ryškaus svetimų kalbos akcento nebuvimu). Todėl jaunesnis amžius nėra toks lemiamas veiksnys įgyjant kitus įgūdžius, kurie gali būti palyginti lengviau įgyjami, jei besimokantysis jau moka savo pirmąją kalbą.

Iš esmės yra ir palankesnių laikotarpių gerai įvaldyti užsienio kalbą, pavyzdžiui, vaikystė ir vidurinis ugdymas. Kalbant apie suaugusiuosius, dvikalbystės įgūdžių pasiekimas priklausys nuo vartojimo dažnumo, požiūrio, motyvacijos ir asmeninių įgūdžių.

### 1.3. DVIKALBYSTĖ IR PAŽINIMAS

Praeityje tėvai buvo linkę atkalbinėti nuo dvikalbio ugdymo, motyvuodami tuo, kad dėl to vaikui teks įdėti papildomų pastangų ir apkrauti smegenis, o tai gali sukelti pasimetimą, sulėtinti pagrindinės kalbos mokymosi procesą, sukelti tapatybės problemų ir pan. Jei atsižvelgsime į tai, kad daugiau nei pusė pasaulio gyventojų yra dvikalbiai, šie nuogąstavimai negali būti pagrįsti ir niekada nebuvo moksliskai įrodyti. Vaiko smegenys nuo pat ankstyvosios kūdikystės mokomos mokytis dviejų ar daugiau kalbų, vienu metu arba paeiliui. Normalu, kad kalbų mokymosi procesas, taip pat ir kalbų išmokimo greitis turėtų skirtis priklausomai nuo daugelio vidinių ir išorinių veiksnių. Be abejo, atsirastų besiskiriančių elementų, tokių kaip kalbų kodų keitimo ir maišymo modeliai, tačiau nieko tokio, ko anksčiau nebūtų darę milijonai žmonių. Tokie skirtumai, kurių galima tikėtis, iš tikrųjų yra natūrali dvikalbių ir (arba) daugiakalbių žmonių patiriamų kalbų praturtinimo procesų pasekmė. Formaliame ugdyme nėra pagrindo manyti, kad vaikas ar paauglys geriau ar blogiau įsisavins dalykų, dėstomų anglų ar bet kuria kita užsienio kalba, turinį, jei tik jo kalbos žinios ir kognityviniai gebėjimai atitinka dėstomą turinį.

Yra daug teorijų, kuriose dvikalbystė analizuojama atsižvelgiant į ugdymo programas, pavyzdžiui, antrosios kalbos mokėjimas siejamas su mokymo programos tikslų pasiekimu. Kitos teorijos skiria kalbos rūšį, reikalingą kasdieniam bendravimui, ir akademinę kalbą, reikalingą bendravimui klasėje. Bet kokiame atveju, atrodo, sutariama, kad kalbėjimo kompetencijos ugdymas yra ankstesnis už raštingumą, kuris reikalingas akademinėi sėkmei, ugdymą. Jei mokiniams teikiama tinkama pagalba ir taikomos kalbos ir turinio mokymo strategijos, jie gali nesunkiai pasiekti pažangos kalbinėje ir intelektinėje raidoje.

Kalbant apie kalbų reprezentavimą smegenyse, buvo atlikti tyrimai, kuriuose buvo tiriama vienakalbių ir dvikalbių žmonių smegenų veikla, pavyzdžiui, lyginant pilkosios medžiagos tankį tarp asmenų, kurie: a) yra



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

vienakalbiai, b) yra dvikalbiai nuo ankstyvo amžiaus ir c) yra dvikalbiai nuo vėlyvo amžiaus. Nepaisant daugybės atliktų tyrimų ir taikytų metodų kalbai ir smegenims palyginti, galutinių rezultatų dėl dvikalbių žmonių kalbų organizavimo smegenyse nebuvo gauta. Naujausi neurovaizdavimo pasiekimai padės suprasti daugiakalbių žmonių smegenis, nes jau atliekami išilginiai tyrimai, kuriuose neuronų vaizdai koreliuoja su elgesio informacija, šiuo atveju kalbine kompetencija, taikant sudėtingus statistinius modelius.

Kita vertus, kai kurie naujausi tyrimai, atlikti neurologijos požiūriu, rodo, kad dvikalbių žmonių stebimas smegenų veiklos tipas gali sulėtinti pažintinių funkcijų silpnėjimą senatvėje ir ypač atitolinti tokių ligų, kaip demencija ir Alzheimerio liga, vystymąsi.

## 2. KELETAS DVIKALBIO UGDYMO NIUANŠŲ

Dvikalbis ugdymas reiškia daugybę politinių, ekonominių, socialinių, kultūrinių ir pedagoginių žingsnių ir sprendimų. Būtent todėl dvikalbis ugdymas atsiranda kaip konkrečios kalbos politikos įgyvendinimo ir taikymo klasėje rezultatas. Kalbų politika taip pat susijusi su kalbų plėtros ir išsaugojimo planavimu nacionaliniu ar regioniniu lygmeniu, pavyzdžiui, siekiant apsaugoti kalbas nuo svetimų kalbų įtakos ar išnykimo ir integruoti mažumų grupes, kad būtų skatinamas tarpkultūrinis supratimas. Dar vienas tikslas, kurio siekiama dvikalbio ugdymo srityje, yra kalbinis antrosios ar trečiosios kalbos, kuri gali būti užsienio kalba, tobulinimas, siekiant puoselėti tarptautinius ir tarpkultūrinius santykius, gerinti įsidarbinimo galimybes, praturtinti bet kurios visuomenės ekonomiką ir atvirumą. Trumpai tariant, kalbų skatinimas ir jų vartojimas visada grindžiamas paskatomis ir kalbų politika, kurios tikslas gali būti gimtoji arba užsienio kalba. Dėl to sprendimų priėmėjai ir švietimo suinteresuotieji subjektai tampa pagrindiniais visuomenės, kultūros ir asmens tapatybės raidos veikėjais. Perėjimas prie dvikalbio ugdymo įgyvendinimo gali prisidėti prie tokių įvairių klausimų, kaip kalbinių mažumų tarpusavio supratimas, šalies ekonomika ar būsimų specialistų rengimas. Tokių sprendimų priėmimas arba jų nebuvimas gali lemti kurios nors kalbos išnykimą, vienos kalbos pranašumą prieš kitą arba dvikalbių ir dvikultūrių visuomenių vystymąsi.

Pastaraisiais metais, regis, atsirado nauja tendencija dvikalbį ugdymą laikyti labai naudingu visiems. Taip yra ne tik dėl dabartinių tendencijų, palankių kultūrų įvairovei ir mažumų kalboms, bet ir dėl globalizacijos proceso, dėl kurio žmonės, ypač jaunoji karta, geriau supranta, kad reikia mokėti daugiau nei vieną kalbą. Europos Sąjungoje šalys narės vykdo bendrą daugiakalbės ir daugiakultūrės visuomenės skatinimo programą. Todėl tarptautinės kalbos, pavyzdžiui, anglų kalbos, mokėjimas praktiškai tapo būtinybe Europos aplinkoje. Šia prasme Baker Jones (1998) nurodo kai kuriuos dvikalbio ugdymo šiuolaikinėje visuomenėje privalumus, tarp jų ir šias mintis, kurios dažniausiai taikomos kontekstuose, kai kalbos mokomasi kaip tarpkultūrinio ir tarptautinio bendravimo priemonės:

1. Dvikalbis ugdymas gali apimti visišką kalbinį vystymąsi daugiau nei viena kalba, o tai leis vaikams įsitraukti į platesnes komunikacines situacijas, taip pat galės bendrauti su skirtingomis kultūrinėmis grupėmis, skirtingomis geografinėmis vietovėmis ir net su skirtingomis kartomis.
2. Dvikalbis ugdymas skatina vaikus geriau suprasti kiekvienos kalbos atstovaujamas kultūras. Tai taip pat padeda užkirsti kelią stereotipų, susijusių su socialinėmis ar kultūrinėmis grupėmis, kūrimuisi ir skatina platesnį požiūrį į tai, kas yra kitos kultūros ir visuomenės.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

3. Dvikalbis ugdymas dažnai lemia abiejų kalbų raštingumą, tai yra gebėjimą skaityti ir rašyti daugiau nei viena kalba. Taip didinamos galimybės mėgautis, pavyzdžiui, literatūra kiekviena kalba, išplečiamos galimybės suprasti kito kultūrą, tradicijas, kitokį pasaulio matymą.

4. Gebėjimas kalbėti ir rašyti dviem kalbomis turi pažinimo naudą. Vaikai dažnai yra kūrybiškesni ir suvokia tarpasmeninius santykius, o kartais tai pasireiškia kodų keitimu, tai yra vienos ar kitos kalbos vartojimu, priklausomai nuo konteksto ar pašnekovo.

5. Dvikalbis ugdymas gali padidinti vaikų savivertę, ypač tais atvejais, kai kalba, kuria kalbama namuose, nėra dominuojanti kalba socialinėje aplinkoje, tačiau ji yra mokyklos aplinkos kalba. Apskritai kalbos vartojimas įvairiose aplinkose prisideda prie to, kad vaikai ją natūraliai ir dažnai vartotų.

6. Dvikalbis mokymas turi ekonominių pranašumų, nes palengvina galimybes įsidarbinti viešajame ar privačiame sektoriuose, vietiniu, nacionaliniu ar tarptautiniu lygiu.

Be pirmiau aprašytų pranašumų, taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad naujausi tyrimai atskleidė kai kuriuos dvikalbio ugdymo trūkumus, pavyzdžiui:

1. Dvikalbis ugdymas negarantuoja efektyvaus mokymosi, nors kartais jis siejamas su akademinė sėkme ir dažnai yra Vakarų visuomenių aukštesniųjų ir viduriniųjų socialinių sluoksnių pageidaujamas ugdymo būdas, kuris kartais siejamas su elitizmo formavimu.

2. Formaliojo ugdymo metu vartojami kalbiniai registrai nebūtinai atitinka kalbinį registrą, kurio reikia už klasės ribų, t. y. mokyklos aplinkoje vartojamos akademinės kalbos tipas dažnai neatitinka šnekamosios kalbos, kurią dvikalbio mokymo programos mokiniai gali rasti už klasės ribų.

3. Produktyvūs įgūdžiai gali būti nevysiškai išugdyti, jei kalbos mokymas nevyksta už mokyklos ribų. Tai vienas akivaizdžiausių rezultatų, kuriuos galima padaryti iš dvikalbio mokymo programų patirties Kanadoje. Idealiomis sąlygomis mokiniai, atrodo, gerai išvysto kalbos žinias receptiniu požiūriu (klausymo supratimas ir skaitymo supratimas), tačiau daug sudėtingiau pasiekti optimalų produktyviųjų įgūdžių (žodinė raiška ir rašytinė raiška) kompetencijos lygį.

### 3. NAUJAUSIA DVIKALBIO UGDYMO ISTORIJA

#### 3.1. KANADOS PATIRTIS \_

1982 m. Kanada pagal Konstituciją tapo dvikalbe šalimi, o dvikalbystė ir šiandien tebėra socialinė ir politinė šalies problema. 1982 m. Konstitucija suteikė teisinį pagrindą apsaugoti anglų kalba kalbančių Kvebeke ir prancūziškai kalbančių už Kvebeko ribų kalbų teises. Tačiau, kadangi prancūzakalbių teisių ne visada buvo paisoma tokiose Kanados provincijose kaip Manitoba, didžioji dalis Kanados prancūzakalbių gyventojų apsiribojo Kvebeko provincija, kurią tuo metu valdė anglakalbis elitas Monrealyje. Dėl šios ypatingos padėties šioje Kanados dalyje dažnai kildavo socialinė ir politinė įtampa, todėl nenuostabu, kad prancūzakalbiai



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

kanadiečiai kalbą ėmė suvokti kaip tapatybės ir kultūrinio paveldo ženklą. Tuo metu frankofoniškos bendruomenės nariai sudarė apie 30 % Kanados gyventojų, dauguma jų (apie 80 %) gyveno Kvebeke. Dvikalbystė dviem oficialiosiomis šalies kalbomis buvo (ir tebėra) plačiai paplitusi daugiausia šalies rytuose, pavyzdžiui, Monrealyje, Šerbruke ir Otavoje.

1982 m. Konstituciniu aktu Kanados centrinė valdžia ėmėsi ginti prancūzų kalbos teises visoje šalyje, o Kvebeko provincijos vietos valdžia ėmėsi veiksmų prieš anglų kalbos vartojimą provincijoje, motyvuodama tuo, kad dvikalbystė Kvebeke skatina vienakalbiškumą anglų kalba. Šiandien kai kurie sprendimai, priimti siekiant apriboti anglų kalbos vartojimą Kvebeke, buvo panaikinti, o kai kurie Manitobos įstatymai, kuriais buvo varžomos frankofonų teisės, buvo pakeisti, tačiau prancūzų ir anglų kalbų nesutarimai ir diskusijos tęsiasi.

Be šio istorinio ginčo tarp dviejų oficialiųjų kalbų, verta paminėti, kad Kanadoje gyvena kai kurios vietinių tautų mažumos, turinčios savo vietines kalbas, o kadangi Kanada yra imigrantų šalis, joje, ypač didžiuosiuose miestuose, yra nemažai gimtąja ispanų, italų, vokiečių, portugalų ir kt. kalba kalbančių žmonių. Kanada tebėra kritiniame taške, kalbant apie šalies sociolingvistinę ir socialinę bei politinę padėtį, o dabar, kai prancūzų ir anglų kalbų ginčas tapo teritoriniu, padėtis dar labiau įtempta, nepaisant nuolatinių vyriausybės pastangų rasti ilgalaikį šio klausimo sprendimą. Iki šiol buvo atlikta nemažai kalbos planavimo veiksmų, padedančių išspręsti šią problemą. Toliau pateikiama keletas dvikalbio švietimo programų, kuriomis siekta ugdyti dvikalbę ir dvikultūrę visuomenę Kanadoje, pavyzdžių.

Prancūzų kalbos mokymas pradėtas daugiau kaip prieš 55 metus, 1965 m., nuo eksperimento St. Lambert mokykloje Monrealyje, kur grupė angliškai kalbančių tėvų pasiekė, kad mokyklos rajonas pradėtų dvikalbių vaikų darželio programą (prancūzų kalba kaip antroji kalba). Tuo metu jiems tapo aišku, kad anglakalbė bendruomenė turi gerai mokėti prancūzų kalbą, kad įveiktų savo, kaip mažumos kalbinės bendruomenės Kvebeke, statusą ir užtikrintų savo socialinį ir ekonominį išlikimą provincijoje. Ši pradinė programa buvo gana ekstremali, nes vienakalbiai anglakalbiai vaikai nuo pirmos dienos darželyje buvo mokomi prancūzų kalba, o vėliau, antroje klasėje, pradėjo ugdyti raštingumo įgūdžius savo gimtąja kalba.

Įsitraukimas į prancūzų kalbą yra bendras terminas, vartojamas kalbant apie tokio pobūdžio turinio mokymą, kai prancūzų kalba klasėje naudojama kaip bendravimo priemonė. Todėl mokiniai mokomi antrosios kalbos, kad įgytų aukšto lygio kalbėjimo, klausymo, skaitymo ir rašymo įgūdžius. Tačiau ne visos programos yra vienodos, todėl pagal pradinį amžių galima išskirti tris imersijos tipus: a) ankstyvoji imersija, kuri siūloma nuo pirmųjų mokslo metų (darželio, 1 arba 2 klasės) ir yra dažniausia imersijos rūšis; b) atidėtoji arba tarpinė imersija, siūloma vėlesnėse mokyklos klasėse, pradedant 4 klase, ir c) vėlyvoji imersija, kuri pradedama 6, 7 arba vėlesnėse klasėse. Įtraukimas taip pat gali būti visiškas, kai visi dalykai dėstomi antrąja kalba, arba dalinis, kai antrosios kalbos mokoma pusę mokymosi dienos.

Šios prancūzų kalbos imersijos programos nerado lygiaverčio atitikmens anglų kalbos imersijai Kanadoje, nes prancūzakalbių bendruomenės, nepaisant šių programų populiarumo ir sėkmės, nesiūlo tikslaus atitikmens gimtąja kalba kalbantiems prancūzams.

Swain ir Johnson (1997: 6) pateikia keletą pagrindinių tipinių imersijos programų bruožų. Jie nurodo, kad toliau išvardytos savybės negali būti suprantamos kaip viskas arba nieko, bet kaip kontinuumo dalis. Jie





Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

priduria, kad tam, jog dvikalbė programa būtų vadinama "imersine", ji turi tam tikru mastu derinti kiekvieną iš šių savybių:

- a) L2 (antroji kalba) vartojama kaip mokymo priemonė, be to, ji mokoma formaliai ir tik kaip dalykas. Pagrindinė metodinė logika yra komunikacinis požiūris, kuriuo siūloma didinti suprantamos informacijos kiekį.
- b) Imersinė mokymo programa yra analogiška tai, kuri naudojama su mokiniais, neįtrauktais į imersijos programą. Taip užtikrinama, kad imersijos programos mokiniai gaus tą patį turinį, o vienintelis kintamasis yra L2 kaip mokymo priemonės naudojimas.
- c) L1 (gimtoji kalba) aiškiai remiama kaip esminis mokymo programos komponentas, kartais kaip dalykas, o kartais kaip mokymo priemonė.
- d) "Papildoma dvikalbystė" yra pagrindinis programos tikslas. Šis principas reiškia, kad programos pabaigoje mokinių L1 mokėjimas turėtų būti panašus į tų, kurie mokėsi iki L1, t. y. L2 mokėjimas neturėtų būti pasiektas L1 sąskaita.
- e) Susidūrimas su L2 paprastai apsiriboja klasės aplinka, bent jau kai kuriose imersinėse programose, pavyzdžiui, Kanadoje, kai tėvai ar draugai nevartoja mokomosios kalbos. Akivaizdu, kad tai yra mokinių trūkumas.
- f) Visi mokiniai į programą atvyksta turėdami panašų L2 kalbos mokėjimo lygį. Tam tikras homogeniškumo laipsnis šiuo požiūriu palengvina daugumos mokinių poreikius atitinkančios mokymo programos ir pedagogikos priėmimą.
- g) Dėstytojai yra dvikalbiai, mokantys mokinių L1 ir L2 kalbos.
- h) Tipinės imersijos programos klasės kultūra yra vietos L1 bendruomenės kultūra, o ne L2 kultūra, t. y. kai ta kalba vartojama kaip L1.

### 3.2. KALBOS POLITIKA IR PLANAVIMAS EUROPOS SĄJUNGOJE

Europos Sąjungoje dedamos didelės pastangos, kad turtingas žemyno kultūrinis ir kalbinis paveldas iš bendravimo kliūtis taptų tarpusavio supratimo šaltiniu. ES valdžios institucijos sutinka, kad geresnis šiuolaikinių Europos kalbų (be gimtosios) mokėjimas palengvins europiečių bendravimą ir sąveiką, skatins judumą ir tarpusavio supratimą. Taigi ES kalbų politikos ir planavimo tikslas - suvienyti milijonus kalbančiųjų po viena politine ir ekonomine administracija, o turint omenyje skirtingų kalbų skaičių, atrodo, kad būtina rasti bendrą bendravimo pagrindą, neprarandant bloką sudarančių šalių ir kalbinių bendruomenių kultūrinio ir kalbinio savitumo.

Atsižvelgiant į šalių, kultūrų ir politinių sistemų skaičių, nelengva susidaryti tikslią Europos Sąjungos kalbų situacijos apžvalgą. Rengiant šią ataskaitą ES sudaro 27 šalys, kuriose yra 24 skirtingos oficialiosios kalbos (tik 3 laikomos ES darbo kalbomis: anglų, prancūzų ir vokiečių), ir visose šiose šalyse yra nemažos kalbinės mažumos - arba dėl to, kad tam tikroje jų teritorijoje yra paveldėta kalba, arba dėl intensyvios migracijos ir



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

didelių migrantų bendruomenių susikūrimo. Tik Portugaliją galima laikyti "oficialiai" vienakalbe, nors joje yra kalbinių bendruomenių, kurios vartoja ne tik portugalų, bet ir kitas kalbas. Visose kitose šalyse yra teritorijų, kuriose įvairių kalbų mokomasi kaip gimtosios (šioje vietoje reikėtų pažymėti, kad skirtumas tarp kalbų ir tarmių ne visada aiškus, nes jam dažnai turi įtakos socialiniai ir politiniai veiksniai). Tokia situacijų įvairovė rodo, kad reikia kurti bendrą ES kalbų politiką, kuri skatintų įvairių valstybių narių ir jų tautų bendradarbiavimą ir supratimą.

Be to, Trimm (1999) minėjo, kad norint, jog kalbų mokymasis ir kalbų planavimas būtų veiksmingas, turėtų būti vyriausybiniis departamentas, atsakingas už veiklos, kuria siekiama jį skatinti ir įgyvendinti, organizavimą. Taigi valstybinių kalbų mokymu gimtakalbiams, vaikams iš mažumų, antrųjų ar užsienio kalbų mokymu gali užsiimti skirtingi įstatymai ir valstybinės institucijos.

ES politiniai lyderiai, žinodami, kokią didelę įtaką kalbų politika turi bloko bendrosios rinkos ateičiai, nustatė gaires, kuriomis siekiama skatinti ES kalbų vartojimą tarpkultūriniam bendravimui. Jie taip pat priėmė sprendimus, kuriais remiamas mažumų kalbų išsaugojimas, įskaitant šiuos dokumentus:

- a) Europos mažumų arba regioninių kalbų chartija.
- b) EB pagrindų susitarimas dėl tautinių mažumų apsaugos.
- c) Oslo rekomendacijos dėl tautinių mažumų kalbinių teisių Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijoje (ESBO).
- d) Hagos rekomendacijos dėl tautinių mažumų švietimo teisių.

ES jau priėmė kai kurias priemones, susijusias su antrosios arba užsienio kalbos mokymu ir mokymusi savo valstybėse narėse, o 1995 m. paskelbtoje Baltojoje knygoje (Mokymas ir mokymasis: besimokančios visuomenės link) nustatytas bendras tikslas, kad kiekvienas ES pilietis, nepaisant išsilavinimo, be gimtosios kalbos turėtų laisvai mokėti dvi kalbas. Turėdami omenyje šį tikslą, ES vadovai pasiekė tvirtą sutarimą dėl užsienio kalbų mokymo, todėl buvo sukurtos kai kurios mokinių ir mokytojų mainų programos, skatinančios mokytis kitų ES kalbų, padėti mokytojus rengti, didinti informuotumą ir skatinti kultūrinius mainus skirtingos švietimo sistemos. Kai kurios iš šių programų yra Socrates (įskaitant Erasmus, Lingua ir Socrates), Leonardo (mainų programos profesinėje srityje) ir Tempus (aukštojo mokslo sistemų plėtrai).

Bendrieji Europos kalbų metmenys – tai dokumentas, naudojamas kaip praktinė priemonė nustatyti tam tikrus standartus, nustatant nuoseklius mokymosi ir kalbinių žinių vertinimo etapus. Tai yra pagrindas nustatyti bendrus ES standartus, kurie paskatins abipusį kalbų kvalifikacijų pripažinimą ES šalyse ir taip palengvins švietimo ir darbo jėgos judumą. Struktūroje aprašoma:

- a) Kalbos veikla, ty bendravimui būtini įgūdžiai;
- b) kalbos vartojimo sritys,
- c) kiekvienos srities kompetencijos lygiai

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Bendrieji Europos kalbų metmenys sudaro sąlygas visapusiškam mokymo ir mokymosi tikslų bei metodų apibrėžimui, todėl yra ypač svarbūs kalbos politikos vadovams, mokymo programų rengėjams, vadovėlių autoriams, vertintojams, mokytojams ir mokytojų rengėjams, ir visai akademinėi bendruomenei.

## NUORODOS

BAKER, C. IR JONES, S. DVIKALBYSTĖS IR DVIKALBIO ŠVIETIMO ENCIKLOPEDIJA. CLEVEDON : PHILADELPHIA, PA: MULTILINGUAL MATTERS. 1998 M.

CHACÓN-BELTRÁN , R. ANGLŲ SOCIOLINGVISTIKA. MADRIDAS, UNEDAS , 2021 M.

JOHNSONAS, RK, IR SWAIN, M. (RED.) . PANARDINAMASIS ŠVIETIMAS: TARPTAUTINĖS PERSPEKTYVOS. KEMBRIDŽAS: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 1997 M .

SWAIN, M. IR JOHNSON, RK, „ŠVIETIMAS PANARDINANT : DVIKALBIO ŠVIETIMO KATEGORIJA“. RK JOHNSON Y M. SWAIN (RED.), 1997, 1-16.

TRIM, JLM „LANGUAGE EDUCATION POLICY - EUROPE “ IN SPOLSKY , B. (RED.) CONCISES EDUKACINĖS LINGVISTIKOS ENCIKLOPEDIJA . AMSTERDAMAS: ELSEVIER. 1999, 122-127.



# 1 SKYRIUS. TĖVAI, SUSIDURIANTYS SU DVIKALBYSTE IR DVIKALBIU UGDYMU INMACULADA SENRA-SILVA, RUBÉN CHACÓN-BELTRÁN IR DIEGO ARDURA-MARTÍNEZ

UNED  
MADRIDAS, ISPANIJA

## SANTRAUKA

*Šiame skyriuje pristatomi kai kurie BiMo projekto rezultatai, kuriuos sudarė dvikalbio ugdymo praktikos Ispanijoje, Italijoje, Rumunijoje ir Lietuvoje tyrimai. Pirmoji dalis dėmesys sutelkiamas į liudijimus ir pamąstymus iš tėvų, kurių vaikai dalyvauja dvikalbėse programose. Buvo sukurtas internetinis klausimynas, išverstas į vietines kalbas ir išplatintas 489 šeimoms, siekiant išanalizuoti: a) tėvų pasitenkinimą ir lūkesčius dėl dvikalbystės poveikio jų vaikui; (b) šeimų įžvalgos apie dvikalbystę, dvikalbį ugdymą, dvikalbio ugdymo įtaką turiniui ir užsienio kalbų mokymuisi; c) tėvų suvokimas apie mokytojų žinias ir klasės metodikas ir d) šeimų sprendimų priėmimas, ar įtraukti savo vaiką į dvikalbio ugdymo programas. Kai kurie tėvai taip pat buvo apklausti siekiant nustatyti problemas, susijusias su dvikalbiu ugdymu.*

*Šio tyrimo rezultatai turėtų padėti šeimoms, galvojančioms įtraukti savo vaiką į dvikalbę programą, kurioje antroji kalba nekalbama jų tiesioginiame socialiniame kontekste.*

*Antroje šio skyriaus dalyje dėmesys sutelkiamas į kai kurių pasaulio dvikalbystės ir dvikalbio švietimo ekspertų, apklaustų BiMo projekto rėmuose, nuomones. Pagrindinis tikslas – nutraukti valdžios ir politikos formuotojų tendenciją dažnai priimti sprendimus neatsižvelgiant į akademinis ekspertus ir realius jų politinių veiksmų naudos gavėjus.*

## 1. ĮVADAS

Pastaraisiais metais Europoje, bet ypač Ispanijoje, sparčiai plinta dvikalbės programos, tiek dvikalbės, tiek vienakalbės. Nors CLIL programos buvo plačiai išplėtotos, moksliniai tyrimai visų pirma buvo skirti mokinių pasiekimams, sąsajų tarp turinio įgijimo ir mokymo terpės nustatymui bei CLIL metodologijos poveikiui gimtosios kalbos kompetencijai (ypač rašymui) ir turinio dalykų pasiekimams (plg. Hunt), 2011; Dalton-Puffer, 2011).

Apskritai, tyrimų, kuriais siekiama išanalizuoti šeimų susirūpinimą ir nuomonę apie dvikalbes programas, yra nedaug. Be kalbos politikos formuotojų, kitos suinteresuotosios šalys, tokios kaip mokytojai, mokyklų tarybų nariai (mokytojai, sekretorės ir studijų vadovai), tėvai, studentai, dvikalbių programų koordinatoriai ir kt. gali atlikti svarbų vaidmenį plėtojant dvikalbes programas ir diegiant naujoves balsai turi būti girdimi.

Tėvai turi nuolat priimti sprendimus dėl savo vaikų ugdymo (amžiaus, kada pradėti mokytis antrosios kalbos, kaip tai daryti, kokią ugdymo įstaigą pasirinkti ir pan.) ir tai ne visada yra pagrįstas sprendimas, nes tėvai gali nežinoti iš anksto ką iš tikrųjų reiškia prisijungti prie dvikalbio ugdymo programos arba ko tikėtis. Ši padėtis ypač svarbi tradiciškai vienakalbėse visuomenėse, kur tėvai gali priimti neinformuotus sprendimus dėl savo vaikų švietimo dėl ribotos dvikalbystės / daugiakalbystės patirties bet kuriuo jo aspektu. Todėl jų prielaidos dažnai yra pagrįstos vien įspūdiškais ir daline informacija, kurią jie gavo iš artimiausios socialinės aplinkos ar žiniasklaidos.

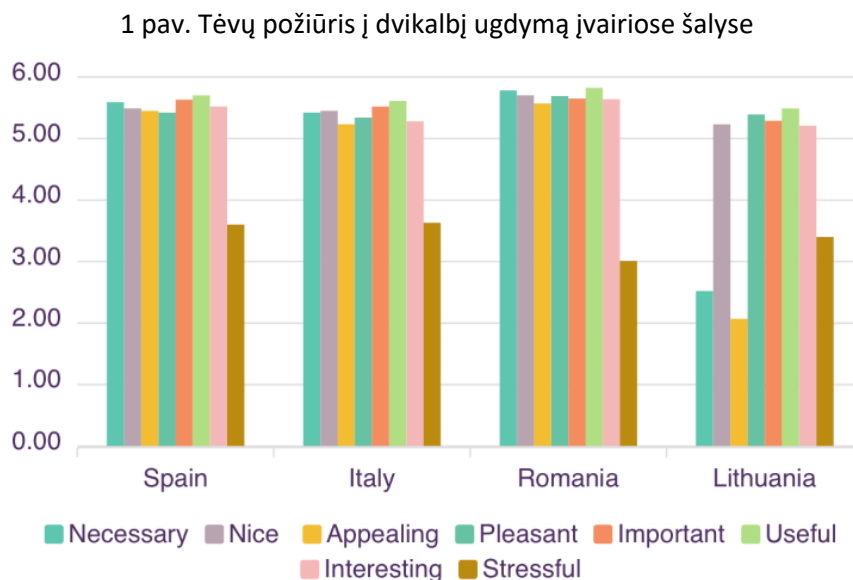
BiMo projekto tikslas - susipažinti su vienakalbų visuomenių, kuriose vykdomos dvikalbio ugdymo programos, šeimų nuomonėmis, įspūdiškais ir poreikiais bei užmegzti sąveiką su visuomenėmis, turinčiomis didesnę kasdienės dvikalbystės ir dvikalbio ugdymo užsienio kalba programų patirtį.

## 2. TĖVŲ POŽIŪRIS Į DVIKALBĮ UGDYMĄ ĮVAIRIOSE ŠALYSE: TYRIMAI PAGRĮSTA BIMO PROJEKTO INFORMACIJA

Šioje dalyje bus aptariamas tėvų suvokimas, požiūris ir nuomonė apie dvikalbį ugdymą. Pateikti rezultatai gauti iš kiekybinės ir kokybinės duomenų analizės, surinktų naudojant klausimynus ir interviu, kurie buvo atlikti keturiose projekte dalyvaujančiose šalyse.

### 2.1 TĖVŲ POŽIŪRIS Į DVIKALBĮ ŠVIETIMĄ ĮVAIRIOSE ŠALYSE

Apskritai, tėvų požiūris į dvikalbį ugdymą šiose keturiose šalyse dažniausiai yra teigiamas (žr. 1 pav.). Palyginus šalių vidutines vertes, paaiškėjo, kad Rumunijoje tėvai labiau linkę išreikšti teigiamą požiūrį į dvikalbį ugdymą nei kitose šalyse. Be to, Rumunijoje dvikalbis ugdymas laikomas mažiau keliančiu stresą nei Ispanijoje, Italijoje ar Lietuvoje.



1 paveiksle matyti, kad tėvai paprastai yra patenkinti dvikalbiu ugdymu. Jų nuomonė daugiausia grindžiama nauda jų vaikams, o ne mokymo ir mokymosi kokybe. Pavyzdžiui, ispanų tėvai mano, kad toks išsilavinimas padeda jų vaikams išmokti antrąją kalbą. Kai kurie ispanų tėvai netgi nori, kad šis ugdymo metodas būtų kuo labiau išplėstas:

*Esu labai patenkinta ir norėčiau, kad jiems būtų daugiau dalykų užsienio kalba, nes tai padeda išmokti specifinį žodyną apie tuos dalykus. (Tėvas iš Ispanijos)*

Panašiai italė motina pabrėžia dvikalbio ugdymo svarbą ir tai, kad jis turėtų būti siūlomas visos jos šalies valstybinėse mokyklose:

*Esu patenkinta ir tikrai džiaugčiausi, jei daugiau dalykų būtų dėstoma antrąja kalba. Turiu omenyje atvejį, kai mano dukra praėjusiais mokslo metais mokėsi fiziką anglų kalba. Mano nuomone, tai turėjo įvykti anksčiau, nuo pirmųjų vidurinės mokyklos metų, bet, deja, taip neatsitiko. Esu iš Lukos ir sužinojau, kad mano mieste buvo atliktas tokio pobūdžio eksperimentas ir po tiek metų, kai ši galimybė buvo nagrinėjama, pagaliau įgyvendinta vaikų darželyje. Prieš daugelį metų aš taip pat vertinau šią galimybę savo dukrai, prieš nusprendama ją užrašyti į vidurinę mokyklą, kurią ji tuo metu lankė. Deja, ši mokykla yra privati, todėl labai brangi. Labai pritariu šiai galimybei ir tikiuosi, kad ji netrukus bus įdiegta valstybinėse mokyklose, nes šiandien ji yra būtina. Neįsivaizduojama, kad*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*ieškotumėte darbo be anglų kalbos žinių, net jei tai būtų antraeilės ar pradinio lygio pareigos. pavyzdžiui, pardavėja Florencijos parduotuvėje nebūtų priimta į darbą, jei nemokėtų anglų kalbos. Taigi, tai yra esminės žinios, kurios, mano nuomone, turėtų būti diegiamos nuo pat vaikų darželio, o ne vidurinėje mokykloje (Mama iš Italijos)*

Įdomu tai, kad kai kurie lietuvių tėvai įžvelgia ne tik antrosios kalbos mokėjimo naudą, bet ir jos įtaką kultūriniam sąmoningumui:

*Ką reiškia būti dvikalbiu, manau, tai atveria dvigubas galimybes – susipažinti su kitos šalies kultūra ir papročiais bei mokėti bendrauti. (tėvas iš Lietuvos)*

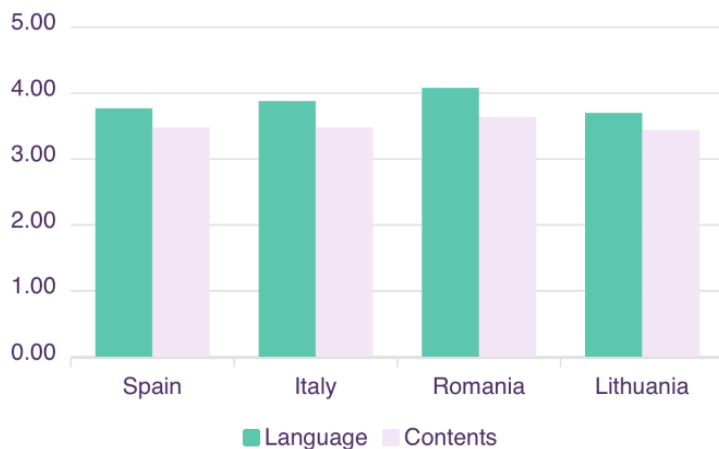
Galiausiai, rumunų tėvai, atrodo, labiausiai entuziastingai vertina dvikalbį mokymąsi, pavyzdį galima pamatyti šiame komentare:

*Esu daugiau nei patenkinta, esu dėkinga. Tai vienas iš veiksnių, paskatinusių mane įrašyti savo vaiką į šią mokyklą ir yra papildoma proga pajvairinti kontekstą, kuriame jis gali vartoti mokymo programoje esančias užsienio kalbas – anglų, vokiečių ir kinų. (tėvas iš Rumunijos)*

## 2.2 TĖVŲ SUVOKIMAS APIE DVIKALBIO UGDYMO ĮTAKĄ TURINIUI IR KALBOS MOKYMUISI

Vidutinės vertės, susijusios su tėvų suvokimu apie dvikalbio ugdymo poveikį kalbos ir turinio mokymuisi keturiose BiMo projekte dalyvaujančiose šalyse, parodytos 2 paveiksle. Visose šalyse tėvai mano, kad dvikalbis ugdymas daro didesnį poveikį kalbai nei turinio mokymasis. Be to, atrodo, kad rumunų tėvai labiau pasitiki savo vaikų akademiniais pasiekimais nei apklaustieji iš kitų šalių.

2 pav. Tėvų suvokimas apie dvikalbio ugdymo poveikį įvairiose šalyse



Apskritai tėvai Lietuvoje, Rumunijoje ir Italijoje nurodo, kad jie nejaučia neigiamo poveikio savo vaikų pažymiams iš turinio dalykų, nors atrodo, kad tai galioja tik tuo atveju, jei dvikalbėje klasėje vartojama gimtoji kalba:

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*(...) Kalbant konkrečiai apie mūsų vaikus, nemanau, kad tai turi įtakos dalyko turiniui, nes viskas dėstoma visapusiškai, jei kažkas neaišku, vaikas visada gali paklausti ir sužinoti savo gimtąją kalbą. O užsienio kalba yra daugiau kaip priedas; susipažįstama su tam tikrais terminais ir suteikiama galimybė mokytis dalyko kartu su kalba. Nemanau, kad turinys nukenčia neigiamai, nes vaikai gali bendrauti gimtąją kalbą, jei kas nors neaišku. (mama iš Lietuvos)*

Rumunų tėvai daugiausia savo nuomonę apie turinio praradimą grindžia aukštu kalbų lygiu, kurį jie pastebi savo vaikuose, nes jie daug bendrauja ne tik gimtąja, bet ir kitomis kalbomis:

*Užaugęs, nuo mažens susipažinęs su anglų kalba, tad jo sklandus šios užsienio kalbos mokėjimas panašus į gimtosios. Tam tikrų posakių, net slengo, dalykų, kurių aš nesuprantu. Aš laikau save dvikalbe, net trikalbe, bet kažkaip apsiribojau formalėsne kalba, su formaliais žodžiais ir posakiais, o sūnus supranta įvairius posakius ir žodžius, tariamus kasdieniniais akcentais. Jis daug labiau lenkia mane. (tėvas iš Rumunijos)*

Tačiau ispanų tėvų nuomonės skiriasi, nes kai kurie iš jų išreiškė susirūpinimą dėl turinio mokymosi dvikalbiame ugdyme, o kiti – ne:

*Na, turinys taip pat ribotas. Nes, kai jis sumažintas, galų gale, hm..., jūs darote du dalykus, dažniausiai tai daroma ispanų kalba ir, turiu galvoje, dvikalbystės per se nėra. (tėvas iš Ispanijos)*

*Jie mokosi to paties, tik dviem kalbomis. Tiesa, jie progresuoja lėčiau, bet idėja veikia, pagal tai, ką man paaiškina dukra, visas turinys ir dalis veiklų vyksta ispanų, o dalis anglų kalba, bet galų gale rezultatas tas pats. (tėvas iš Ispanijos)*

Įdomu tai, kad vienas iš rumunų tėvų pabrėžė, kad turinys šiais laikais yra mažiau svarbus nei įgūdžiai:

*ar jis/ji mokysis mažiau, ar daugiau. Mes gyvename informacijos eroje, kai esate vos vienu spustelėjimu nuo bet kokios rūšies informacijos. Taigi, tai, kaip jis ar ji mokosi, ta mokymosi mokyti tipologija man yra daug svarbesnė nei tikrosios žinios. Žinome, kad atmintis suskirstyta į tris lygius, trumpalaikė atmintis yra labiausiai nepastovi, todėl svarbu ne kiekis, o būdas pasiekti informaciją. (tėvas iš Rumunijos)*

Visose šalyse tėvai mano, kad dvikalbis ugdymas pagerina jų vaikų kalbos įgūdžius, be to, šis patobulėjimas siejasi su pasitikėjimu savimi vartojant antrą kalbą padidėjimu. Konkrečiau, visi tėvai pabrėžia dvikalbio ugdymo naudą lavinant žodinius įgūdžius:

*Manau, kad iš esmės tai yra klausymasis, nes galiausiai klausai, kaip mokytojas kalba užsienio kalba. Tada ir sklandžiau kalbama, nes jei verčia atsakyti į klausimą užsienio kalba, na, reikalauja... Be to, mokomės ir kartodami. Taigi, jei nuolat skaitote... na... tas pačias sąvokas ir skirtingus posakius... na... galų gale, jūs jas internalizuosite ir visada naudosite. (tėvas iš Ispanijos)*

*Mano vaikai patobulino savo kalbėjimo kompetenciją, daugiausia tai matyti iš matematikos, fizikos, taip pat socialinio ir emocinio mokymosi, kur vaikai skatinami kalbėti nebijodami suklysti, atrodyti kvailai ar ką nors ne taip ištarti. Jie kažkaip įgyja ir užsienio kalbos, ir bendrųjų kompetencijų, pavyzdžiui, nebijoti ir turėti drąsos ką nors pasakyti. Ir kiek galiu pasakyti, viena mano mergina užtikrintai pradėjo rašyti tekstus angliškai, o kita kalba labai aiškiai, bendrauja užtikrintai ir net su draugėmis kalba angliškai. Tai ne tiek pamokų, kiek mūsų aplinkos, socialinių tinklų ir visų platformų įtaka. (tėvas iš Lietuvos)*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Nors ispanų tėvai paprastai sutinka su kitomis šeimomis dėl kalbų mokymosi naudos, jie taip pat išreiškia susirūpinimą dėl mokinių ir mokytojų santykio dvikalbėje klasėje:

*Nemanau, kad jie daug kalba, nes grupėje yra daug mokinių. Taigi nemanau, kad yra daug galimybių praktikuoti žodinę kalbą, mano nuomone. (tėvas iš Ispanijos)*

Nepriklausomai nuo jų kilmės šalies, tėvai nemano, kad jų vaikų pažymiams turi įtakos buvimas dvikalbėje klasėje, nors jų nuomonė dažnai yra susijusi su gimtosios kalbos vartojimu vertinant klasėje:

*Dauguma testų siūlomi lietuvių ir anglų kalbomis. Ji bet kada gali dar kartą viską patikrinti, o visi prašomi terminai kartojami lietuviškai, jei kas neaišku. Nematau jokių neigiamų aspektų, tik teigiamus. (tėvas iš Lietuvos)*

### 2.3 TĖVŲ NUOMONĖ APIE MOKYTOJUS IR KLASĖS METODIKĄ

Tėvai visose šalyse pripažįsta, kad sunku mokyti dvikalbėje klasėje, o mokytojai turi dėti papildomas pastangas :

*CLIL mokytojai turėjo įdėti daug pastangų, kad pasiruoštų ta kalba ir galėtų dėstyti dalyką užsienio kalba, be to, jie turi skirti daug laiko pamokoms paruošti. (tėvas iš Ispanijos)*

Tik italų ir ispanų tėvai išreiškia savo susirūpinimą dėl mokytojų pasirengimo ir būtinybės tobulinti mokytojų įgūdžius, siekiant padidinti jų veiklos efektyvumą:

*Jstojau į italų fizikos mokytojo vietą, kuri fiziką turi dėstyti anglų kalba. Darant prielaidą, kad kiekvienas absolventas yra išklauses bent vieną anglų kalbos kursą universitete, manau, kad jie gali turėti pakankamai įgūdžių, kad galėtų dėstyti anglų kalba, tačiau tai ne visada tiesa. Manau, kad kiekvienas geras mokytojas turi stengtis atnaujinti savo kalbos įgūdžius, kad galėtų geriausiai dėstyti dalyką. Bet tai tikrai ne iš karto, tam reikia tam tikro įsipareigojimo ir pastangų. (tėvas iš Italijos)*

*Kadangi jie patys nėra dvikalbiai, vargu ar gali tinkamai pateikti turinį kalba, kuri nėra jų ar gimtoji. (tėvas iš Ispanijos)*

Apskritai tėvai nėra susipažinę su klasės metodika. Kai kurie iš jų linkę manyti, kad vienakalbio ir dvikalbio ugdymo metodika nesiskiria, o kiti mano, kad taikoma kitokia metodika. Bet kuriuo atveju jiems sunku apibūdinti klasės metodikas:

*Negaliu atsakyti į tai, nes nežinau, kokio tipo dėstymas buvo priimtas dėstant fiziką anglų kalba mano dukters mokykloje, ir negaliu palyginti su tuo italų kalba. Taigi, aš negaliu atsakyti. (tėvas iš Italijos)*

*Nežinau, kokia metodika naudojama dvikalbiuose dalykuose, įsivaizduoju, kad ji yra tokia pati kaip ir gimtąja kalba, bet nežinau, todėl negaliu palyginti, kas tai daroma viena ar kita kalba, tik žinau keletą pavyzdžių, bet ne metodiką. (tėvas iš Ispanijos)*





Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Pasak mokinių tėvų - italų, lietuvių ar rumunų moksleiviams nereikia papildomo turinio ar kalbos mokymo, užtenka to, ką jie gauna mokykloje:

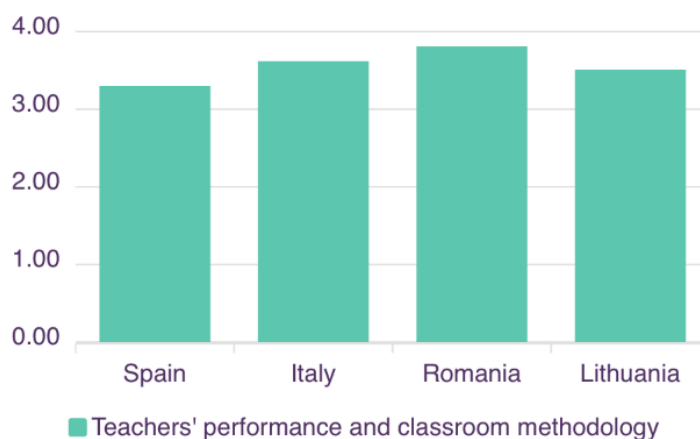
*Jis neina privačių pamokų. Viskas, ko reikia, daroma mokykloje. Į mokymo programą įtrauktos net savarankiško mokymosi valandos. (tėvas iš Rumunijos)*

Tačiau, nors ispanų tėvai nemano, kad jų vaikams reikia popamokinės pagalbos, susijusios su turiniu, jie siunčia savo vaikus į popamokines antrosios kalbos pamokas, nes žino, kad, palyginti su mokyklomis, mokinių ir mokytojų santykis privačiose pamokose yra mažesnis:

*Mano vaikai ruošiasi... Tas, kurio lygis aukščiausias - ne, bet likusieji - taip, lanko privačias pamokas, bet daugiau... labiau pabrėžti... na... sklandžiai kalbėti, pagerinti tarimą ... nes suprantu, kad klasėje, kurioje mokosi 20 mokinių, mokytojas negali tiek akcentuoti... tokių įgūdžių kaip tarimas. Arba jie negali, arba neskiria tiek pat laiko... pasikalbėti su visais mokiniais. Taigi, pastiprinimas, tobulinamas tarimas ir klausymasis ar sklandumas rašant... ar naujos gramatinės struktūros... na... taip, tai gali padėti jiems vėliau suprasti dvikalbio dalyko turinį. (tėvas iš Ispanijos)*

3 paveiksle pateikiamos vidutinės tėvų nuomonės apie mokytojus ir mokymo metodiką keturiuose šiame projekte dalyvaujančiose šalyse. Vėlgi, rumunų tėvai yra labiau patenkinti nei tėvai italai, lietuviai ar ispanai, nes pastarieji yra mažiau patenkinti mokytojais ir jų metodika klasėje.

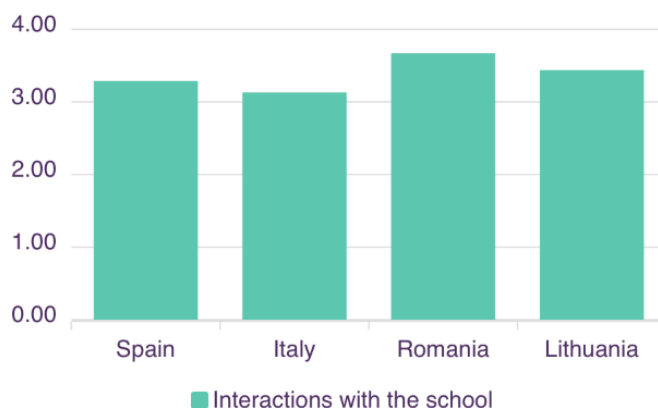
3 pav. Tėvų suvokimas mokytojų veikla ir klasės metodika



## 2.4 TĖVŲ MINTYS APIE JŲ BENDRAVIMĄ SU MOKYKLOMIS

4 paveiksle parodytos vidutinės tėvų nuomonės apie bendravimo su mokyklomis kokybę dvikalbio ugdymo klausimais. Statistiškai reikšmingi skirtumai buvo nustatyti Rumunijoje, palyginti su kitomis trimis šalimis.

4 pav. Tėvų nuomonė apie jų bendravimo su mokyklomis kokybę



Italijoje, Lietuvoje ir Ispanijoje tėvų ir mokyklų bendravimas menkas, nes dauguma apklaustų tėvų teigia niekada negavę konkrečios informacijos apie dvikalbio ugdymo įgyvendinimą, išskyrus mokyklos atvirų durų dienas, kai kuriais atvejais:

*Nuo pirminio mokyklos pristatymo, kai, kaip ir visose mokyklose, tėvai supažindinami su pedagoginiu planu. Tada, aptariant veiklą klasėse, mums buvo papasakota apie šią galimybę, taip pat apie galimybę dalyvauti mokinių mainuose užsienyje pagal nuopelnus - ir kad bus vykdoma tam tikra CLIL veikla. Nuo pat pradžių žinojau, kad jie tai padarys tinkamu laiku. (tėvas iš Italijos)*

*Prie šios vidurinės mokyklos prijungta pradinė mokykla taip pat yra dvikalbė, todėl nuo pradinės mokyklos žinome, kad mokykloje, kurioje jie įgis vidurinį išsilavinimą, kai kurie dalykai dėstomi kita kalba. Be to, prie mokyklos durų yra lentelė, informuojanti, kad tai dvikalbė mokykla. (tėvas iš Ispanijos)*

Be to, kalbant apie Lietuvą, tėvai neatrodo per daug suinteresuoti, kad šis derinimas įvyktų:

*Ne, manęs tai visiškai netraukė ir nesidomėjau. Nes man nereikėjo jokios pagalbos; jei būtų reikėję, būčiau kur nors ieškojęs kontaktų ir su jais susisiekęs. Dėl to, manau, sunku įvertinti. Būčiau galėjęs gauti kai kuriuos man reikalingus atsakymus, jei būčiau jų ieškojęs. Mums tiesiog nereikėjome tos pagalbos tuo metu. (mama iš Lietuvos)*

Įdomu pastebėti, kad kai kuriose mokyklose tėvai pastebi neatitikimą tarp lūkesčių, susidarančių pristatant dvikalbę programą ir jos praktinio taikymo per mokslo metus:

*Mokykla tikrai puikiai pristatinėja programą. Taip, ji gerai parduoda mokykla. Tačiau, mano nuomone, jos efektyvumas ir tikrovė yra kitokia. Nes viskas susiveda į tai, kad daugelis mokytojų verčia turinį likus kelioms dienoms iki egzamino. (tėvas iš Ispanijos)*

Tačiau tėvai Rumunijoje yra labai patenkinti savo bendravimu su mokyklomis. Atrodo, kad mokyklose kviečiami ir įsitraukti į veiklas, susijusias su dvikalbio ugdymu:

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Buvo daug situacijų, į kurias įtraukdavo tėvai, jas ypač koordinavo užsienio kalbų mokytojai. Mano sūnus Aleksas lanko 4 užsienio kalbų kursus, todėl turėjome galimybę dalyvauti anglų kalbos pamokose, kinų šventėse. Mokykla visada aiškino tėvams savo požiūrį į mūsų įtraukimą. (tėvas iš Rumunijos)*

*Manau, kad jie (mokykla) norėtų didesnio bendradarbiavimo, nei yra pasirengę pasiūlyti tėvai, ypač dabar, kai yra pandemijos. Prieš tai bendravimas su mokykla buvo daug aiškesnis. Dabar, kai naudojamas tik internetinis režimas, tėvams sunkiau bendrauti su mokytojais. Pavyzdžiui, Padėkos dienai buvo tokia veikla, kuri subūrė kelias klases, mokytojus ir tėvelius. Viskas buvo tik anglų kalba. Pabaigoje mokinių ir tėvų poros turėjo pasakyti savo dėkingumo priežastis. Buvo labai įspūdinga, kad mums buvo suteikta galimybė, nes dažniausiai to nedarome namuose, nesakome už ką esame dėkingi. (tėvas iš Rumunijos)*

Kasdienis bendravimas su mokytojais daugiausia vyksta per internetines platformas, tačiau atrodo, kad konkrečios informacijos apie dvikalbį ugdymą nėra. Rumunų tėvai vėl atrodo ypač patenkinti informacija, kurią jie gauna iš mokytojų:

*Koordinavimas, kalbant apie vaikų kasdienybę su mokytojais..., aišku: jie bendrauja per... na... iš klases... per platformas, kai turi užsiimti veikla (tėvas iš Ispanijos)*

*Pagrindinis komunikacijos kanalas yra elektroninis dienynas. Žinoma, mokytojai taip pat visada pasiekiami ir su jais galima susisiekti el. paštu, kad mus paremtų, padėtų, jei reikia. Visada rasdavau puikų prieinamumą. (tėvas iš Italijos)*

*Yra internetinė platforma, skirta mokytojų ir tėvų sąveikai, taip pat kiekvienoje klasėje turime bendravimo grupes, todėl tarp tėvų ir mokytojų vyksta nuolatinis informacijos srautas dėl mokyklos ir tėvų partnerystės nuo pat pradžių. Yra tarp šių dalykų ir rumunų kalba dėstomų dalykų. Požiūris yra platus, o bendravimas vyksta sklandžiai tarp visų šiame santykių dalyvaujančių veikėjų. (tėvas iš Rumunijos)*

## 2.5 TĖVŲ SPRENDIMAS RINKTIS DVIKALBĮ MOKYMĄ

Pagrindinis dvikalbio ugdymo pranašumas, ispanų tėvų nuomone, yra susijęs su galimybe pagerinti vaikų kalbos įgūdžius, kad jie galėtų bendrauti su kitais žmonėmis:

*Tai naudinga mokiniams, nes gerina jų užsienio kalbos įgūdžius. Jie išmoksta daugiau žodyno ir gali geriau bendrauti. (tėvas iš Ispanijos)*

Likusiose šalyse tėvų nuomonė apie dvikalbio ugdymo naudą yra platesnė, apimanti kultūrinį ir socialinį praturtėjimą, galimybę studijuoti užsienyje ir netgi gerą galimybę jaunimui įgyti pasitikėjimo vartojant užsienio kalbą:

*Manau, kad dvikalbis kalbėjimas jam padės ateityje tiek profesinėje srityje, tiek greičiau susirasti geriau apmokamą darbą, tiek asmeniškai, lengviau prisitaikant prie įvairių kontekstų. Jis gali įsitraukti į sudėtingesnes diskusijas, gali labai lengvai susidraugauti. Jis taip pat gali geriau suvokti save. (mama iš Rumunijos)*



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Vaikas nebijo ir moka išreikšti save užsienio kalba. Viena yra mokytis užsienio kalbos per kalbos pamokas, kita – integruoti kalbą į kitus dalykus, taip esi priverstas kalbėti užsienio kalba. Tai labai teigiamas dalykas, nes labiau pasitiki savimi, mokiniai gali daug lengviau reikšti savo mintis ir panaudoti tuos kalbos įgūdžius vėliau. (mama iš Lietuvos)*

Pagrindiniai dvikalbio ugdymo trūkumai, kuriuos nurodė tėvai įvairiose šalyse, yra susiję su įvairove:

*Aš matau trūkumą, kai vaikai pradeda mokytis vidurinėje mokykloje, jie dar nemoka pakankamai kalbos pradinėje mokykloje... reikia daugiau pastangų, kad... pasiektų tuos pačius tikslus ir kartais... žinoma, tai priklauso nuo vaiko... kas... kas... na... jam reikia įdėti tiek pastangų, kad kartais net gali nepatikti mokomasis dalykas, tarkime, „nepatinka“ tema. Taigi man atrodo esminis dalykas – didinti užsienio kalbų lygį pradinėje mokykloje. (tėvas iš Ispanijos)*

*Nors gali kilti sunkumų, ypač jei ši metodika nėra taikoma pradinėse mokyklose. Skatinčiau, kad tiems vaikams, kurie patiria didesnių sunkumų, dirbtų kalbos asistentas, ir stengčiausi, kad ši metodika būtų taikoma plačiau, pradėdant net nuo darželio. (tėvas iš Italijos)*

Nors nė vienas iš apklaustų tėvų neperkeltų savo vaikų į vienakalbę klasę, rumunų tėvai išreiškė susirūpinimą dėl patekimo į universitetą, nes gali iškilti tam tikrų problemų:

*Gal yra tam tikras trūkumas, bet mano vaiko atveju tai negalioja. Taip atsitinka, kai moksleivis nori stoti į universitetą, kuriame, pavyzdžiui, reikia žinoti tam tikrus rumuniškus terminus. Tada tas mokinytis turėtų lygiagrečiai mokytis reikiamų žinių ir taip pat laikytis konkrečios mokyklos mokymo programos. Tai gali būti daroma mokykloje, padedant mokytojams jei jie nori, arba privačiai, savarankiškai arba kuruojant. (tėvas iš Rumunijos)*

Tėvai įtraukė savo vaikus į dvikalbį ugdymą, atsižvelgdami į naudą jų vaikams:

*Maniau, kad tai būtų naudinga jo išsilavinimui ir jo ateičiai. (mama iš Ispanijos)*

*Nes maniau, kad tai jam labai padės, kai jis bus vyresnis. Kaip jau minėjau anksčiau, tikiu, kad tai padės jam gauti geriau apmokamą darbą, galės daug keliauti ir pan. (tėvas iš Rumunijos)*

*Būtent todėl, kad manau, kad tai labai naudingas dalykas jo ateičiai, be geografinių ribų, taip pat galų gale tęsti mokslus kitose Europos šalyse. (mama iš Italijos)*

*Manau, kad jūs gaunate pridėtinę vertę. Kitoje mokykloje to tiesiog negautum, o čia ne tik mokomasi bendrųjų dalykų, bet ir lavinamas kalbos įgūdis. Ir aš manau, kad tai yra nuostabu. (mama iš Lietuvos)*

Įdomu tai, kad kai kurie tėvai užsiminė, kad dvikalbis ugdymas galėtų būti pasiekiamas darant atranką ir mano, kad tai yra geras sprendimas:

*Tikiu, kad ji aiškiai atrenka (geriausiai) mokinius. Aš tau sakau taip, kaip yra. (tėvas iš Ispanijos)*



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Kadangi vaiko pasiekimai buvo aukšti, pasirinkome tokią mokyklą. Galimybė mokytis dalykų dviem kalbomis buvo iššūkis, tačiau jis neatrodė neįveikiamas. (mama iš Lietuvos)*

### 3. KAI KURIŲ EKSPERTŲ NUOMONĖS APIE DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBĮ UGDYMĄ

Nors anglų kalbos padėtis mokymo programoje per pastaruosius dešimtmečius Europoje tapo labai stipri, tačiau dabartinė padėtis vienakalbėje aplinkoje, pavyzdžiui, daugelyje Ispanijos regionų, rodo, kad mokytojai ir šeimos pradeda abejoti teigiamu dvikalbių programų poveikiu jaunuolių kognityvinei raidai ir jų gebėjimams mokėti pirmąją kalbą. Šia prasme svarbu didinti tėvų informuotumą apie dvikalbystės svarbą.

Tai didelis iššūkis tėvams, kurie gerai nemoka užsienio kalbos, kurią jų vaikai mokosi mokykloje, nes jie negali padėti atlikti namų darbų ir pan. Taigi kyla klausimas, kaip gali prisidėti šeimos į vaikų dvikalbį vystymąsi, jei pagrindinis indėlis gaunamas iš mokyklos, o kalba, kuria mokomasi, nėra ta kalba, kuri vartojama artimiausiam šeimos kontekste. Pasak prof. Potowskio iš Ilinojaus universiteto Čikagoje, JAV, gerai žinoma, kad kalbos įsisavinimą lemia įvestis, todėl kuo daugiau įvesties, tuo geriau. Tėvai turi rasti būdų, kaip padėti savo vaikams susipažinti su anglų kalba, pavyzdžiui, keliauti į šalis, kuriose kalbama ta kalba, susitikti su ta kalba kalbančiais žmonėmis, kad vaikai galėtų žaisti su kitais vaikais, vartojančiais užsienio kalbą. Žiniasklaida taip pat yra geras pasirinkimas. Vaikai turėtų klausytis dainų ir žiūrėti filmus anglų kalba.

Potowskio teigimu, vaikai neprivalo būti ypač protingi, kad galėtų susidoroti su daugiau nei viena kalba. Be to, dviejų ar daugiau kalbų mokymasis vienu metu vaikų neklaidina. Apskaičiuota, kad apie 60 % planetos gyventojų yra dvikalbiai arba daugiakalbiai. Todėl negalima manyti, kad dvikalbystė kažkaip sukelia sumaištį. Dvikalbiai vaikai keičia kodus, t. y. kalbėdami maišo kalbas, bet tai nėra sumaištis pažymis. Tai normali raida. Tėvai turėtų žinoti, kad jie nestabdo savo vaikų ir nekelia pavojaus jų ateičiai, jei moko juos užsienio kalbą arba leidžia vaikams į dvikalbes programas. Moksliniai įrodymai rodo, kad dvikalbystė turi pažintinės, socialinės ir akademinės naudos vaikams.

Kalbant apie dvikalbį mokymąsi, kai anglų kalba yra mokymo priemonė, tačiau ji nėra plačiai paplitusi už mokyklos ribų (kaip Ispanijos kontekste), vis dar nėra priežasčių manyti, kad dvikalbis mokymas tokiuose kontekstuose gali apsunkinti teisingą pirmosios arba dvikalbės kompetencijos ugdymą. Be to, nėra jokio ryšio tarp dvikalbystės ir kalbos vėlavimo.

Dvikalbės programos buvo sukurtos siekiant padidinti kontaktą su tiksline kalba ir kompensuoti trūkumą už mokyklos ribų. Su tam tikromis kliūtimis ar iššūkiais gali susidurti ir kontekste, kai viena iš dvikalbio ugdymo kalbų yra užsienio kalba, kuria nekalbama toje aplinkoje, arba mažumos kalba ne mokykloje.

Anot Ó Duibhir (Dublino miesto universitetas), tėvai turėtų būti ramūs, kad jų vaikai gali išsiugdyti aukštą užsienio kalbos mokėjimo lygį vien dėl to, kad su ja susipažįsta dvikalbio ugdymo kontekste. Galbūt tie vaikai nebus visiškai tikslūs gramatikos požiūriu, bet jie taps gerais kalbų besimokančiais asmenimis. Jie paprastai būna atviresni kitoms kultūroms, smalsesni ir atviresni integracijai.

Pastaruoju metu Ispanijoje kilo judėjimų prieš dvikalbio ugdymo įgyvendinimą švietimo kontekste. Anot Christiano Abello Contresse (Sevilijos universitetas) tam tikru mastu yra laukiama reakcija, nes dvikalbės programos ir požiūriai į dvikalbį ugdymą skiriasi įvairiuose regionuose ar miesteliuose. Taip pat plačiai paplitęs klaidingas dvikalbio ugdymo vienakalbėse bendruomenėse supratimas, kuris klaidingai tapatinamas su



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

socialinių dvikalbiškumu, kuris yra dvikalbėse bendruomenėse. Visi dvikalbystės tipai turi privalumų ir trūkumų.

Pasak Abello Contesse, pagrindinis iššūkis šeimoms yra geriau suprasti, ką reiškia dvikalbis ugdymas, kad būtų išvengta klaidingų lūkesčių ir nusivylimo. Kalbant apie jų lūkesčius, tėvai turėtų žinoti, kad paprastai mokinių klasėje vartojama įvairovė yra vadinama *lingua franca*, o ne tipiškos tikslinės rūšys (britų, amerikiečių, australų ir kt.). Anglų kalba naudojama akademinėmis temomis aptarti akademiniai stiliai ir techniniais terminais. Mažai tikėtina, kad jis bus naudojamas neformaliose socialinėse situacijose už klasės ribų. Mokymas dvikalbėje mokykloje yra labai naudinga patirtis, tačiau dvikalbis išsilavinimas savaime negarantuoja sėkmės gyvenime. Tai daugiausia priklausys nuo atskirų mokinių, o ne nuo mokyklos, kurią jie lankė.

Dvikalbystė yra svarbi dėl daugelio priežasčių. Pasak Antonella Sorace (Edinburgo universitetas), dvikalbystė dažnai padeda geriau suprasti kultūrų įvairovę ir geriau bendrauti su žmonėmis. Yra keletas mažiau akivaizdžių privalumų, kuriuos padėjo atskleisti tyrimai. Pavyzdžiui, dvikalbiai vaikai geriau supranta, kaip veikia kalba. Be to, dvikalbystė gali palengvinti ankstyvą raštingumą. Dvikalbiai vaikai linkę geriau suvokti požiūrių ir nuomonių įvairovę. Tyrimai rodo, kad dvikalbystė gali pagerinti dėmesio sutelkimą, t.y. gebėjimą kontroliuoti savo dėmesį ir prireikus susikoncentruoti.

Vis dažniau pastebima vaikų, kurių mokymosi kalba skiriasi nuo šeimos ar socialinių kalbų. Tėvai gali įvairiais būdais prisidėti prie savo vaikų dvikalbystės ugdymo. Anot Sorace, jie turėtų stengtis mokytis kalbos, kurią jų vaikai mokosi mokykloje, nes vaikai tai vertina.

Pasak Sorace, vaiko įtraukimas į dvikalbę programą yra geras sprendimas dėl galimos naudos, jei kasdien vartojate daugiau nei vieną kalbą. Dvikalbės programos suteikia vaikams daugiau galimybių susipažinti su kalba ir ja naudotis. Tai skatina jų natūralų smalsumą kalbai. Tėvai turėtų tikėtis, kad vaikai labai gerai išmoks anglų kalbą, ypač jei jie yra motyvuoti ir padrąsinti. Jie neturėtų bijoti, kad jų vaikai neįgis turinio žinių viena kalba, nes raštingumas viena kalba gali paskatinti raštingumą kita kalba. Tie vaikai užaugs jautresni kitoms perspektyvoms ir tai bus jų pranašumas ateityje.

Anot Annick De Houwer, dvikalbės programos gali būti labai įvairios – nuo kelių valandų mokymo anglų kalba iki pusės mokyklos laiko anglų kalba ir t.t. Yra tiesioginis ryšys tarp kalbų vartojimo apimtys ir kiek (daug) vaikai išmoks tos kalbos.

Jei tėvai nusprendžia leisti vaiką į dvikalbę programą, taip pat bus gerai supažindinti vaiką su anglų kalba ne mokykloje, per žiniasklaidą, keliaujant į angliškai kalbančią šalį, supažindinant juos su ta kalba kalbančiais žmonėmis ir pan. Kalbos poveikis ir poreikis vartoti kalbą turėtų būti gana stiprus už mokyklos ribų.

De Houwer teigimu, pradinėje mokykloje vaikams būtinas atviras požiūris į skirtingas kalbas, nes tai skatins jų motyvaciją pradėti mokytis naujų kalbų.

#### 4. IŠVADOS

BiMo projekto dėmesys sutelkiamas į dalyvius, kurie neabejotinai atlieka svarbų vaidmenį mokantis užsienio kalbų ir kurie dažnai lieka nuošalyje nuo sprendimus priimančių organizacijų ir akademinų tyrimų, skirtų dvikalbio ugdymo programoms, t. y. šeimų.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Mūsų tyrimas rodo, kad Rumunijoje, Lietuvoje, Ispanijoje ir Italijoje tėvai sutinka, jog svarbu mokytis užsienio kalbos. Tačiau Rumunijoje ir Lietuvoje požiūris į užsienio kalbos mokymąsi yra pozityvesnis nei Ispanijoje ir Italijoje. Be to, Rumunija, atrodo, yra geros praktikos pavyzdys.

Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad apskritai tėvai yra gana patenkinti dvikalbiu ugdymu keturiose šalyse, tačiau kartu jie nežino, kas vyksta klasėse, todėl mokykloms reikia daugiau informacijos tėvams. Atrodo, kad tėvų dalyvavimas mokymo procese yra labai svarbus siekiant palengvinti šeimos ir mokyklos bendravimą.

Ispanijoje didelį mokinių ir mokytojų santykį klasėje ispanų tėvai suvokia kaip problemą. Akivaizdu, kad švietimo institucijos turėtų gerinti dvikalbių mokyklų sąlygas, mažindamos mokinių skaičių vienoje klasėje. Taip pat būtų pageidautina padidinti mokytojų skaičių vienoje klasėje.

Galiausiai ispanų tėvai nerimauja, kad jų vaikai mokosi turinio užsienio kalba. Kai kurių kalbintų ekspertų teigimu, dvikalbio ugdymo nauda yra daugialypė, todėl tėvai neturėtų jaudintis, nes viena kalba išmoktos žinios gali papildyti turinį kita kalba.

#### NUORODOS

- Barrios, E. (2019). Tėvų išsilavinimo lygio poveikis suvokimui apie CLIL: tyrimas Andalūzijoje. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 1-13. <https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1646702>
- Ráez Padilla, J. (2018). Tėvų požiūris į CLIL įgyvendinimą: kurie kintamieji turi skirtumą? *Porta Linguarum* 29, 181-196.
- Shin, FH (2000). Tėvų požiūris į dvikalbio ugdymo principus ir jų vaikų dalyvavimą dvikalbėse programose. *Journal of Intercultural Studies*, 21 (1), 93-99. <https://doi.org/10.1080/07256860050000812>



### **3 SKYRIUS. MOKYTOJAI IR VADOVAI, SUSIDURIANTYS SU DVIKALBYSTE IR DVIKALBIU UGDYMU**

**DIEGO ARDURA-MARTÍNEZ, RUBÉN CHACÓN-BELTRÁN, INMACULADA SENRA-SILVA**

UNED

MADRIDAS, ISPANIJA

#### **SANTRAUKA**

*Šiame skyriuje pateikiami kai kurie BiMo projekto rezultatai, kuriuos sudarė dvikalbio ugdymo praktikos Ispanijoje, Italijoje, Rumunijoje ir Lietuvoje tyrimai. Jame daugiausia dėmesio skiriama mokytojų ir mokyklos vadovų liudijimams ir pamąstymams apie mokyklas, kuriose vykdomos dvikalbės programos. Sukurta internetinė anketa, išversta į vietines kalbas ir išplatinta turinio dalykų mokytojams, siekiant išanalizuoti: (a) jų požiūrį į dvikalbį ugdymą; b) savo profesinės kompetencijos dvikalbio mokymo srityje suvokimą; c) savo mokinių kompetencijos ir pasiekimų suvokimą. Internetinė anketa taip pat buvo išplatinta tarp mokyklų vadovų, siekiant išsiaiškinti (a) jų mintis apie mokytojų profesinę kompetenciją dvikalbio ugdymo srityje; b) jų suvokimą apie dvikalbio ugdymo poveikį besimokantiems; c) jų apmąstymai apie jų vaidmenį dvikalbio švietimo programų sėkmei. Taip pat buvo apklausti kai kurie mokytojai ir mokyklų tarybų nariai, siekiant nustatyti problemas ir pasiūlyti sprendimus, su kuriais susiduria dvikalbės programos.*

*Antroje šio skyriaus dalyje dėmesys sutelkiamas į kai kurių pasaulio dvikalbystės ir dvikalbio švietimo ekspertų, apklaustų BiMo projekto rėmuose, nuomones.*

*Pagrindinis tikslas buvo surinkti informaciją, kuri padėtų ugdyti reikiamą kompetenciją ir suteiktų galimybę mokyklų vadovams ir dvikalbių programų mokytojams informuoti ir padėti šeimoms prieš leidžiant vaikus į dvikalbes mokyklas, taip pat pateikti idėjų ir sprendimų, kaip geriau įgyvendinti dvikalbes programos.*

#### **1. ĮVADAS**

Dvikalbių programų įgyvendinimas įvairiuose švietimo lygiuose Ispanijoje ir kitose Europos šalyse turėjo ir turi tiesioginių pasekmių visoms švietimo suinteresuotosioms šalims, įskaitant mokytojus, tėvus ir mokinius. Todėl svarbu atkreipti dėmesį į tai, ką apie šias dvikalbystės programas mano mokytojai ir mokyklų vadovai, į jų rūpesčius ir patirtį, kad būtų galima bandyti tobulinti minėtas programas, nustatyti problemas ir bandyti jas spręsti. Iki šiol nebuvo daug tyrimų, kuriuose buvo skiriama daug dėmesio šiai temai (plg. Senra -Silva, 2022).

#### **2. MOKYTOJŲ POŽIŪRIS Į DVIKALBĮ ŠVIETIMĄ ĮVAIRIOSE ŠALYSE: TYRIMAIŠ PAGRĮSTA BiMo INFORMACIJA**

Šioje dalyje pateikiame mokytojų suvokimo, požiūrio ir nuomonių apie dvikalbį ugdymą rezultatus. Šie rezultatai gauti iš mišrių metodų tyrimo, atlikto naudojant klausimynus ir interviu, kurie buvo atlikti keturiuose BiMo projekte dalyvaujančiose šalyse (Italijoje, Rumunijoje, Lietuvoje ir Ispanijoje).

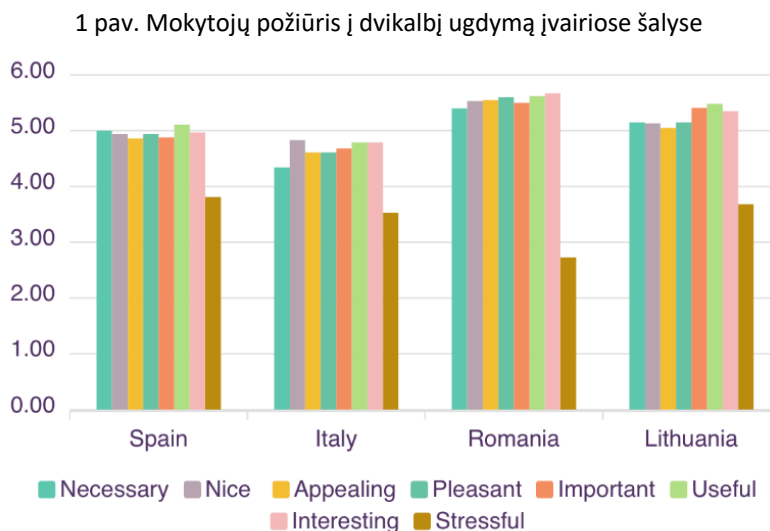
##### **2.1 MOKYTOJŲ POŽIŪRIS Į DVIKALBĮ UGDYMĄ**





Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Mokytojų teigiamas požiūris buvo pakankamai aukštas – nuo 4,95 iki 5,21, kaip matyti iš 1 pav. Vidutinis neigiamas požiūris (stresas) buvo pakankamai žemas (3,49). Visi vidutiniai skirtumai tarp šalių buvo statistiškai reikšmingi. Apskritai didžiausią teigiamą ir mažiausią neigiamą rodiklį surinko Rumunijos mokytojai, o trečioje – Lietuvos mokytojai (žr. 1 pav.).



Remiantis interviu metu surinkta informacija, teigiamas požiūris į dvikalbį ugdymą buvo nustatytas visose šalyse. Atrodo, kad šie požiūriai yra pagrįsti instrumentinėmis priežastimis, nes dauguma mokytojų nurodo antrosios kalbos mokymosi svarbą mokiniams šiame globalizuotame pasaulyje:

*Tai būdas suteikti prasmingą mokymąsi, t. y. įprasminti pirmiausia anglų kalbą, o paskui kalbų vartojimą pasaulyje, kuris vis labiau orientuotas į anglų kalbos vartojimą. Todėl nematau neigiamos pusės (mokytojas iš Italijos)*

*Nauda vaikams didelė. Visų pirma, jie praktikuoja užsienio kalbą, kurią jau išmoko, naujame kontekste. Pavyzdžiui, anglų kalba [kalbos pamokos] jie nesimoko istorijos ar pilietinių žinių. Yra tam tikras žodynas, tam tikra patirtis. Tada jie susiduria su kitu mokytoju, kuris kalba ta kalba, o ne su mokytoju, prie kurio jis yra įpratęs anglų kalbos pamokose. Manau, kad žvelgiant iš šių perspektyvų, mokiniui tai tikrai naudinga, nes visas mokymosi procesas vyksta dvikalbėje aplinkoje. (mokytojas iš Rumunijos)*

*Pirma, privalumas yra tai, kad moksleivis jau moka daugiau nei vieną kalbą, jis gali išmokti antrą užsienio kalbą, moka kelias kalbas, o gal net daugiau. Tada jis ugdo kitus įgūdžius, pavyzdžiui, bendravimo su kitais mokiniais ar mokiniais iš kitų šalių, ir patiria naujas kultūras. Manau, tai yra universali nauda mokiniui. (mokytojas iš Lietuvos)*

Rumunijos mokytojai pastebi, kad jų šalies mokiniai noriai mokosi naujų kalbų, o tai skatina jų motyvaciją dvikalbėse klasėse, nes mokiniai suvokia didelę dvikalbio ugdymo instrumentinę vertę:

*Paprasčiau tariant, jie jaučiasi labai laisvai. Visi jaunuoliai, turiu omenyje tuos, kuriems 35 metai ar jaunesni, gimė su anglų kalba. Dauguma jaučiasi lengviau bendraudami angliškai, o ne rumuniškai. (...) Jie ją naudoja visur ir gali veikti kaip terpė, suteikianti jiems pasitikėjimo, linksmybių ir daug veiklos. (mokytojas iš Rumunijos)*

Panašiai lietuvis mokytojas teigė, kaip jaunimas lengvai įsitraukia į anglų kalbos vartojimą:

*Manau, kad šiandien vaikai labai įsitraukę į anglų kalbos mokymąsi. Net per pertraukas jie dažnai kalba angliškai. Todėl jie dar labiau motyvuoti tobulėti per globalaus švietimo pamokas. (mokytoja iš Lietuvos)*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Italijoje viena mokytojų paminėjo, kad mokymo metodikos ji mokėsi nuo tada, kai tapo dvikalbe mokytoja, ir kaip dvikalbis ugdymas leidžia pagerinti bendravimą su mokiniais:

*Žinoma, daugelio metodikų pritaikymas kai pradėjau mokyti pagal CLIL, maniau, kad CLIL - tai tiesiog matematikos mokymas užsienio kalba, t. y. anglų kalba. Tai visiškai ne tas atvejis. Tai reiškia mokyti matematikos anglų kalba taikant daug metodikų: debatus, mokymąsi bendradarbiaujant ir kt. Mano nuomone, visa tai labai padeda, nes už viso to slypi daug strateginių ir metodinių sprendimų, vadinamųjų atramų (angl. scaffolding), trumpai tariant, pagalba, kurią turiu suteikti savo mokiniams, ypač silpnesniems. (mokytojas iš Italijos)*

*... kitokie mokytojo ir mokinio santykiai: mokiniai supranta, kad mokytojai įsitraukia. Mano atveju: anglų kalba man nėra gimtoji, todėl vaikams sakau, kad kartais galiu neteisingai ištartį kokią nors žodį, o kai taip atsitinka, raginu juos mane pataisyti, ir tai juos paskatina mokytis (mokytoja iš Italijos)*

Ispanijos mokytojai taip pat pažymi, kad daugumą mokinių motyvuoja dvikalbio ugdymo sudėtingumas. Tačiau teigiamas ispanų mokytojų požiūris labai priklauso nuo privalomojo ir neprivalomojo tokio pobūdžio ugdymo metodo pobūdžio pasirinkimo bei mokinių ir mokytojų skaičiaus santykio. Mokyklose, kuriose vykdoma privaloma dvikalbė programa, vienas iš sunkumų, su kuriais susiduriama, yra įvairiapusiškumo trūkumas, ypač mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų. Be to, jų nuomone, tam tikrų problemų kyla, kai mokiniai iš vienakalbių pradinių mokyklų patenka į dvikalbes vidurines mokyklas:

*Tačiau per pastaruosius kelerius metus, kadangi mūsų mokykloje dvikalbystė yra privaloma, situacija labai pasikeitė. Viena vertus, kai kuriems mokiniams sunku išlaikyti dalyką net gimtąja kalba, be to, jie neturi tinkamo anglų kalbos lygio, kad galėtų sekti pamoką, jei naudotume dvikalbio modelio nustatytą CLIL metodiką. (mokytoja iš Ispanijos)*

*Mūsų švietėjiška akcija šiandien eina ta linkme, kad į dvikalbį ugdymą būtų priimami visokie mokiniai, tačiau aš pastebėjau, kad tiems vaikams, kurie turi sunkumų arba kurie ateina su prastais mokymosi įpročiais, aš matau, kad tai labai sunku. nežinau. Matau ten problemą. (mokytojas iš Ispanijos)*

*(..) sulaukiame mokinių, kurie kartais ateina ne iš dvikalbių pradinių mokyklų ir dėl to nėra mokęsi dvikalbių kalbų, todėl patekę į aukštesnius lygius, kuriuose turinys sunkesnis, jį suvokti yra sudėtingiau. Be to, dėl santykio, kurį dažniausiai turime, labai sunku paaiškinti tokias sudėtingas sąvokas kaip feodalizmas anglų kalba, o vėliau panaudoti tai klasėje, kurioje turime daugiau nei 30 mokinių. (mokytojas iš Ispanijos)*

Kitų šalių mokytojai nemini mokinių ir mokytojų santykio klasėse. Tačiau vienas iš mokytojų iš Lietuvos paminėjo, kad būtų gera mintis, kad mokinių, ateinančių į dvikalbę klasę, atrankos sėkmę lemtų jų antrosios kalbos mokėjimas:

*Manau, kad turi būti didesnė segregacija. Tai yra blogas žodis, bet aš manau, kad reikia pasirinkti mokinius, kurie sugebės išmokti užsienio kalbą, manau, kad tai ne kiekvienam mokiniui. (mokytojas iš Lietuvos)*

Galiausiai, kai kurios neigiamos nuostatos Lietuvoje kyla dėl to, kad mokytojai nerimauja, kad mokiniai praranda gimtosios kalbos mokėjimą:

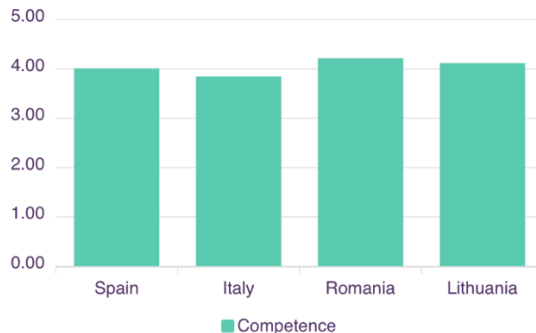
*Nesu visiškai už tai, kad tai būtų padaryta 100%, nes vaikai, dalis jų nelabai moka lietuvių kalbos. Jiems trūksta saviraiškos lietuvių kalba, ko, manau, negalime pamiršti. (mokytoja iš Lietuvos)*

## 2.2 MOKYTOJŲ SUPRATIMAS APIE SAVO PROFESINĘ KOMPETENCIJĄ DVIKALBIO UGDYMO SRITYJE

Mokytojai surinko 4,03 balo iš 5, kai buvo paklausti apie savo gebėjimą mokyti dvikalbėje klasėje. Mūsų skaičiavimai atskleidė didelių skirtumų tarp keturių šalių egzistavimą. Aukščiausią dvikalbio mokymo kompetencijos lygį nurodė Rumunijos mokytojai, po jų – lietuvių, ispanų ir italų mokytojai (žr. 2 pav.).



2 pav. Mokytojų suvokimas apie savo profesinę kompetenciją



Informacija iš interviu pirmiausia buvo skirta jų mintims apie antrosios kalbos mokėjimą. Tiek rumunų mokytojai, tiek dauguma lietuvių jaučiasi pakankamai pasitikintys savo antrosios kalbos gebėjimais. Tačiau visi ispanų ir italų respondentai mano, kad jų antrosios kalbos mokėjimo nepakanka norint mokytis dvikalbėje klasėje. Interviu metu jie išsakė tokį patį požiūrį į bendrą mokytojų padėtį savo šalyse:

*Manau, kad dauguma mokytojų neturi tinkamo užsienio kalbos lygio, nes, mano atveju, aš nestudijavau dvikalbio turinio. (mokytoja iš Ispanijos)*

*Būna situacijų, kai ne visada žinai atsakymą anglų kalba, todėl jautiesi apribotas. (mokytojas iš Ispanijos)*

*Jei nesulaukčiau prancūzų kalbos mokytojos palaikymo ir pagalbos, nemokyčiau. Paaiškinsiu geriau, turiu turėti tinkamą prancūzų kalbos mokytojos palaikymą, todėl viena negalėčiau to padaryti. Jei jie panaikintų mano užsienio kalbos pagalbą, tai būtų problema. (mokytojas iš Italijos)*

Dvikalbiai mokytojai visose šalyse jaučiasi geriau pasiruošę didaktikos prasme. Tačiau interviu metu nebuvo paminėta daug dvikalbio ugdymo išteklių, nes daugelis respondentų rėmėsi savo ankstesne vienakalbio mokymo patirtimi, kad pagrįstų savo didaktinių žinių tinkamumą:

*Didaktikos požiūriu manau, kad esu pakankamai pasirengęs dirbti, nes kartais jau turiu tai daryti. (mokytojas iš Lietuvos)*

*Mokymo požiūriu nemačiau skirtumo tarp mokymo anglų kalba ir rumunų kalba. (mokytojas iš Rumunijos)*

Mokytojai įvairiose šalyse tiki, kad pamokų planavimas yra pagrindinis dvikalbio mokymo elementas ir daugelis jų mano, kad pasiruošimas ir pamokų planavimas yra viena iš pagrindinių jų stiprybių:

*Planavimas yra geras. Mes praleidžiame valandų valandas planuodami. Iš tiesų metodas pasikeitė, todėl tai praturtina mus ir mokinius. (mokytojas iš Italijos)*

*Kadangi dėstau fiziką ir chemiją - esu šiek tiek „tikslaus“ mąstymo žmogus, tad mėgstu ruošti pamokoms. Manau, kad viena iš mano stipriųjų pusių yra tai, kad viską susiejau ir labai detalai ruošiu savo pamokas. (mokytoja iš Ispanijos)*

*Stipriausias pamokų aspektas tikriausiai būtų planavimas ir pasiruošimas. (mokytoja iš Lietuvos)*

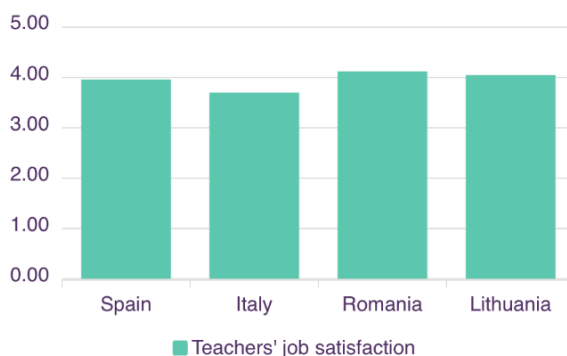
Mokytojai taip pat apmąstė savo, kaip dvikalbių pedagogų, silpniausias vietas. Apskritai jie nesijaučia kompetentingi mokinių vertinime, nes šis klausimas yra nepaprastai svarbus Ispanijoje ir Italijoje. Jie reikalauja mokymų šiuo aspektu:

*Vienas iš aspektų, kuriame nesijaučiu pakankamai kompetentinga, tiksliau, ne tokia gera, kaip norėčiau, yra vertinimas, nes dalyko žinių vertinimas neišvengiamai susijęs su kalbos vertinimu, o tai gali mane sugluminti. (mokytoja iš Italijos)*

### 2.3 MOKYTOJŲ PASITENKINIMAS DARBU

Apskritai pasitenkinimas darbu yra šiek tiek mažesnis nei pasitenkinimas savo profesine kompetencija (3,94 iš 5). Mūsų analizė atskleidė, kad tarp keturių šalių esama didelių skirtumų, nes Rumunijos, Lietuvos ir Ispanijos mokytojai pasitenkinimo darbu lygiu buvo aukštesni nei jų kolegės iš Italijos (žr. 3 pav.).

3 pav. Mokytojų pasitenkinimas darbu



Apskritai mokytojai įvairiose šalyse jaučiasi palaikomi ir vertinami mokyklų vadovų ir kolegų. Tačiau ši parama kartais nėra tokia konkreiti, kokia turėtų būti, ypač Italijoje ir Ispanijoje:

*Manau, kad mokyklos vadovybė tai pripažįsta, nes aš išsiunčiau savo planus, o jie juos patvirtina, komentuoja stipriąsias ir silpnąsias puses – pateikia atsiliepimų. (mokytoja iš Lietuvos)*

*Manau, kad mokyklos administracija visiškai nesikiša į mano dalyką, kadangi pasitiki mano profesionalumu. (mokytoja iš Lietuvos)*

*Nežinau, tiesa ta, kad jie man neliepė išeiti iš programos. Aš nežinau. Nemanau, kad tai įvertinimas ar priešingai. Manau, kad esu vertinama už savo dėstymo darbą apskritai, o ne vien dėl to, kad esu konkrečioje programoje, nes taip pat tiesa, kad dirbu ir kitose programose, tad manau, kad esu vertinama apskritai. (mokytoja iš Ispanijos)*

Mokytojai paprastai jaučiasi laimingi ir patenkinti savo darbu dvikalbėje programoje. Dauguma jų savo pasitenkinimą sieja su mokinių pasiekimais ir tuo, ką jie patys, kaip mokytojai, išmoksta. Tačiau ispanų kalbos mokytojų pasitenkinimas priklauso nuo mokymo sąlygų:

*Manau, kad anglų kalba yra pasaulio kalba ir net kai kalbama apie save, kai reikia dokumentuoti tam tikrą dalyką, ieškau medžiagos anglų kalba. Šiuo atžvilgiu manau, kad kuo daugiau dėstau anglų kalba, tuo esu laimingesnė, o mokiniai geriau ugdys gebėjimą pasakoti apie save užsienio kalba, kuri, taip sakant, bus naudojama maksimaliai visame pasaulyje. (mokytoja iš Rumunijos)*

*Taip, džiaugiuosi, kad vartoju, nes karts nuo karto išmokstu naujų žodžių, kartais vaikai išmoko kažkokių naujų dalykų. (mokytoja iš Lietuvos)*

*Jaučiuosi laimingas, ypač tais atvejais, kai yra patogus mokinių skaičius ir kai mano mokiniai ateina iš dvikalbių mokyklų, todėl jų anglų kalbos kompetencijos lygis yra aukštas. (mokytojas iš Ispanijos)*

Mokytojų nepasitenkinimas darbu pirmiausia kyla dėl didelio mokinių ir mokytojų santykio klasėse ir antrosios kalbos nemokėjimo, ypač Ispanijoje:

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

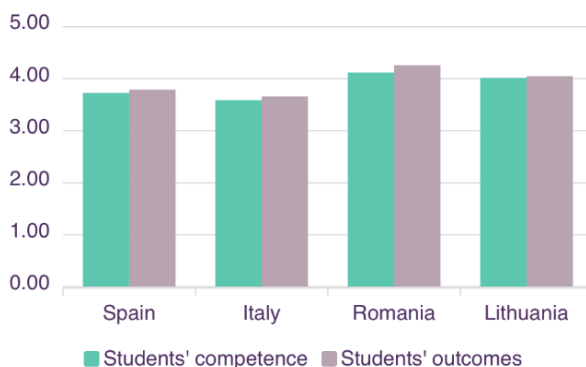
*Būna atvejų, kai reikia paaiškinti apie muziką, jos žanrą, emocijas, kurias ji tavyje sužadina, taip, man iš tiesų sunku išsireikšti kalba, kuri nėra mano gimtoji, tai yra gana sudėtinga paaiškinti sąvokas, jei nesi kalbos profesionalas. (mokytoja iš Ispanijos)*

*Apskritai taip, nors kartais pagalvoju, kad gal galėčiau tiksliau paaiškinti kai kurias sąvokas savo gimtąja kalba. (mokytoja iš Ispanijos)*

## 2.4 MOKYTOJŲ SUVOKIMAS APIE SAVO MOKINIŲ KOMPETENCIJĄ IR PASIEKIMUS DVIKALBĖJE KLASĖJE

Apskritai mokytojų mintys apie mokinių kompetenciją dvikalbėje klasėje ir jų pasiekimus buvo vidutinės (atitinkamai 3,83 ir 3,90). Svarbūs skirtumai įvairiose šalyse buvo pastebėti mokytojų suvokime apie mokinių pasiekimus aptariant dvikalbį ugdymą bendrosiose srityse ir dvikalbių mokinių antrosios kalbos įgūdžius. Palyginus poras, Ispanijoje ir Italijoje abiem atvejais buvo statistiškai panašus lygis, o Rumunijos ir Lietuvos mokytojų supratimas apie savo mokinius buvo aukštesnis. Pavyzdžiui, Rumunijos mokytojai (4,12) pralenkė ispanų mokytojus (3,79), kai buvo paklausti apie jų mokinių kompetenciją (žr. 4 pav.).

4 pav. Mokytojų suvokimas apie savo mokinių kompetenciją ir rezultatus



Apskritai visose šalyse mokytojai mano, kad dvikalbis mokymas yra mokinių motyvacijos šaltinis, ypač Lietuvoje ir Rumunijoje. Kai kuriais atvejais mokytojai mano, kad mokiniai dvikalbį ugdymą suvokia kaip iššūkį, vertina instrumentinį susidomėjimą mokytis anglų kalbos, todėl dvikalbis ugdymas jiems atrodo gera galimybė:

*Mokiniai yra labiau motyvuoti, nes žino, kad turi mokytis daugiau. Ir jie turi ieškoti informacijos naudodami anglų kalbą, todėl motyvacija ateina iš jų pačių. Dvikalbės klasės yra tos klasės, kuriose mokiniai buvo pasirinkti (atrinkti) būti (nariais) tose klasėse. Taigi, jie yra motyvuoti. (mokytojas iš Lietuvos)*

*Manau, kad mokantis užsienio kalba vaikai yra budresni, kai reikia atkreipti dėmesį, jie... kai kurie iš jų, pavyzdžiui, žiūrintys dokumentinius filmus anglų kalba arba filmukus, atpažįsta tam tikrus terminus, pavadinimus ar net tarimą, ir jie jaučiasi galintys dalyvauti, nes atpažįsta kai kurias mokytojų pasisakymų dalis iš savo patirties. (mokytoja iš Rumunijos)*

Svarbu pažymėti, kad Ispanijos atveju šiam suvokimui įtakos turi mokinių anglų kalbos mokėjimas ir tai, kad dvikalbis mokymas yra neprivilomas. Be to, Italijoje mokinių išorinė motyvacija yra pažymiai:

*Kai kalbame apie mokinius, kuriems anglų kalbos problemų nekyla, jie džiaugiasi gavę dvikalbį išsilavinimą. (mokytoja iš Ispanijos)*

*Tačiau pastaraisiais metais, kadangi dvikalbystė mūsų mokykloje dabar yra privaloma, situacija labai pasikeitė. Viena vertus, yra mokinių, kuriems sunku išlaikyti dalyką net gimtąja kalba, be to, jie neturi gero anglų kalbos lygio, kad galėtų sekti pamoką jei bus naudojama CLIL metodika, kaip nustatyta pagal dvikalbį modelį. (mokytoja iš Ispanijos)*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Na, jis yra daug didesnis. Mokiniai pasirenka programą čia, (...), nes jiems suteikiama didelė autonomija pamokų metu ir jie labai gerai reaguoja į veiklą. Taigi jiems tai yra iššūkis. Manau, kad jie didžiuojasi galėdami tai padaryti, todėl manau, kad apskritai motyvacija yra didesnė. (mokytoja iš Ispanijos)*

*Taip (jie yra labiau motyvuoti), bet ir šiuo atveju, deja, mokinius daugiausia domina galutinis pažymys. Deja, jie įsipareigoja vertinti. Man atrodo, kad jie labai džiaugiasi išmokę užsienio kalbą, tada pasiekę gerą lygį būna patenkinti, nes suvokia, kad moka laisvai kalbėti užsienio kalba. Kartais per šį baigiamąjį egzaminą jie puikiai kalba prancūziškai. (mokytojas iš Italijos)*

Kalbėdami apie dvikalbio ugdymo poveikį mokiniams, mokytojai aiškiai nenurodo, kokie įgūdžiai yra labiausiai paveikiami. Tačiau apskritai interviu metu minimi žodiniai ar bendravimo įgūdžiai:

*Visi jie yra svarbūs, bet mano atveju stengiuosi, kad mokiniai priprastų klausytis užsienio kalbos iš mokytojų, kalbos asistentų, taip pat vaizdo ir garso įrašuose. Manau, kad apskritai yra labai didelis skirtumas tarp to, ką jie gali suprasti parašyta ir ką supranta žodžiu, ir vienintelis būdas tobulėti yra daug klausytis anglų kalbos ir prisiversti suprasti tai, ką girdi. Matau tam tikrą pažangą, nes mokslo metų pradžioje tik keli mokiniai iki galo suprastų, ką aš paaiškinu ar klausiu angliškai, tačiau bėgant savaitėms pastebiu, kad vis daugiau mokinių mane supranta, o mokinių, kurie visiškai pasiklysta mokymosi metu yra mažiau. (mokytoja iš Ispanijos)*

*Manau, kad klausymas ir kalbėjimas, nors skaitymas ir gramatika taip pat yra svarbūs. Negalėčiau išskirti vieno, bet įgūdis klausytis ir kalbėti yra svarbiausia. (mokytojas iš Lietuvos)*

*Tai tik žodžiu dėstomas dalykas, todėl vertinu tik žodinę dalį, o klausytis, skaityti ir suprasti rašytinį tekstą jie moka gerai, tačiau niekada nematau jų rašto darbų, o kai kartais duodame užduotį raštu, užsienio kalbos mokytoja, kuri juos vertina kartu su manimi, sako, kad rašydami jie daro daug klaidų. Kodėl? Suprasti tekstą yra viena, bet parašyti pasakojimą yra labai sunku. Kalbant apie kalbėjimo žodžiu įgūdžius, priešingai, jie pasiekia labai gerą lygį. (mokytoja iš Italijos)*

Įdomu tai, kad Rumunijos mokytojai mini, kaip dvikalbis ugdymas yra įdomus kontekstas mokytis ir mokyti antrosios kalbos natūralioje aplinkoje:

*Nesu iš tų mokytojų, kurie dirba tik su vienu aspektu, kol jis tampa tobulas, o tada pereina prie kito. Nemėgstu mokytis gramatikos ar skaitymo vien dėl to, kad tai būtų daroma. Tai sakau ir priešmokyklinio ugdymo mokytojams, kurie ateina pas mus į pradinį mokymą: Tai - ne pratimai, kurie baigiasi patys savaime. Man labai patinka, kai mokiniai užduoda klausimus, apie kuriuos mes nepagalvojome, kai jie pastebi sąsajas ar naujus aspektus. Kompetencijos, įgūdžio ugdymas paskatins žinių ir turinio ugdymą. Žinios turi būti įdiegtos mokiniams, jie turi jas pajusti kaip savas, perfiltruoti per savo protą ir suasmeninti. (mokytojas iš Rumunijos)*

*Didžiausią poveikį, mano požiūriu, daro informacija iš pirmų lūpų, kuri juos pasiekia tikru kanalu, neišversta, neišversta į rumunų kalbą. (mokytojas iš Rumunijos)*

Keletas mokytojų nurodė, kad dvikalbis ugdymas nedaro neigiamos įtakos turinio mokymuisi:

*Ne, ne, ne, ne, ne. Priešingai, pakeitęs metodiką supratau, kad supratimas pagerėjo. (..) (mokytojas iš Italijos)*

*Tikrai ne. Mokymosi patirtis, manau, tikrai nesiskiria, nes jei vaikai nesupranta, sako, kad nesuprato, kas buvo pasakyta angliškai. Ir tada, kaip visada, išversdavo bendraamžis ar pats mokytojas. Nėra taip, kad jie būtų palikti išsiaiškinti patiems. Taigi nemanau, kad mokymasis nukenčia. (mokytoja iš Lietuvos)*

Tačiau mokytojai dažniausiai mano, kad dvikalbis ugdymas neigiamai veikia konkrečios disciplinos turinio dalykų mokymąsi:



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Manau, kad taip. Poveikis iš dalies neigiamas, nes angliškai ar kita užsienio kalba parašytuose dalykuose gali būti žodžių ar akademinio žodyno, kurių mokinys nemoka visiškai suprasti, kaip ir tam tikrų sąvokų. (mokytojas iš Lietuvos)*

*Manau, kad būtent čia turinys gali būti paveiktas. Nebūtinai pagal vertimą, o gal pagal tai, kaip idėja perteikiama, kaip naudojama morfologija ir sintaksė. Kai kurios kalbos yra glaustesnės, kitos – įmantresnės. Reikia būti atviram jiems visiems. (mokytoja iš Rumunijos)*

Mokytojams susidaro įspūdis, kad tai yra problema, kuri priklauso nuo kelių veiksnių, pvz., mokinių kalbos mokėjimo, motyvacijos stokos, mokytojų darbo rezultatų ar paties turinio:

*Kadangi jų anglų kalbos lygis apskritai nėra labai geras (su tam tikromis išimtimis), turime supaprastinti anglų kalba dėstomą turinį, kad jie galėtų pasiekti užsibrėžtus tikslus. Be to, kaip sakiau, CLIL veikla užima daug laiko, o tai turi įtakos laikui, todėl kai kurios temos, ypač knygos pabaigoje, nėra iki galo mokomos. (mokytojas iš Ispanijos)*

*Esama ir kitų mokinių grupių, kuriems dėl mokytojo ir mokinių santykio klasėje ar dėl jų šeimos padėties labai trūksta motyvacijos mokytis dvikalbių dalykų, ir dėl to kyla problemų dėl jų mokymosi rezultatų. (mokytojas iš Ispanijos)*

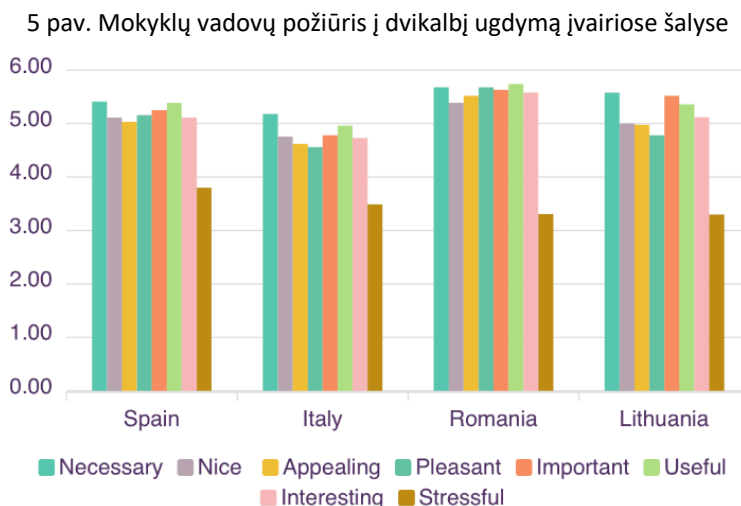
*Turiu omenyje ne užsienio kalbos įgūdžių stoką, o tik pedagogiką. Bijau, kad jei jie dėstys anglų kalbą taip pat, kaip italų, visa tai galiausiai gali neigiamai atsiliiepti mokiniams. (mokytojas iš Italijos)*

### 3. MOKYKLŲ VADOVŲ POŽIŪRIS Į DVIKALBĮ UGDYMĄ ĮVAIRIOSE ŠALYSE: TYRIM AIS PAGRĮSTA BIMO INFORMACIJA

Šioje dalyje bus pateikti mišrių metodų tyrimo apie mokyklų vadovų suvokimą, požiūrį ir nuomonę apie dvikalbį ugdymą rezultatai. Pateikti rezultatai gauti atlikus kiekybinę ir kokybinę duomenų analizę, surinktą naudojant klausimynus ir interviu keturiose šalyse (Italijoje, Rumunijoje, Lietuvoje ir Ispanijoje), kurios dalyvavo BiMo projekte.

#### 3.1. MOKYKLŲ VADOVŲ POŽIŪRIS Į DVIKALBĮ UGDYMĄ

5 paveiksle apibendrintas mokyklų vadovų požiūris į dvikalbį ugdymą. Apskritai teigiamas nuostatas atitinkantys balai buvo pakankamai aukšti – nuo 4,78 iki 5,46. Vidutiniškai vienintelis neigiamas požiūris (susijęs su stresu) buvo palyginti žemas (3,48). Vidutinių balų skirtumai įvairiose šalyse buvo statistiškai reikšmingi. Apskritai Rumunijos mokyklų vadovai demonstravo didžiausią teigiamą požiūrį į dvikalbystę.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Visi kalbinti mokyklų vadovai teigiamai vertina dvikalbį ugdymą. Jie visi sutinka, kad globalizuotame pasaulyje mokiniams svarbu mokytis kalbų:

*Todėl manau, kad tai neišvengiama, būtina, reikalinga, naudinga ir visapusiškai naudinga. Tai darome ir kitais tikslais, pavyzdžiui, siekdami įgyvendinti tarptautinio bakalaureato programą ir dėl vaikų iš užsienio. Taigi kalba yra bendravimo priemonė. (mokyklos vadovė iš Lietuvos)*

Siekdami pagrįsti dvikalbio ugdymo svarbą, Italijos ir Ispanijos mokyklų vadovai nuolat mini, kad mokiniai galėtų mokytis ir dirbti už šalies ribų. Tačiau Rumunijos ir Lietuvos vadovai dvikalbio ugdymo svarbą sieja ir su tuo, kad jis palengvina studentų iš užsienio integraciją:

*Manau, kad užsienio kalba yra labai svarbi jauniems žmonėms tiek gyvenimui, tiek darbo galimybėms. Be anglų kalbos, mūsų mokykloje dar mokome prancūzų, vokiečių ir ispanų kalbos. Taigi, manau, kad užsienio kalbos mokymas yra labai svarbus. (mokyklos vadovas iš Italijos)*

*Mūsų mokykloje yra mokinių, kurie mokėsi Vokietijoje, Italijoje, Portugalijoje, Didžiojoje Britanijoje, Kipre, Graikijoje ir grįžo į šalį, Rumuniją, ir tai yra vaikai, mokantys šias kalbas. Taigi, jie kažkodėl prašo, kad šią mokymo dalį perkeltume ne tik į anglų kalbos pamokas, bet ir į popamokinę veiklą, kad parengtume daugiakalbystės popamokinius projektus. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

Įdomu tai, kad vienas iš Rumunijos mokyklų vadovų paaiškino, kaip dvikalbis ugdymas reiškia reikšmingus klasės metodikos pokyčius, kurie savo ruožtu turi įtakos mokinių mokymuisi:

*Didžiulis privalumas yra tas, kad dvikalbėje sistemoje, nesvarbu, kokia tema nagrinėjama, taikomi interaktyvesni metodai, daug dirbama komandoje, vaikai dirba poromis ar grupėmis. Todėl mokiniai turi sudėtingų, integracinių darbo įgūdžių, šiais laikais labai vertinamų, kompetencijų. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

Mokyklos vadovų akcentuoti privalumai yra susiję su mokinių nauda ne tik kalbos ir turinio mokymuisi, bet ir tarpkultūrinio sąmoningumo ugdymu:

*Dalykų dėstymas kita kalba, ją integruojant arba turint dalyko ir kalbos sinergiją, sukuriama aplinka tarpkultūriškumui vystytis. Be to, tai praplečia mokinių akiratį. (mokyklos vadovė iš Lietuvos)*

Vienas iš Rumunijos mokyklų vadovų dvikalbį ugdymą sieja su pažinimo veikla ir motyvacija :

*Manau, kad daugiakalbystė skatina mokymąsi, labai padeda susikaupti ir pagerinti vaikų pažintinę veiklą. Kartu tai padeda didinti savimotyvaciją, nes kai tavo "langai" plačiai atsiveria, kai kalbi užsienio kalba, kai moki užsienio kalbą, kai esi susipažinęs su užsienio kalba, tavo visata jau yra daug didesnė, kaip sakoma per televiziją stambiu planu, iš čia ji labai atsiveria, ir tai labai naudinga. (mokyklos vadovė iš Rumunijos)*

Pagrindiniai trūkumai, kuriuos komentavo mokyklų vadovai, yra prastas mokytojų antrosios kalbos mokėjimas:

*Galima sakyti, kad ne visada lengva rasti mokytojų, kurie gerai mokėtų ir užsienio kalbas. Prancūzų kalbos turinio dalyko mokytojai privalo turėti B2 lygio pažymėjimą. Galbūt vaikams taip pat būtų sunku prisitaikyti prie šios sistemos. Ypač tiems, kurie paprastai turi adaptavimosi problemų. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

Nepaisant sutarimo dėl dvikalbio ugdymo svarbos, Ispanijos ir Italijos mokyklų vadovai kritiškai vertina dvikalbio švietimo įgyvendinimą jų šalyse:





Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

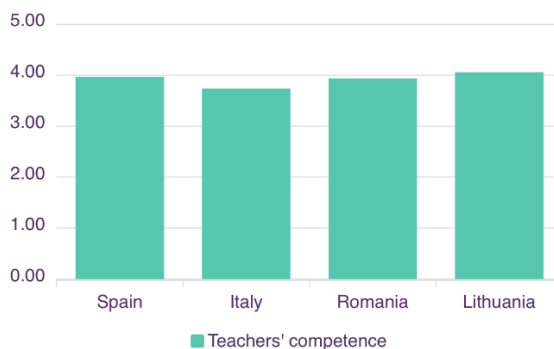
*Dabartinė dvikalbystės struktūra, tokia, kokią turime dabar, neveikia dėl to, kaip ji sukurta. Ją sudaro tai, kad mokiniai įsimena turinį arba konkrečius žodžius, kuriuos ne visada moka ir jų gimtąją kalbą. (mokyklos vadovas iš Ispanijos)*

*Jei dirbsime dėmesingai, nesusidursime su jokiais konkrečiomis problemomis. Dėstant dalyką, pavyzdžiui, techninį ar techninį-mokslinį, užsienio kalba, kyla naujų iššūkių, kuriuos mokiniai turi įveikti. Dėl to, jei nesigilinsime į šiuos sunkumus ir elgsimės nerūpestingai, gali būti tam tikrų trūkumų, pavyzdžiui, prarasime tam tikrą turinį, susijusį su dalykais, kurių mokome antrąją kalbą. Jei tai darysime metodiškai, manau, kad nieko neprarasisime. (mokyklos vadovas iš Italijos)*

### 3.2. MOKYKLŲ VADOVŲ SUVOKIMAS APIE MOKYTOJŲ PROFESINĘ DVIKALBIO UGDYMO KOMPETENCIJĄ

Kaip parodyta 6 paveiksle, mokyklų vadovai mano, kad mokytojai yra pakankamai kompetentingi prisijungti prie dvikalbio ugdymo programų (3,93 iš 5), ir statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta.

pav. Mokyklų vadovų suvokimas apie dvikalbių mokytojų kompetenciją įvairiose šalyse



Apskritai mokyklų vadovai mano, kad daugumos mokytojų antrosios kalbos įgūdžiai nėra pakankamai geri dvikalbėje klasėje. Tai ypač pasakytina apie Italiją ir Ispaniją:

*Paprastai mokytojo kalbos mokėjimo lygis nėra geras. Kaip žinome, jei norite tvarkyti techninį turinį užsienio kalba, turite būti tikri ir turiniu, ir kalba. (mokyklos vadovas iš Italijos)*

Rumunijos ir Lietuvos atveju mokyklų vadovai pastebi skirtumus tarp naujosios ir senosios mokytojų kartos:

*Kai kurie iš jų tai daro, deja, tik nedidelis skaičius. Tikiuosi, kad keičiantis kartoms, kils kalbinių kompetencijų lygis. Sunku pasakyti, ar tai bus prancūzų kalbos atvejis, nes ji vis mažiau populiarėja, o dauguma eina anglų ir vokiečių kalbomis. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

*Jei kalbame apie jaunesnius ir neseniai universitetą baigusius mokytojus, jų kalbėjimo lygis yra aukštas ar net labai aukštas, žodynas platus. Kai kurie mokytojai yra C1 arba aukštesnio lygio anglų kalba. (mokyklos vadovė iš Lietuvos)*

Mokytojų didaktinę kompetenciją gerai vertina visų šalių mokyklų vadovai. Tačiau antrosios kalbos vartojimo ypatumai kelia susirūpinimą:

*Mokyklų mokytojai yra gerai pasirengę vesti pamokas ne tik gimtąją, bet ir užsienio kalba, nors mokytojams reikia laiko pamokoms suderinti ir pasiruošti kartu su kalbų asistento pagalba. (mokyklos vadovas iš Ispanijos)*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Didaktiniu požiūriu dauguma mokytojų yra apmokyti, kaip perduoti žinias, planuoti pamokas, vertinti stebint ir sekti klasės dinamiką, kad mokiniai būtų parengti efektyviam mokymuisi. Tai darant užsienio kalba, gali atsirasti tam tikrų pokyčių, jei buvote mokomi italų, o ne anglų kalbos, ir nemanau, kad mokytojai kol kas yra pasirengę su tuo susidoroti. (mokyklos vadovas iš Italijos)*

Įdomu tai, kad kai kurios Rumunijos mokyklos lengvai pasirūpina naujų mokytojų rengimo poreikiais:

*Turiu pasakyti, kad mūsų mokykloje yra labai gerai užsienio kalbą vartojančių mokytojų grupė – pastaruosius 15 metų jie sėkmingai naudojo CLIL klasėje; Tiesą sakant, mes veikėme kaip bandomoji mokykla, kai šis terminas CLIL iš pradžių buvo įvestas Suomijoje kaip europinio projekto dalis. Po to pradėjome siųsti savo jaunus mokytojus į CLIL mokymo programas. Taigi laikui bėgant labiau patyrę mokytojai globojo mažiau patyrusius. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

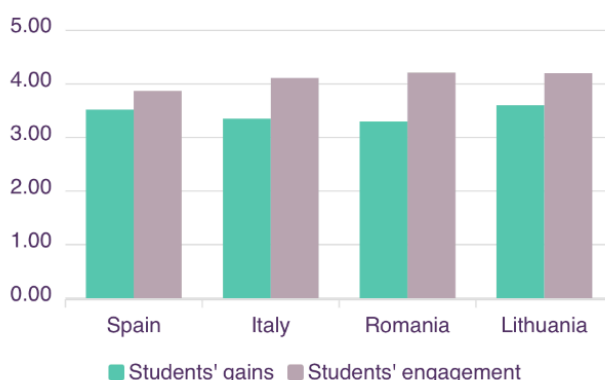
Be to, viena iš Rumunijos mokyklų vadovų pastebėtų stipriųjų pusių yra bendradarbiavimo galia:

*Pradėjome prieš dvejus metus, taip, dvejus metus sunkiai dirbome. Kad sukurtume savo mokymo priemones, savo darbo priemones, kad galėtume bendradarbiauti, kooperuotis, labai gerai pažinti savo mokinius. Tai reiškia, kad visi, kurie moko tą klasę, juos visus stebėti, susirinkti, pabandyti padaryti jų profilį ir sukurti tas mokymo strategijas, kurių reikia vaikams. Paskui kartu kurti visokias pedagogines priemones, metodinius vadovus. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

### 3.3. MOKYKLŲ VADOVŲ SUVOKIMAS APIE DVIKALBIO UGDYMO POVEIKĮ BESIMOKANTIEMS

7 paveiksle pavaizduoti vidutiniai ir standartiniai nuokrypiai pagal suvokiamą mokymosi laimėjimą ir mokinių įsitraukimą, palyginus dvikalbes ir ne dvikalbes klases. Bendros vidutinės vertės buvo vidutiniškai didelės. ANOVA nerado reikšmingų skirtumų įvairiose šalyse, tačiau statistiškai reikšmingai skiriasi suvokiamas mokinių įsitraukimas, kuris buvo didesnis Lietuvos ir Rumunijos mokyklų vadovų atsakymuose.

7 pav. Mokyklų vadovų suvokimas apie dvikalbio ugdymo poveikį įvairiose šalyse



Apskritai mokyklų vadovai mano, kad dvikalbių programų mokiniai linkę gerinti savo antrosios kalbos įgūdžius:

*Esu tvirtai įsitikinęs, kad mūsų mokiniai yra geriau pasirengę nei kitų kategorijų mokiniai; kai išmokstate užsienio kalbą, tampate kitu žmogumi. Kuo daugiau užsienio kalbų mokate, tuo sudėtingesnis jūsų asmenybės profilis. Galite geriau suprasti šalies kultūrą, istorinį, geografinį ir ekonominį skirtingų kultūrų kontekstą. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Kalbų įgūdžiai gerėja dar ir dėl to, kad tai [dvikalbis ugdymas] jiems yra dar viena galimybė mokytis ir gilinti užsienio kalbos žinias ir kartu yra būdas studijuoti techninį dalyką. Taigi studentai taip pat gali įvertinti techninius dalykus iš kitos perspektyvos, o tai padeda jiems tobulėti. (mokyklos vadovė iš Italijos)*

Tačiau vienas iš Ispanijos mokyklų vadovų kelia susirūpinimą dėl dvikalbio ugdymo įtakos mokinių pasiekimams:

*Rezultatai nežymūs, dvikalbių mokinių pasiekimai nelabai gerėja. Tai priklauso nuo mokinių. Supraskime dvikalbystę kaip visumą - kai turėjome dvikalbes ir ne dvikalbes sekcijas, tuomet į dvikalbį mokymą užsiregistruodavo akademiškai geriausi mokiniai, tad ir rezultatai buvo geresni, tačiau šiais laikais akademiniai rezultatai pagerėjimo nėra. (mokyklos vadovas iš Ispanijos)*

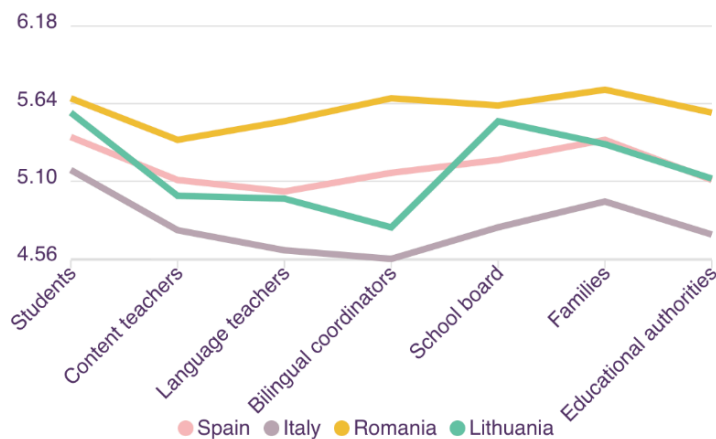
Be to, kai kurie mokyklų vadovai mokinio sėkmę sieja su individualiais gebėjimais, o ne pačiu dvikalbiu mokymu:

*Kalbant apie mokinių, kurie mokosi pagal dvikalbes programas, akademinis rezultatus, manau, kad jų rezultatai priklauso nuo mokinio gebėjimų konkrečiame dalyke, o dėl antros kalbos jie nei prastėjo, nei labai pagerėjo. (mokyklos vadovė iš Lietuvos)*

### 3.4. MOKYKLŲ VADOVŲ PAMĄSTYMAI APIE ATSAKOMYBĘ UŽ DVIKALBIO UGDYMO SĖKMĘ

Nustatyti reikšmingi skirtumai tarp tų, kurie turėtų garantuoti dvikalbio ugdymo sėkmę. Remiantis mūsų rezultatais, mažiausia atsakomybė tenka mokyklų vadovams, šeimoms ir švietimo institucijoms, o tik vėliau – mokiniams ir turinio mokytojams. Tuomet, pasak direktorių, didžiausią vaidmenį dvikalbio ugdymo sėkmei vaidina užsienio kalbų mokytojai ir dvikalbių kalbų koordinatoriai (žr. 8 pav.).

8 pav. Mokyklų vadovų pamąstymai apie atsakomybę už dvikalbio ugdymo sėkmę



Pašnekovų nuomone, pagrindinė dvikalbio ugdymo kliūtis, mokyklų vadovų nuomone, yra tinkamai mokančių antrąją kalbą mokytojų trūkumas. Be to, kai kuriose mokyklose problema yra mokinių antrosios kalbos lygis:

*Dalis mokytojų neturi pakankamai kalbos įgūdžių. Pavyzdžiui, istorijos, meno istorijos ar matematikos mokytojas nemoka anglų kalbos ar kitos užsienio kalbos, kurią naudojame CLIL. (mokyklos vadovas iš Italijos)*

*Visų pirma yra mokytojų, kurių kalbos mokėjimo lygis yra pakankamai aukštas, kad galėtų tai daryti, ir deja, jų skaičius nėra labai didelis. Tai taip pat susiję su kai kurių mokinių kalbos mokėjimu, nes ne visi jie yra labai aukšto lygio, ypač pradžioje. (mokyklos vadovas ir Rumunijos)*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Metodologijos ir metodinės medžiagos kūrimo klausimus taip pat iškėlė keturių šalių mokyklų vadovai. Mokytojų turimas laikas taip pat atrodo svarbi kliūtis. Dėl šios priežasties mokyklų vadovai mano, kad mokytojams reikia daugiau išorės paramos:

*Dvikalbio ugdymo turinys yra tikras iššūkis, nes mokytojams reikia papildomo laiko medžiagai parengti. Padėtų turėti, tarkime, didaktinės medžiagos, priemonių, mokytojų gerosios praktikos saugyklą ar duomenų bazę, ir aš turiu omenyje ne vadovėlius apskritai, o labiau mokytojų profesinės praktikos dvikalbiame ugdyme įrašus, kuriuos mokytojai galėtų imti ir prisitaikyti prie jų klasių. (mokyklos vadovė iš Lietuvos)*

Įdomu tai, kad vienas iš Italijos mokyklų vadovų mokytojų bendradarbiavimą pabrėžė kaip vieną iš pagrindinių dvikalbio ugdymo iššūkių:

*Tada grįžtame prie esminio Italijos mokyklų taško, kuris, mano nuomone, yra tas, kad ši metodika, kaip ir kitos mokymo metodikos, reikalauja dirbti kartu su kolegomis, turi „tikrai tai daryti“. Negalite sakyti tiesiog „jūs dirbate kartu“, tada sukuriate paprastą „Google“ dokumentą, kuriame kiekvienas siūlo tai, kas jiems patinka, bet tada daro tai visiškai kitaip. Tai neveikia taip. Ar tikrai reikia savęs paklausti „ką mes kartu darysime dėl šių vaikų“, o tada kartu klasėje „kaip mes juos vertinsime“, nes tikslas taip pat yra įvertinti kartu. Kitu atveju turėsime individualius testus, kur vienas vertins, pavyzdžiui, kalbą, kitas – matematiką, ir viskas. Tai būtų neteisinga. Tai labai vargina, nes tai reiškia, kad reikia atsisakyti savo, kaip mokytojo, net kaip vadovo, atvirai kalbant. (mokyklos vadovas iš Italijos)*

Vienas iš aspektų, kuriuos mokyklų vadovai laikė esminiu sėkmingo dvikalbio ugdymo aspektu, buvo mokinių ir mokytojų supratimas apie tai, ką jie daro:

*Toks mokymo būdas ne tik skatina mokinių intelektualinį tobulėjimą, socialinius ir profesinius įgūdžius, bet ir prisideda prie mokytojų profesinio tobulėjimo. Taigi iš esmės raktas į sėkmę slypi tuo, kad tiek mokiniai, tiek mokytojai žinos apie šiuos pranašumus. Jie turėtų suprasti, kad toks požiūris, toks mokymo būdas yra naudingas abiem pusėms. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

*Raktas į sėkmę – dar kartą skatinti mokinių ir mokytojų supratimą apie tai, koks yra veiksmingas dialogo tarp skirtingų disciplinų įgūdžių poreikis, tada priversti juos suprasti, kad šiandien galima palikti mokyklą tapus visapusišku piliečiu. (mokyklos vadovas iš Italijos)*

Rumunų mokyklos vadovas paminėjo mokinių požiūrį į antrosios kalbos mokymąsi:

*Rumunų mokiniai tiesiog mėgsta anglų kalbą. Net tie, kurie to dar nemoka, vis tiek myli anglų kalbą. Jiems ji patinka. Ir tai pasakytina apie kiekvieną Rumunijos mokinį. Kartą buvau tarptautiniame mokytojų renginyje, kuriame dalyvavo daugiau nei 100 anglų kalbos mokytojų ir 20 anglų kalbos mentorių, o mentoriai buvo ypač nustebinti, kad mūsų mokiniams labai patinka anglų kalba. Jie kalbėjo apie mokinius, kurie pasirinko anglų kalbą, nes girdėjo, kad jos gramatika yra gana paprasta, nors rašyba jiems atrodė gana sudėtinga, nes ji skiriasi nuo jų gimtosios kalbos. Tačiau jie niekada negirdėjo mokinių sakant „We love English“. Taigi mes, Rumunijos mokytojai, tuo labai džiaugiamės. (mokyklos vadovas iš Rumunijos)*

Mokytojo ir mokinio santykiai interviu metu taip pat buvo paminėti kaip sėkmės raktas:

*Manau, kad tai būtų mokytojo ir mokinio santykiai. Tai gebėjimas užmegzti santykius, rasti bendrą pamokos tikslą ar bendrus mokymosi tikslus ir suderinti gebėjimus su lūkesčiais. Ir nekalbėsiu apie mokytojų ir mokinių motyvaciją, manau, kad tai turėtų būti savaime suprantama. Manau, kad mokinio ir mokytojo santykiai, jų plėtojimas yra raktas į sėkmę ir taip yra kiekvienoje klasėje, todėl dvikalbio ugdymo neišskirsiu. (mokyklos vadovė iš Lietuvos)*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Apskritai mokyklų vadovai apmąsto mokytojų įgūdžių svarbą, išskeldami aiškius ir aktualius dvikalbio ugdymo ir bendravimo tikslus:

*Raktą sudaro trys dalys, galime vadinti trejybe. Pirmiausia kompetentingi ir atsidavę mokytojai, kurie mato prasmę. Toliau būtų tikslai ir pasirinktos programos. Ir trečia - bendravimas, bendradarbiavimas ir tokių galimybių turėjimas su užsienio partneriais, kolegomis. Kad vaikai, ypač vaikai, matytų, jog tai rūpi ne tik uždarame mokyklos kieme, bet ir pasaulio mastu. (mokyklos vadovė iš Lietuvos)*

#### 4. ŠIOS SRITIES EKSPERTŲ INFORMACIJA IŠ VAIZDO ĮRAŠŲ

Šiame skyriuje pateikiame keletą atsiliepimų iš pasaulio dvikalbystės ir dvikalbio švietimo ekspertų, kurie buvo apklausti BiMo projektu.

Anot Emmos Dafouz, švietimo patirtis yra gana įvairi ir yra didelė takoskyra tarp to, ką spauda sako apie dvikalbes programas ir dvikalbį švietimą, ir to, ką įrodo empiriniai tyrimai. Dvikalbės mokyklos Ispanijoje veikia gerai, tačiau visada yra kur tobulėti, todėl reikia daugiau bendradarbiauti su visomis dvikalbio švietimo srityje dalyvaujančiomis šalimis – nuo šeimų iki mokslininkų ir mokytojų.

Tyrimai rodo, kad dvikalbės programos turi didelį poveikį mokinių gebėjimams. Daugelis mokinių, kurie šiais laikais baigia studijas Ispanijos universitete, pasiekia C1/C2 anglų kalbos lygį ir geriau įvaldo keturis kalbos mokėjimo įgūdžius. Pasak Dafouzo, apskritai anglų kalbos lygis Ispanijoje labai išaugo.

Tačiau svarbu, kad visos programos būtų reguliariai peržiūrimos. Be to, reikia imtis tam tikrų priemonių. Pirma, svarbu visapusiškai įvertinti dvikalbę programą. Antra, reikalingas sistemingesnis suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimas – nuo sprendimų priėmėjų iki kalbos ir turinio mokytojų bei mokinių. Trečia, mums reikia lanksčiau įgyvendinti dvikalbes programas, kurios atsižvelgtų į skirtingus kintamuosius, nes mokyklos yra labai skirtingos, todėl tam tikras priemonės reikia koreguoti. Be kita ko, reikia atsižvelgti į mokyklos demografinius rodiklius, mokinių kilmę, žmogiškuosius išteklius. Dafouz mano, kad tik tai padarius, įgyvendinimas bus sėkmingesnis.

Nors daugiakalbystė yra šiuolaikinio pasaulio realybė, Dafouz teigimu, Ispanijoje reikia daugiau sutarimo dėl dvikalbio švietimo. Viena iš pagrindinių problemų, su kuria susiduriama, yra dvikalbių programų vertinimas iš politinės, o ne mokslinės perspektyvos. Būtų svarbu pateikti empirinius įrodymus, kas veikia, o kas ne ir pamiršti ideologines prielaidas vertinant esamas programas .

Christiano Abello-Contesse teigimu, dvikalbio ugdymo įgyvendinimas skirtinguose Ispanijos regionuose ir miestuose labai skiriasi. Atrodo, kad Madride situaciją dar labiau apsunkina papildoma sudedamoji dalis, t. y. politinė motyvacija. Atlikus kiekybinius tyrimus nustatyta aiškių modelių, taip pat kai kurių skirtumų, susijusių su pamokose praleistu laiku, mokinių pasiekimais, dvikalbių mokytojų šnekamosios kalbos mokėjimu, užsienio kalba dėstomų dalykų turiniu, gimtosios kalbos mokytojų ar kalbos padėjėjų buvimu ar nebuvimu ir kt.

Atsižvelgiant į dvikalbį mokinių vystymąsi ir daugiau nei dešimtmetį trukusio dvikalbio mokymo Ispanijoje rezultatus, tobulinimas turi išlikti galutinis tikslas. Atsižvelgiant į mokyklų skirtumus, kiekviena dvikalbė mokykla gali ir turėtų ieškoti patobulinimų pagal savo specifinius poreikius. Remiantis Abello-Contesse, daugeliui mokyklų gali būti taikomos šios priemonės:

1. Didinti patyrusių ir kvalifikuotų mokytojų skaičių.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

2. Neformalios šnekamosios anglų kalbos pristatymas ir akcentavimas anglų kalbos pamokose ankstyvosiose pradinio ugdymo klasėse.
3. Turėti regioninių švietimo skyrių nustatytas taisykles ir standartus, kurių turėtų laikytis visi dvikalbiai mokytojai.
4. Kai kurių mechanizmų, kuriais mokytojai turėtų būti stebimi arba prižiūrimi, įdiegimas, ypač pirmaisiais mokymo dvikalbių programų metais.
5. Sumažinti mokinių skaičių vienoje klasėje iki 20–25 mokinių.

Pasak Abello-Contesse, dvikalbio ugdymo programos Ispanijoje ir Europoje turi daugiau apribojimų nei trūkumų. Aktualu pažymėti, kad visose savo formose ir pavidaluose turi privalumų ir tam tikrų trūkumų. Dvikalbis ugdymas yra procesas, kuris remiasi mokytojų įdiegtais instituciniais ir akademiniais registrais. Todėl jam būdingi bruožai yra formalusis stilius arba dvikalbystė. Mokiniai retai inicijuoja pokalbį, retai pasirenka temą. Todėl mokiniai gali nesijausti patogiai kurdami kalbą socialinėje sąveikoje su bendraamžiais.

Todėl labai svarbu geriau suprasti, kas yra dvikalbis ugdymas. Iššūkis mokykloms yra pradėti dvikalbį ugdymą anksčiau, tvariai ir ilgą laiką pagal savo savaitės tvarkaraštį, kad mokiniai galėtų jaustis patogiai su paprastomis socialinėmis kalbos apraiškomis, kol akademinis turinys tampa pažintiniu požiūriu sudėtingas. Mokytojų iššūkis yra ne tik pasiekti aukštesnį užsienio kalbos mokėjimo lygį, bet ir išmokti efektyviai ja mokytis, kad kalbos mokymas iš tikrųjų taptų pagrįsta ir patogia užduotimi, o ne įtempta situacija, reikalaujančia fizinių ir psichologinių pastangų.

Pádraig Ó Duibhir (Dublino miesto universitetas) teigimu, besimokantiejiems labai svarbu susidurti su kalba, tačiau dar svarbiau yra turėti daug galimybių ją vartoti. Vien susipažinimo nepakanka. Taigi, mokytojams būtų labai svarbu rasti veiklos, pavyzdžiui, darbo poromis, kai vaikai turėtų kalbėti. Vaikai taip pat turėtų turėti galimybę vartoti kalbą žaidimų aikštelėse.

Būtų puiku bendrauti su žmonėmis, kuriems ši kalba yra gimtoji, tačiau tai ne visada įmanoma. Norėdami tai kompensuoti, mokytojai turėtų taikyti tokius metodus, kaip dėmesys formai, kuris sutelkia dėmesį į prasmę, į tai, ką žmogus sako arba ką sako tekstas. Mokytojai turėtų sutelkti dėmesį į tai, kaip kas nors buvo pasakyta, teikti taisomąjį grįžtamąjį ryšį ir klausti mokinių, ar yra geresnis būdas ką nors pasakyti.

## 5. IŠVADOS

Šiame skyriuje pateikiami dvikalbių mokyklų mokytojų ir mokyklų vadovų pamąstymai. Šie liudijimai yra svarbūs suinteresuotoms šalims kitose Europos šalyse ar regionuose, besidominčioms dvikalbių programų įgyvendinimu ar įtvirtinimu.

Anketų ir interviu metu surinktų duomenų analizė suteikė tiesioginės patirties ir vertingos informacijos mokytojams, mokyklų vadovams ir politikos formuotojams. Prie temos prisidėjo ir konsultuoti dvikalbystės ir dvikalbio ugdymo ekspertai.

Apskritai teigiamas požiūris į dvikalbį ugdymą buvo nustatytas keturiose šalyse, kuriose buvo atliktas tyrimas. Tačiau ispanų kalbos mokytojai pabrėžė kai kuriuos trūkumus, pavyzdžiui, mokytojų ir mokinių kiekio santykį klasėse ir anglų kalbos mokėjimo skirtumus.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Paprastai mokytojai mano, kad turinio mokymuisi kyla pavojus tais atvejais, kai mokinio anglų kalbos kompetencija nėra aukšta. Kita vertus, mokyklų vadovai mano, kad turinio dalykų mokytojų anglų kalbos kompetencija nėra pakankamai gera, kad jie galėtų veiksmingai mokyti.

Ispanijoje, panašu, kad dvikalbių programų kūrimas pablogino situaciją.

#### NUORODOS

BRUTONAS, A. „AR KLILIS TOKS NAUDINGAS, AR TIESIOG SELEKTYVUS? IŠ NAUJO VERTINANT KAI KURIUOS TYRIMUS“, SISTEMA, 39(4), 2011, 523-532.

CENOS, J., GENESEE, F. IR GORTERIS, D. „KLINO KRITINĖ ANALIZĖ: KALBAME IR ŽIŪRIME Į PRIEKĮ“, TAIKOMOJI KALBOTYRA, 35(3), 243-262.

DALTON-PUFFER, C. „TURINIO IR KALBOS INTEGRUOTAS MOKYMASIS: NUO PRAKTIKOS IKI PRINCIPŲ?“, TAIKOMOSIOS KALBOTYROS METINĖ APŽVALGA, 31, 2011, 182-204.

MOATE, JM „MOKYMOŠI UŽSIENIO KALBOMIS POVEIKIS MOKYTOJŲ PROFESINIO SAŽINGUMO JAUSMUI CIL KLASĖJE“, EUROPOS MOKYMO ŠVIETIMO ŽURNALAS, 34(3), 333-346.

SENRA-SILVA, IMACULADA, „STUDY ON CLIL VIDURINĖS MOKYKLOS MOKYTOJŲ APIMTIS: NUOMONĖS, RŪPESČIAI IR POREIKIAI“, IŠSAMUS ANGLŲ KALBOS ŽURNALAS, 29, 2022, 49-68.



## 4 SKYRIUS. KO GALIME PASIMOKYTI IŠ DVIKALBYSTĖS PATIRTIES?

**ELZA GHEORGHIU , CINTIA COLIBABA , ANDREEA IONELIS , STEFANAS COLIBABA**

FUNDATIA EUROED  
IASI , RUMUNIA

**GEDIMINAS GRĖSIUS**

JONO IR PETRO VILEIŠIŲ MOKYKLA  
KAUNAS, LIETUVA

### SANTRAUKA

*Pirmoje šio skyriaus dalyje daugiausia dėmesio skiriama tam, ko galima pasimokyti iš dvikalbio konteksto, remiantis Rumunijos pavyzdžiu. Skyriuje gilinamasi į temą, iškeliant keturis pagrindinius klausimus: sociolingvistinis Rumunijos apibūdinimas geografiniu ir socialiniu požiūriu; švietimo sistemos apibūdinimas, ypatingą dėmesį skiriant kalbų mokymuisi; tėvų ir mokinių požiūris į užsienio kalbas, užsienio kalbų mokymąsi, dvikalbystę ir dvikalbį ugdymą; pačių mokytojų svarstymai apie dvikalbystės ir dvikalbio ugdymo Rumunijoje suvokimą artimiausioje ateityje. Šio skyriaus pabaigoje pateikiame keletą patarimų, pagrįstų mūsų pačių patirtimi, kuri rodo, kad žmonės, mokantys vieną ar daugiau užsienio kalbų, efektyviau sprendžia problemas, yra kūrybiškesni ir empatiškesni. Problemų sprendimas, kūrybiškumas ir empatija yra neįkainojami netechniniai įgūdžiai, kuriuos bet kuris darbdavys įvertintų kandidate. Taip pat teigiama, kad dvikalbiai ir daugiakalbiai žmonės yra labiau linkę priimti kitų nuomonę ir lengviau mezga žmonių tarpusavio ryšius, o tai yra puikūs įgūdžiai, ypač tokiose srityse kaip klientų aptarnavimas ir verslo santykiai.*

*Antrajame skyriuje aptariama Lietuvos sociolingvistinė situacija, švietimo sistema ir dvikalbystės patirtis. Pirmoje dalyje aprašomas Lietuvos etnis pasiskirstymas, demografinė situacija ir jos pokyčiai nuo nepriklausomybės atgavimo (daugiau nei 30 metų) bei šalyje vartojamų kalbų pasiskirstymas. Antroji dalis skirta Lietuvos švietimo struktūrai ir užsienio kalbų integracijai į mokymo sistemą kaip nuolatiniam procesui. Trečioje dalyje apžvelgiama tėvų ir mokinių patirtis, taip pat mokymosi stebėjimai klasėse, kuriose taikomas visiškas arba dalinis dvikalbis ugdymas. Pateikiamos tėvų pasirinkimo leisti vaikus į dvikalbes mokyklas priežastys ir vaikų patirtys. Ketvirtojoje dalyje aprašoma mokytojų, taikančių dvikalbystę pamokose, patirtis, tolesnės perspektyvos plačiau taikyti ir plėsti dvikalbį ugdymą visoje šalyje. Paskutinėje dalyje dalijamasi gerąja patirtimi apie sėkmingą dvikalbystės taikymą Lietuvos mokyklų projektinėje veikloje, pateikiami pastebėjimai ir siūlymai, kaip tobulinti dvikalbystės taikymą mokymo ir mokymosi procese. Nuomonę išsako visi BiMo projekto tyrimo dalyviai: mokiniai, mokytojai, tėvai ir administracija.*

## 1. RUMUNIJA

### 1.1. SOCIOLINGVISTINIS RUMUNIJOS APRAŠYMAS GEOGRAFINIU IR SOCIALINIŲ POŽIŪRIU: OFICIALIOS KALBOS, VARTOJAMOS KALBOS IR MAŽUMŲ KALBOS

Rumunija yra šalis, esanti Vidurio, Rytų ir Pietryčių Europos kryžkelėje. Ribojasi su Bulgarija pietuose, Ukraina šiaurėje, Vengrija vakaruose, Serbija pietvakariuose, Moldova rytuose ir Juodoji jūra pietryčiuose. Čia vyrauja





Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

vidutinio klimato žemyninis klimatas, 238 397 km<sup>2</sup> (92 046 kvadratinų mylių) plotas, kuriame gyvena apie 19 mln. Rumunija yra dvylikta pagal dydį Europos šalis ir šešta pagal gyventojų skaičių Europos Sąjungos valstybė narė. Jos sostinė ir didžiausias miestas yra Bukareštas, o kitos pagrindinės miesto zonos yra Jašas , Klužas-Napoka, Timišoara , Konstanca , Krajova, Brašovas ir Galaštai .

Oficiali kalba yra rumunų, romanų kalba (plačiausiai vartojama Rytų romanų atšaka), kuri yra nuosekliai panaši į aromanų, megleno-rumunų ir isto-rumunų kalbas, tačiau turi daug bruožų, lygiai taip pat su kitomis kalbomis. Vakarų romanų kalbos, ypač italų, prancūzų, ispanų, portugalų ir katalonų. Rumunų abėcėlėje yra tos pačios 26 standartinės lotyniškos abėcėlės raidės, taip pat penkios papildomos (būtent ă, â, î, ț ir ș), iš viso 31 raidė. Pagal 1991 m. Rumunijos Konstituciją, peržiūrėtą 2003 m., rumunų kalba yra oficiali Respublikos kalba. Palyginti su kitomis romanų kalbomis, artimiausias rumunų kalbos giminaitis yra italų kalba. Rumunų kalba turėjo didesnę užsienio įtakos dalį nei kai kurios kitos romanų kalbos, pavyzdžiui, italų kalba, kalbant apie žodyną ir kitus aspektus. Apskaičiuota, kad rumunų ir italų kalbos leksinis panašumas yra 77%, prancūzų - 75%, sardiniečių - 74%, katalonų - 73%, portugalų ir retoromanų kalbos - 72%, o ispanų - 71%. Slavų įtaka rumunų kalbai ypač ryški jos žodyne – slaviškos kilmės žodžiai sudaro apie 10–15 % šiuolaikinės rumunų kalbos leksikos, o fonetika, morfologija ir sintaksė – dar daugiau. Didžioji jos slavų kalbos žodyno dalis kilusi iš senosios bažnytinės slavų kalbos, kuri XIV–XVIII amžiuje buvo oficiali Valakijos ir Moldavijos rašto kalba (nors dauguma žmonių jos nesuprato), taip pat Rumunų stačiatikių bažnyčios liturginės kalbos. Todėl didžioji rumunų kalbos žodyno dalis, susijusi su religija, ritualais ir hierarchija, yra slaviška. Manoma, kad dažnai vartojamų slavų kalbos žodžių skaičius taip pat rodo kontaktą arba bendrą gyvenimą su pietų slavų gentimis maždaug nuo VI amžiaus, nors ginčijama, kur tai įvyko. XIX a. ir XX a. pradžioje rumunų kalbos žodyną daugiausia paveikė prancūzų ir, kiek mažiau, italų kalba.[1]

Rumunija įpareigoja naudoti rumunų kalbą oficialiuose vyriausybės leidiniuose, visuomenės švietime ir teisinėse sutartyse. Skelbimuose ir kitose viešosiose žinutėse turi būti svetimžodžių vertimai, o prekių ženklai ir logotipai daugiausia rašomi rumunų kalba.

Rumuniškai kalba kaip gimtąja kalba maždaug 90 % visų gyventojų, o vengrų ir vlaš romani kalba atitinkamai 6,2 % ir 1,2 % gyventojų. Rumunijoje taip pat gyvena apie 50 000 ukrainiečių šnekančių gimtąja kalba (susitelkę kai kuriuose kompaktiškuose regionuose netoli sienos, kur jie sudaro vietinę daugumą), 25 000 gimtoji vokiečių kalba ir 32 000 turkų kalba. Nuo 2013 m. Rumunų kalbos diena švenčiama kiekvieną rugpjūčio 31 d.

Rumunija laikoma viena iš labiausiai išplėtotų Europos mažumų teisių teisės aktų šalių, kurios taip pat turi teisę vartoti savo kalbą vietos administracijoje ir teismų sistemoje galiojančių norminių aktų nustatytais atvejais. Vietos viešojo administravimo įstatymas numato, kad administraciniuose-teritoriniuose vienetuose, kuriuose tautinėms mažumoms priklausantys piliečiai sudaro daugiau kaip 20 procentų gyventojų skaičiaus, vietos viešojo administravimo institucijos, joms pavaldžios viešosios įstaigos, taip pat 2010 m. perduotos viešosios tarnybos užtikrina gimtosios kalbos vartojimą santykiuose su jomis. Rumunija daugelį amžių buvo daugiakalbė šalis. Šalyje lygiagrečiai gyvena skirtingų gimtųjų kalbų gyventojai bent jau nuo 10 amžiaus. Šiuo metu vienintelė oficiali kalba Rumunijoje yra rumunų. Rumuniškai kalbama Rumunijoje, didelėje Moldavijos Respublikos dalyje, taip pat Serbijos ir Vengrijos pasienio teritorijose. Tarminėmis rumunų kalbos atmainomis taip pat kalba mažos Makedonijos, Bulgarijos ir Graikijos bendruomenės.

Rytinėje ir pietinėje šalies dalyse rumunų kalba yra dominuojanti kalba, o dauguma gyventojų yra beveik vienakalbiai; vakariniuose Transilvanijos ir Banato regionuose šalia rumunų svarbią vietą užima vengrų ir vokiečių kalbos. Daugelis šių regionų gyventojų yra dvikalbiai arba trikalbiai. Šios trys besiliečiančios kalbos



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

viena iš kitos pasiskolino daug žodžių. Manoma, kad mažiau nei 20 % šiuolaikinėje rumunų kalboje vartojamų žodžių yra tiesiogiai kilę iš lotynų kalbos, o didžiąją leksikos dalį sudaro žodžiai, pasiskolinti iš kitų kalbų.

Be oficialios rumunų kalbos, Rumunijoje kalbama ir keliomis kitomis kalbomis. Galioja įstatymai dėl mažumų kalbų teisių, o kai kurie iš jų turi bendrą oficialų statusą vietos lygmeniu. Nors prancūzų kalba nėra gimtoji, ji taip pat yra istoriškai svarbi kalba Rumunijoje, o šalis yra Tarptautinės frankofonijos organizacijos narė.

1989 m. žlugus Rumunijos komunistinei vyriausybei, įvairios mažumų kalbos gavo daugiau teisių, o Rumunija šiuo metu turi daug įstatymų, susijusių su mažumų teisėmis vartoti savo kalbą vietos administracijoje ir teismų sistemoje. Vienas iš svarbiausių pokyčių Rumunijos mažumų apsaugos srityje yra esminis pokytis kalbos politikos srityje mažumų atžvilgiu: perėjimas nuo išskirtinio rumunų kalbos propagavimo (ypač komunistiniam režimui) prie viešosios politikos krypties. skatinti (ir remti) reikšmingų sociolingvistinių funkcijų skyrimą mažumų kalboms (formaliojo švietimo, administravimo, teisingumo ir kitose viešojo gyvenimo srityse).

Šis krypties pasikeitimas kalbų politikos srityje įvyko Rumunijos valstybei prisiimant tam tikrus įsipareigojimus tarptautinei bendruomenei, kurie pasireiškė prisijungus prie kai kurių tarptautinių sutarčių ir referencinių konvencijų kalbinių teisių propagavimo srityje. mažumos (pvz., Europos mažumų ar regioninių kalbų chartija). Prisijungimas prie šių tarptautinių sutarčių taip pat reiškia pareigą pranešti apie įvairių šių norminių dokumentų nuostatų laikymosi laipsnį ir formas.

Nors rumunų kalba yra vienintelė oficiali kalba nacionaliniu ir vietos lygiu, Rumunijoje yra dar 14 gyvų kalbų. Rumunijos įstatymai apima kalbines teises visoms mažumų grupėms, kurios sudaro daugiau nei 20 % vietovės gyventojų, remiantis 1992 m. surašymu. Tokių vietovių sąrašas pateiktas Vyriausybės sprendime Nr. 1206/2001. Tai apima ženklų priėmimą mažumų kalbomis, prieigą prie vietos administracijos, viešųjų paslaugų ir teisingumo sistemų.

Kalbant apie kalbas ir daugiakalbystę švietimo sistemoje, svarbūs du klausimai. Viena vertus, yra mažumų kalbų padėtis švietimo sistemoje, kita vertus, užsienio kalbų mokymo vieta šioje sistemoje. Iš esmės visos pripažintos mažumų grupės turi teisę mokytis ir kalbėti savo gimtąją kalbą. Rumunijoje pripažinta mažuma turi daugiau nei 1 000 narių, tačiau ne visos mažumos turi teisę būti mokomos gimtąja kalba per visą mokyklos mokymo programą. Universiteto lygmeniu tik vengrų mažuma turi galimybę lankyti kursus gimtąja kalba Babes Bolyai universiteto Cluj/ Kolozsvár vengrų kalbos skyriuose.

Organizuotas šiuolaikinių užsienio kalbų mokymas prasidėjo 1714 m. Jasyje įkūrus naują Karališkąją akademiją. Tarp dėstytų dalykų buvo rusų ir turkų kalbos. Taip pat XVIII amžiuje, 1776 m., G. Ghica didesniu mastu perorganizavo Saint Sava aukštąją mokyklą, kurioje buvo atliekami prancūzų ir italų kalbų „pratimai“. N. Iorga pabrėžė vakarietiško kalbų ugdymo įvedimo mūsų šalyje reikšmę. Nuo XVIII a. antrosios pusės Rumunijos Kunigaikštystėse plėtojantis kapitalistiniams gamybiniais santykiams ir vis labiau įsitvirtinus socialinės-politinės laisvės idėjoms, vis labiau jaučiamas glaudesnio kontakto su šiuolaikinėmis Europos kalbomis poreikis.

Prancūzų kalba susirado labai palankią dirvą Valakijoje ir Moldavijoje, ypač po 1789 m. revoliucijos. 1813 m. lasi kunigaikščių akademijoje Gh. Asachi dėstė matematikos kursą prancūzų kalba, kurį vėliau dėstė rumunų kalba. Kaip žinoma, XIX amžiaus pradžia rumunų kalba yra švietimo triumfas. Tačiau Rumunijos mokyklų programoje šiuolaikinių užsienio kalbų mokymas taip pat įtrauktas į garbės vietą.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Nemažai mokyklų užsienio kalbų mokymą pradeda labai anksti. Darželiuose programos siūlomos prancūzų, vokiečių, italų arba kinų kalbomis. Tačiau nėra garantijos, kad šios programos bus tęsiamos pradinėje mokykloje. Pradinėje klasėje užsienio kalbos mokymas pradedamas trečioje klasėje. Nuo penktos klasės pridedama antra užsienio kalba. Vidurinėje mokykloje visi mokiniai mokosi dviejų užsienio kalbų (daugiausia prancūzų, anglų, ispanų ir vokiečių), o keliose mokyklose tomis kalbomis vykdomos panardinimo programos. Mažumų kalbos (pavyzdžiui, vengrų ar turkų) nėra siūlomos kaip užsienio kalbos. Apibendrinant galima pasakyti, kad rumunų kalba yra vienintelė oficiali kalba, tačiau Rumunija garantuoja dideles teises mažumų kalbomis kalbantiems asmenims: etninių mažumų kalbos mokomos proporcingai mažumų kalba kalbančių asmenų skaičiui konkrečioje apskrityje. Daugelis Rumunijos gyventojų užauga daugiakalbiais. Be to, besimokantys kalbų ir vartotojai turi daug galimybių mokytis užsienio kalbų.

Rumunijos pradinio ir vidurinio ugdymo sistemose nuo 1965 m. įvesta plati kalbų mokymo pasiūla nuo 8 metų (antra pradinė klasė) pirmajai kalbai ir nuo 12 metų antrajai (šeštoji pradinė klasė), mokiniai ir tėvai galima rinktis iš anglų, vokiečių, prancūzų, ispanų ir rusų kalbų, nurodant, kad miestuose ir ypač dideliuose miestuose pasiūla yra įvairesnė. Anglų kalba yra viena iš populiariausių kalbų, o mokymo kokybė valstybinėse mokyklose yra aukščiausios kokybės, atsižvelgiant į natūralius skirtumus įvairiose mokyklose. Rumunijoje ikiniuniversitetiniame ugdyme įvairiems moksleivių sluoksniams 1996–2021 m. buvo siūlomos šios kalbos kaip pirmoji arba kaip antrinė kalba: anglų, prancūzų, vokiečių, rusų, ispanų, Italų, graikų, japonų, portugalų ir norvegų, o tai dar kartą pabrėžia mokytojų, mokyklų inspektorių ir tėvų susidomėjimą kalbų mokymu.

## 1.2. ŠVIETIMO SISTEMOS APRAŠYMAS, YPATINGĄ DĖMESĮ SKIRIANT KALBŲ MOKYMUISI

### 1.2.1 UŽSIENIO KALBŲ MOKYMAS RUMUNIJOJE: RUMUNIJOŠ SVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Rumunijos Konstitucijoje pateikiama išsami informacija apie teisę į mokslą, primygtinai reikalaujama šių aspektų: privalomas bendrasis išsilavinimas, aukštosios ir profesinės mokyklos, aukštasis mokslas; išsilavinimas rumunų kalba; valstybės teikiamas mokslas yra nemokamas, mažumos turi teisę mokytis savo gimtąja kalba.

Visų lygių ugdymas turi vykti valstybinėse, privačiose arba konfesinėse įstaigose. Universitetai yra autonomiški. Pagal švietimo įstatymą Rumunijos švietimo sistema organizuojama taip: Vaikų darželis; Pradinė mokykla; Vidurinė mokykla; Dailės ir amatų mokykla; Vidurinė mokykla; Aukštasis išsilavinimas.

*Vaikų darželis* – ši ugdymo forma suteikia galimybę visiems 3–6–7 metų vaikams gauti ikimokyklinį ugdymą ir parengiamąją klasę. Ikimokyklinio ugdymo sistemą sudaro 4 etapai: mažoji grupė (joje bus 3–4 metų vaikai); vidurinė grupė (vaikams nuo 4 iki 5 metų); viršutinė priešmokyklinė grupė (5-6 metų vaikams); parengiamoji klasė (su aiškiu tikslu kuo geriau paruošti vaikų perėjimą į pradinę mokyklą). Pagrindinės vaikų darželio veiklos yra šios: kūrybinis menas (piešimas, tapyba, rankdarbiai); turėti skirtingus vaidmenis ir statyti (statybiniai kaladėlės, Lego); socialinis švietimas; kultūrinis švietimas; sveikatos švietimas; religinis švietimas; ekologinis švietimas; užsienio kalbos (anglų, vokiečių) ir bendravimas; Matematika (įvadinės sąvokos); mokymasis apie aplinką; Muzika; Praktinis išsilavinimas; Kūno kultūra (šokiai, plaukimas).

*Pradinė mokykla* – Pradinė mokykla yra ugdymo forma, skirta I – IV klasių vaikams. Mokyklos programa prasideda ryte ir baigiasi pietų valandomis. Čia tinkantys vaikai yra nuo 7 iki 10 metų amžiaus. Daugumos dalykų vaikams naudingas vienas mokytojas ir atitinkami mokymo produktai. Tik tam tikrus labiau specializuotus dalykus vaikus ruoš kiti mokytojai. Antros ir ketvirtos klasės pabaigoje vaikai turės laikyti egzaminus, kad įvertintų įgytas rumunų ir matematikos žinias.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Vidurinė mokykla* – Ši ugdymo forma veikia dienos metu, nuo ryto iki pietų. Tai trunka 4 metus, nuo 5 iki 8 klasės. Čia tinkantys vaikai yra nuo 11 iki 14 metų amžiaus. Klasių organizavimas pertvarkytas taip, kad geriausiai atitiktų vaikų ir mokytojų poreikius. Daugelis mokyklų turi specialias klases, pvz., klases, kuriose vyksta intensyvūs anglų kalbos arba informatikos kursai. Pagrindiniai dalykai vidurinėje mokykloje yra matematika, rumunų kalba, istorija, geografija, biologija ir dvi užsienio kalbos, fizika, chemija, lotynų kalba, menas ir muzika, religija, pilietinis ugdymas, technologinis ugdymas, informatika, sportas. 6 ir 8 klasių pabaigoje mokiniai yra priversti laikyti matematikos, rumunų kalbos ir geografijos/istorijos egzaminus. 8 klasės pabaigoje laikomas nacionalinio lygio egzaminas, vadinamasis gebėjimų egzaminas. Šis egzaminas yra privalomas visiems mokiniams.

*Vidurinėje mokykloje* yra šios programos: Teorinė programa – Mokslo ir humanitariniai mokslai Technologinė programa – technika, paslaugos, gamtos ir aplinkos apsauga. Profesinė programa – karinė, teologinė, sportinė, meninė ir pedagoginė; licėjus trunka arba 4 metus, iš kurių 2 metai yra privalomi (9 ir 10 klasės), kitus 2 metus neprivalomi (11 ir 12 klasėse). Rumunijoje pagal Konstitucijos ir Švietimo įstatymo nuostatas visų klasių mokymas vyksta rumunų kalba, kaip oficialia valstybine kalba, kuri yra privaloma visiems Rumunijos piliečiams, nepaisant jų tautybės. Remiantis šiomis nuostatomis, į mokymo programas įtrauktas reikiamas valandų skaičius, kad būtų užtikrintas visapusiškas rumunų kalbos įsisavinimas.

Remiantis tarptautiniais standartais dėl tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių, Rumunijoje pagal įstatymą studijos ir mokymai vyksta ir tautinių mažumų kalbomis. Rumunijos švietimo sistema suteikia galimybę universitetams, veikiantiems su daugiakultūre mis struktūromis, skatinti darnų tarpetninį sambūvį ir integraciją nacionaliniu ir Europos lygiu. Valstybiniame universitetiniame išsilavinime gali būti organizuojamos grupės, sekcijos, kolegijos ir fakultetai, mokantys tautinių mažumų kalbomis. Švietimo padaliniuose, kuriuose mokoma tautinių mažumų kalba, rumunų kalba yra privaloma mokytis specializuotos terminijos.

Konstitucinė nuostata dėl rumunų kalbos mokymosi visuose laipsniuose, visiems šalies piliečiams, nepaisant etninės priklausomybės (tautybės), yra teisinė, objektyvi būtinybė, suteikianti galimybę įgyti kultūros, civilizacijos ir tradicijų vertybes. Rumunijos tautą ir naudotis piliečių teisėmis, kurias suteikia Konstitucija ir šalies įstatymai visiems Rumunijos piliečiams.

Rumunijoje šiuolaikinių kalbų studijos visuomet buvo oficialiai skatinamos per institucionalizuotas studijas. Ir ypač kuo daugiau kalbų mokėjimas pažangiu lygiu buvo socialinio prestižo elementas, kurį visų pirma galima paaiškinti santykinai regioniniu rumunų kalbos vartojimo pobūdžiu. Vis dėlto Rumunijos pradinio ir vidurinio ugdymo sistemose nuo 1965 m. įvesta plati kalbų mokymosi pasiūla nuo 8 metų (antroji pradinė klasė) - pirmosios kalbos ir nuo 12 metų - antrosios kalbos (šeštoji pradinė klasė). Anglų kalba buvo viena populiariausių, o mokymas valstybinėse mokyklose buvo aukščiausios kokybės, su natūraliais skirtumais įvairiose mokyklose iki 1990 m.

Remiantis Eurostato ataskaita, visi žemesniųjų vidurinių mokyklų mokiniai (100 %) Rumunijoje mokosi bent vienos užsienio kalbos, o 95,2 % jų – dvi ar daugiau kalbų. Tai yra viena didžiausių Europos Sąjungoje.

Rumunijoje iki universitetiniame ugdyme įvairiems moksleivių sluoksniams 1996–2005 m. buvo siūlomos šios kalbos kaip pirmoji arba antroji kalba: anglų, prancūzų, vokiečių, rusų, ispanų, italų, graikų, japonų, portugalų ir norvegų.

Nuo Europos Sąjungos viršūnių susitikimo Maastrichte 1991 m. ir Maastrichto sutarties (1992 m.) kultūros ir kalbų įvairovė buvo laikoma svarbiu Europos kultūros turtu. Dėl to Europos Sąjunga skatino daugiakalbystę, taip pat antrosios ir trečiosios kalbos mokymąsi. Tai reiškia, kad Sąjunga siekia ne tik skatinti visas kalbas,



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

kuriomis kalbama jos valstybėse narėse, įskaitant mažumų kalbas, bet ir skatinti mokytis antrųjų ir trečiųjų kalbų[2]. ES yra 24 oficialios kalbos ir maždaug 60 vietinių regioninių ir mažumų kalbų. 2004 m. ES savo kalbų politikoje patvirtino siekį, kad kiekvienas Sąjungos pilietis mokėtų savo gimtąją kalbą ir dar dvi kalbas. Tinklapyje <https://ecspm.org/> (Europos pilietinės visuomenės daugiakalbystės platforma) teigiama, kad „ES kalbų politika siekiama apsaugoti kalbų įvairovę ir skatinti kalbų mokėjimą ne tik dėl kultūrinės tapatybės ir socialinės integracijos, bet ir dėl daugiakalbiai piliečiai gali geriau pasinaudoti integruotos Europos sukurtomis švietimo, profesinėmis ir ekonominėmis galimybėmis. Tikslas – Europa, kurioje kiekvienas be savo gimtosios kalbos galėtų kalbėti dar bent dviem kalbomis“.

Europos Sąjunga remia daugybę veiksmų ir programų, skirtų užsienio kalbų mokymuisi ir mokymui. Pavyzdžiui, per Socrates ir Leonardo da Vinci programas Europos Komisija per metus investuoja per 30 mln. eurų į praktinius projektus, skatinančius kalbų mokinių ir jų mokytojų entuziazmą. Tai apima mokyklų mainus, pagalbą mokantis kalbų, mokymo kursus mokytojams ir iniciatyvas, skatinančias programų matomumą. Taip pat daug investuojama į judumo programas, tokias kaip Erasmus, Jaunimas ir miestų giminiavimosi veiksmus. Europos Komisija judumą laiko pagrindiniu veiksniu, skatinančiu žmones mokytis apie savo kaimynus ir kalbas. Europoje beveik visi mokiniai mokosi bent vienos užsienio kalbos kaip privalomojo ugdymo dalį.

Anglų kalba yra pati plačiausiai mokoma užsienio kalba ES, rašoma naujausioje Eurostato ataskaitoje apie užsienio kalbų mokymąsi ES. 2015 m. 97 % mokinių mokėsi anglų kalbos žemesniojo vidurinio ugdymo mokyklose, po to sekė prancūzų (34 %) ir vokiečių kalbos (23 %) (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/wdn-20170223-1>)

Eurostato ataskaita rodo, kad Rumunijos mokiniai puikiai mokosi užsienio kalbų ir patenka į geriausių penketuką pagal bent dvių užsienio kalbų mokymąsi mokyklose. 2015 m. visi arba beveik visi vidurinių mokyklų mokiniai bent dvi užsienio kalbas mokėsi Liuksemburge (100 proc.), Suomijoje (98,4 proc.), Italijoje (95,8 proc.), Estijoje (95,4 proc.) ir Rumunijoje (95,2 proc.).

Šiame platesniame Europos kontekste Rumunija remia užsienio kalbų mokymąsi nuo ankstyvo amžiaus, tiek formaliojo mokymosi mokyklose, tiek neformaliojo švietimo veikloje, tiek tarptautinių mainų programomis. Ankstyvojo užsienio kalbų mokymosi tendencija Rumunijoje pasireiškia ikimokykliniame ugdyme, ypač būdinga miesto mokykloms ir darželiams, kur tėvai pageidauja pasirenkamų užsienio kalbų kursų dar prieš pradėdami klasę. Žvelgiant iš Europos kalbų švietimo perspektyvos, ši tendencija yra nuolatinio ugdymo kontekste ir kyla iš mokymosi visą gyvenimą koncepcijos – šiuolaikinės pedagogikos bruožo, kuris švietimą traktuoja kaip mokymosi visą gyvenimą praktiką, skatina kalbinių kompetencijų įgijimą priemonėmis. daugiakalbio ugdymo, rekomenduojant anksti pradėti mokytis užsienio kalbos ir pratęsti pagrindinį mokymosi ciklą už mokyklinio ir pomokyklinio amžiaus.

Oficialią poziciją dėl kalbų mokymosi tvirtai remia šeimos ir individualūs asmenys. Šiuolaikinėje visuomenėje kalbų mokymasis ir tuo pagrindu bendravimo įgūdžių (gimtąja kalba / antrąja kalba / užsienio kalbomis) formavimas yra būtinas kiekvienam žmogui, nepriklausomai nuo jo amžiaus, profesinio pasirėngimo ar socialinės padėties. Piliečių gebėjimas kalbėti, bendrauti ir suprasti vienas kitą šiandien laikomas ne tik žmonių bendravimo, bet ir integracijos į bendruomenę socialiniu, nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygmenimis priemone, užtikrinančia tarpusavio supratimą, toleranciją ir pagarbą, garantuojančia asmens teisę į judumą, skatinančia mainus tarp skirtingų valstybių ir didinančia laisvo judėjimo galimybes. Užsienio kalbų mokymasis padeda suprasti kitas tautas ir kultūras, tai yra būdas kovoti su ksenofobija, rasizmu ir netolerancija. Mokėti užsienio kalbą svarbu norint prasimušti gyvenime, nes kalba yra svarbiausia bendravimo ir supratimo su bendraamžiais priemonė. Jauni abiturientai gali baigti universitetą gerai mokėdami tarptautines kalbas, bet jei nėra asmeninio intereso daugiau tos kalbos mokytis, vien mokykloje



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

įgytos informacijos nepakanka. Kalbos kompetencijos jausmas yra gana aukštas, nes sisteminiai reikalavimai yra nedideli. Išskyrus šios srities fakultetą (Užsienio kalbų fakultetą) ir kai kuriuos fakultetus, kuriuose vyksta anglų arba prancūzų kalbos kursai, iš tikrųjų užsienio kalbų lygis, palyginti su darbdavių reikalavimais, yra žemas.

Didžiausią įtaką užsienio kalbų mokymuisi daro dvikalbės pamokos, kurias siūlo daugybė valstybinių mokyklų, intensyvus užsienio kalbų mokymasis tiek valstybinėse, tiek privačiose mokyklose, kalbų pamokos, kurias siūlo didžiųjų miestų kultūros centrai/institutai. Rumunijoje (British Council Romania, Goethe Institut, Centre Culturel Français, Cervantes institutas) ir solidų Rumunijos mokinių dalyvavimą tarptautinėse mainų programose.

### **1.3. TĖVŲ IR MOKINIŲ POŽIŪRIS Į UŽSIENIO KALBAS, UŽSIENIO KALBŲ MOKYMAŠI, DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBĮ UGDYMĄ**

Jei komunistiniais laikais užsienio kalbos buvo švietimo sistemos „Pelenė“, tai Pelenė jau seniai virto išlepinta princese. Ir tėvai, ir mokytojai suprato, koks svarbus yra bent vienos užsienio kalbos mokėjimas formuojant jų vaiko ateitį. Paklausiausi yra tie profiliai, kuriuose užsienio kalbų mokomasi intensyviai, ta kalba dėstomos kasdienės valandos ir dalykai.

Rumunų mokinių, mokytojų ir tėvų požiūris ir susidomėjimas užsienio kalbų mokymusi atrodo teisingas, nes tokiam globalizuotame pasaulyje, kokiame gyvename, neįmanoma nekalbėti bent jau kitos tautos kalba, jei ne. iš kelių. Vienakalbystė Rumunijoje tapo pasenusia problema, primenančia praėjusį šimtmetį, o tai yra didelis trūkumas žmogui, įsitvirtinusiame 2022 m. tikrovėje. Kita vertus, užsienio kalbų mokėjimas nėra vien tik gerumo reikalas, nes tai buvo, pavyzdžiui, prancūzų kalbos mokymasis prieš du šimtmečius kaip pasirinkto išsilavinimo ir socialinės klasės ženklas. Mokėti anglų kalbą – privaloma – ir dar vieną kalbą, be jos, dabar tapo pagrindine sąlyga, kad galėtum atlikti savo profesiją priimtiniu lygiu šiuolaikiniame pasaulyje. Tokiomis sąlygomis vienas iš pagrindinių tėvų rūpesčių, kai kalbama apie vaikų mokymą mokykloje, yra susijęs su užsienio kalbų mokymusi. Tiesa, jų užduotį labai palengvina pasaulio, kuriame gyvename, tikrovė. Palyginti su būkle prieš 30–40 metų, šiuolaikinis technologijų pasaulis gerokai palengvina mūsų požiūrį: vaikai kasdien girdi anglų kalbą per televizorių, filmuose, klausosi dainų su žodžiais anglų kalba. Taip jie susipažįsta su kalbos garsais, nepastebimai išmoksta žodžius, nuolatos veikiami anglicizmų lavinos.

Taigi, kodėl vaikai turėtų mokytis užsienio kalbų? Užsienio kalbų mokėjimas yra papildomas argumentas norint gauti gerą darbą, nepaisant profesijos. Jei žinomos užsienio kalbos yra retesnės, tuo geriau. Kai dauguma kartos kalba angliškai, derinimas su kitomis kalbomis kalbėtojui suteikia nemažą pranašumą. Renkantis antrąją vaiko mokomą užsienio kalbą dažniausiai atsižvelgiama į šiuos aspektus: šeimos tradicija (ta kalba kalbantys ar kalbėję tėvai/seneliai/proseneliai), artimesnė ar tolesnė emigracijos perspektyva, kurioje atvejis tikslinės šalies kalbos mokėjimas yra veiksnys, palengvinantis vaiko adaptaciją, karjeros perspektyvas (galbūt mini apklausa apie ekonominius santykius su įvairiomis šalimis ir kalbos pasirinkimą pagal ateities ekonomines perspektyvas).

Koks yra užsienio kalbų pamokų tikslas? Kalbos mokymasis gali reikšti įvairius dalykus, kuriuos geras mokytojas gali atskirti ir veiksmingai pritaikyti. Gali būti siekiama lavinti žodinio bendravimo įgūdžius. Yra vaikų, kurie turi gausių žodyno išteklių ir taisyklingų gramatinių konstrukcijų, bet neturi pakankamai galimybių juos praktiškai pritaikyti kalbėdami. Tokiu atveju reikėtų akcentuoti bendravimą. Kita vertus, yra itin laisvai ir rišliai kalbančių mokinių, kurie turi gramatiškai taisyklingų sakinių ir frazių perteikimo trūkumų.

Užsienio kalbos privačios pamokos galėtų būti naudingos ir šiuo atveju reikėtų akcentuoti taisyklingo kalbinių struktūrų įvaldymo įgūdžius. Taip pat yra užsienio kalbų kursų, kuriuose mokiniai ruošiami kalbos



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

sertifikatams gauti. Šio tipo kursai paprastai yra kompleksiniai, užtikrinantys visų įgūdžių (rašymo, skaitymo, klausymo, kalbėjimo) lavinimą.

Kitas svarbus veiksnys yra mokinio amžius. Labai jauno amžiaus vaikas negali kalbėti apie formalų požiūrį. Tačiau vaiką su užsienio kalba galima supažindinti per daineles, eilėraščius. Net jei jis nieko nesupranta, jo smegenys pripranta prie naujų garsų ir laikui bėgant atskirs gimtąją kalbą nuo užsienio. Tačiau sąmoningas mokymasis ateis daug vėliau. Vaikas, nuolat susiduriantis su užsienio kalba, instinktyviai ją išmoks, kaip ir gimtąją kalbą. Todėl manome, kad neverta mokėti mokytojai, kuris kartą per savaitę ateitų "vesti pamokų" su vienerių metų kūdikiu. Tačiau jei šeima gali sau leisti auklę, kuri kelias valandas per dieną būna su mažyliu ir kalba su juo tik užsienio kalba, ilgainiui efektas bus garantuotas. Dvikalbėse šeimose situacija kitokia, nes abi kalbos įsisavinamos vienu metu. Tuo pačiu požiūriu, t. y. vaiko amžiaus požiūriu, labai svarbu pasirinkti tinkamus mokymo metodus. Ikimokykliniame ir mažame mokykliniame amžiuje labai tikslinga užsienio kalbos pamokas vesti mažose grupelėse, o ne individualiai, mokinyms-mokytojas. Mažoje grupėje vaikui sudaromos sąlygos socializuotis ir mokytis per žaidimus, šiam amžiui būdingus metodus. Vaikui augant ir jo poreikiams tampant individualiems, galima rinktis privačias pamokas mokytojas- mokinyms.

Daugumą mokinių instinktyviai traukia mokytis užsienio kalbų dėl šiuolaikinių mokymo metodų, kuriuose daug dėmesio skiriama interaktyvumui. Jei vaikai mažai domisi, mokytojo ir tėvų vaidmuo - nuolat jį motyvuoti. Tėvai turėtų rinktis mokytoją, taikantį šiuolaikinius, modernius mokymo metodus, kantriai ir su užsidedimu skatinantį mokinių susidomėjimą užsienio kalbos mokymusi ir sudarantį galimybes praktiškai pritaikyti įgytas žinias. Kelionė į užsienį yra neįkainojama ir kaip asmeninė patirtis, ir kaip galimybė praktikuotis. "Kelionės plečia protą", kaip sako angliai.

Kartu, dėdami visas pastangas suteikti savo vaikams teisingas ir veiksmingas galimybes mokytis užsienio kalbų ir jas praktikuoti, tėvai turi išlaikyti racionalius lūkesčius. Vaikas, kuris eina į darželį, kur net kasdien turi anglų kalbos pamokas, baigęs vyresniąją ikimokyklinę grupę laisvai nekalbės šia kalba (nebent kalbėtų šeimoje). Tokiame ankstyvame amžiuje tai net nėra tikslas, bet reikia "atverti vaiko ausis", padidinti jo susidomėjimą, paruošti dirvą tolesnei mokymosi veiklai, kad jis pamiltų tą kalbą ir norėtų išmokti daugiau. Tėvų užduotis - teisingai parinkti metodą ir žmogų, kuriuo vaikas susipažįsta su kalba; neigiamą pradžią dėl netinkamai parinktų metodų ar netinkamo mokytojo požiūrio ateityje sunku ištaisyti.

Užsienio kalbų mokymasis lavina mąstymą. Vienos ar kelių užsienio kalbų mokymasis ugdo ne tik kritinį, analitinį mąstymą, bet ir kūrybiškumą. Specialistų teigimu, ankstyvame amžiuje vaikų smegenyse yra nemažai aktyvių kalbos įsisavinimo zonų, kurios augant mažėja. Kitaip tariant, vaikai nuo 2 iki 7 metų užsienio kalbas, su kuriomis susiduria, moka daug geriau nei vyresni vaikai.

Užsienio kalbų mokymasis taip pat gerina akademinis rezultatus. Užsienio kalbos mokymasis padeda pasiekti geresnių rezultatų visų dalykų, įskaitant matematikos ir kitų tikslųjų mokslų, standartiniuose egzaminuose. Vaikų supažindinimas su situacijomis, kuriose jie gali praktiškai kalbėti užsienio kalba, o vėliau skatinimas dalyvauti pokalbiuose ir grupinėje veikloje yra saugus būdas sėkmingai įsisavinti tą užsienio kalbą.

Kalbų mokymasis taip pat atveria mūsų protą ir daro mus tolerantiškesnius. Užsienio kalbos mokymasis ir supažindinimas su nauja kultūra bei kitokia pasaulėžiūra yra veiksmingiausias būdas atverti protą. Empatija ir smalsumas, kurį vaikas išsiugdys kitoms kultūroms, kitiems įpročiams ir savo mąstymo modeliams, yra dar viena svarbi užsienio kalbų mokymosi nauda. Kai suvokiate kultūros nuostatas ir specifiką, esate pasirengęs būti tolerantiškesni ir matyti kitus geresnėje šviesoje.

Kalbų mokymasis taip pat padidina jūsų galimybes įsidarbinti. Gyvename vis labiau globalėjančiame pasaulyje, o įmonės yra linkusios plėsti savo veiklą užsienyje ir susisiekti su žmonėmis visame pasaulyje. Tarp



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

dviejų kandidatų, turinčių tuos pačius įgūdžius ir panašią patirtį, yra didesnė tikimybė, kad darbą gaus asmuo, mokantis kelias užsienio kalbas.

Taip pat gerėja gimtosios kalbos supratimas. Tyrimai patvirtina, kad užsienio kalbos mokymasis padeda vaikams geriau suprasti gimtosios kalbos vartojimo taisykles. Tėvai, nerimaujantys, kad užsienio kalbos mokymasis gali sukelti sumaištį vaiko galvoje, neturėtų jaudintis, nes tyrimai parodė, kad dvikalbystė nesukelia bendravimo sutrikimų.

Dėl šių kalbų mokymosi privalumų daugelis privačių mokyklų į savo mokymo programas įtraukė kelias užsienio kalbų klases, iš kurių anglų kalba vis dar yra populiariausia.

Mūsų įstaiga atliko keletą interviu su mokinių tėvais, įstojančiais į mūsų privačią mokyklą, kuri siūlo dvikalbes pamokas ir intensyviai mokosi anglų, vokiečių ir kinų kalbų, klausdama apie jų, kaip mokinių, dalyvaujančių dvikalbėse programose, tėvų patirtį; kai kurie klausimai buvo tokie: *Ar manote, kad būti dvikalbiu yra geras dalykas? Kodėl? Ar pastebėjote, kad jūsų vaikas padidino užsienio kalbos lygį, nes buvo mokomas ta užsienio kalba? Kokie kalbos įgūdžiai (kalbėjimas, rašymas, gramatika, klausymas) pagerėjo/labiausiai auga jūsų vaikui? Kodėl įtraukėte vaiką į mokyklą, kurioje kai kurie dalykai mokomi užsienio kalba / pagal dvikalbę programą? Ar pastebėjote, kad jūsų vaikas padidino užsienio kalbos lygį, nes buvo mokomas ta užsienio kalba? Kokie kalbos įgūdžiai (kalbėjimas, rašymas, gramatika, klausymas) pagerėjo/labiausiai auga jūsų vaikui?* Jų atsakymai nenuostabu buvo panašūs ir suartėjo su ta pačia bendra idėja: dvikalbis/intensyvus vienos/kelių užsienio kalbų mokymasis turi akivaizdžių pranašumų jų vaikams: jie labiau pasitikėjo kalbų vartojimu, plečiasi jų akiratis ir atsiras daugiau galimybių darbo rinkoje.

#### **1.4. PAČIŲ MOKYTOJŲ POŽIŪRIO Į DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBĮ UGDYMĄ RUMUNIJOJE ARTIMIAUSIOJE ATEITYJE APMĄSTYMAS**

Atlikus keletą interviu apie dvikalbystės svarbą su mokiniais, mokyklų vadovais ir mokytojais, apibendrinus jų atsakymus, prieita prie išvados, kad mokiniai gerai vertina dvikalbes klases, nes jos skatina mokymosi motyvaciją, mokinių ir mokytojų bendravimą ir bendradarbiavimą. Šiuose užsiėmimuose problemos sprendžiamos praktiškai ir dažnai taikomi moksliniams tyrimams būdingi metodai (dokumentavimas, eksperimentai ir kt.).

Mokytojams ir pedagogams tenka svarbus vaidmuo ankstyvojo kalbų mokymosi procese. Jie, be tėvų, yra svarbiausi žmonės vaikui ir daro lemiamą įtaką mokymosi vietos atmosferai bei vaiko aplinkos aprūpinimui. Kuo kvalifikuotesnis pedagogas, tuo veiksmingesnis bus ankstyvasis ugdymas. Be užsienio kalbos pasiūlos, pedagogui taip pat reikalingos specialiosios kompetencijos: kalbos žinios, kultūros žinios, metodiniai-didaktiniai įgūdžiai. Svarbios ir tam tikros užprofesinės žinios bei patirtis, o tai yra: mokytojo kompetencijos: malonumas bendrauti; gebėjimas ir noras bendrauti tarpkultūriškai; kritinis mąstymas, orientuotas į problemišumą; kompetencija pažinti, pasirinkti ir taikyti tinkamiausias mokymosi strategijas; mokymasis visą gyvenimą kaip pagrindinis savo ir visų besimokančiųjų principas; ugdomas atvirumas naujiems požiūriams į mąstymą ir mokymąsi; gebėjimas darniai ir produktyviai bendradarbiauti su kolegomis ir vaikais; nuolatinis savo kompetencijos naudotis medijų technologijomis tobulinimas; užtikrintas ir orientuotas savo didaktinio vaidmens ir užduoties suvokimas; nuolatinis noras bendradarbiauti su visais ugdymo ir mokymo proceso dalyviais. Dažnai auklėtojai ir mokytojai yra vieninteliai žmonės, per kuriuos vaikai susiduria su tikslu / užsienio kalba. Todėl kalba, kuria jie kalba, yra svarbiausias modelis, pagal kurį jie mokomi. Pedagogas ar mokytojas turi gebėti diskutuoti užsienio kalba taip gerai, kad visas kursas galėtų vykti užsienio kalba. Kalbos žinios turi būti modelis fonetiniu, ritiniu ir intonaciniu požiūriu. Mokytojo vaidmuo - orientuoti vaikus ne tik naujoje kalboje, bet ir toje naujoje kultūroje. Kultūros tarpininko vaidmenį galima priimti tik





Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

turint atitinkamų tarpkultūrinių žinių ir bendrųjų žinių (pvz., vaikų literatūros žinių ir kt.). Atsižvelgiant į tai, rengiant užsienio kalbų pasiūlą vaikams, labai svarbūs yra mokytojo ar mokytojų meniniai, muzikiniai ir tapybos įgūdžiai. Ankstyvajame užsienio kalbų mokymosi etape ypač svarbios mokytojo tarpasmeninės kompetencijos, t. y. jo gebėjimas užtikrinti, kad mokymosi veikloje vyrautų partnerystės santykiai, abipusė pagarba, pasitikėjimo ir bebaimio mokymosi atmosfera. Komandinė dvasia ir talentas imtis iniciatyvos grupėje, atitinkamai tokias iniciatyvas išjudinti, palankiai veikia suaugusiųjų (mokytojų ir tėvų) ir vaikų grupes mokykloje.

Mokytojų bendradarbiavimas apima mainus, bendros veiklos planavimą ir koordinavimą, taip pat kursų ar specializuotų projektų įgyvendinimą. Tokie mainai turėtų vykti ir institucijų lygmeniu, t. y. tarp mokytojų ir auklėtojų, atitinkamai pereinant iš darželio į pradinę mokyklą. Tai padėtų logiškai konstruoti ugdymo dalyką ir išlaikyti žemą atnaujinimų lygį.

Be kalbinių ir disciplininių kompetencijų, ugdoma ir daugybė kitų kompetencijų, tokių kaip tarpkultūrinės, įvairios psichosocialinės ir komunikacinės kompetencijos, kurios šiais laikais prisideda prie vaikų ir jaunimo asmeninio ir profesinio tobulėjimo, taip pat prie vaikų ir jaunuolių poreikių tenkinimo visuomenėje, kurioje jie gyvena.

Yra parengta nacionalinė daugiakalbystės skatinimo politika, suderinta su tarptautine politika, taip pat konkretūs dokumentai, reglamentuojantys dvikalbio ir (arba) intensyvaus ugdymo organizavimą ir funkcionavimą mūsų šalyje: Rumunijos ir šalių, kurių šiuolaikinių kalbų mokoma mūsų šalies mokyklose, kultūriniai susitarimai; bendradarbiavimo susitarimai tarp Rumunijos ir šalių, kurių šiuolaikinių kalbų mokoma mūsų šalies mokyklose; bendradarbiavimo susitarimai tarp ŠMM (Nacionalinės švietimo ministerijos) ir atitinkamų šalių valstybinių ir (arba) nevyriausybinių švietimo įstaigų. Šių dokumentų egzistavimas yra teigiamas veiksnys, nes stabili, nuosekli ir skaidri teisinė sistema prisideda prie šio tipo švietimo tęstinumo ir stabilumo. Kai kurie susitarimai šiuo metu yra peržiūrimi, kad būtų geriau atsižvelgta į pokyčius, įvykusius mokyklinio ugdymo programos lygmeniu.

Visi apklausti mokytojai sutiko, kad integruoto turinio ir kalbos mokymosi (angl. Content and Language Integrated Learning, CLIL) kursai, vykdomi klasėse, kuriose mokomasi dvikalbės / intensyviai mokomasi šiuolaikinės kalbos, taip pat už šių klasių ribų, per pasirenkamuosius integruotus CLIL kursus, CLIL būreliuose ar CLIL veiklas (galbūt parengtas dėl dalyvavimo tarptautiniuose projektuose), yra gerai vertinami mokinių, skatina mokymosi motyvaciją, mokinių ir mokytojų bendravimą ir bendradarbiavimą.

Tačiau jie visi išryškino kontekstinius veiksnius, turinčius įtakos CLIL metodikos veiklos sėkmei: aiškus, nuoseklus ir skaidrus teisinis reglamentavimas; reikalingų finansinių išteklių paskirstymas (netiesiogiai ir laiku); mokytojų, kurie įvaldo nekalbines disciplinas, šiuolaikines kalbas ir CLIL specifinę metodiką, buvimas ir dalyvavimas (kaupiamasis); lankstesnis mokytojų pradinis ir kvalifikacijos tobulinimas, skatinant kelias specializacijas (mokytojų specializacija kelioms disciplinoms); metodinės naujovės kvalifikacijos tobulinimo programose, ypač nekalbinėse disciplinose; geras mokytojų bendravimas ir bendradarbiavimas (įskaitant aktyvios profesinės kultūros, susijusios su švietimo bendruomenės narių bendradarbiavimu mokyklos lygmeniu, sukūrimą); keitimasis patirtimi ir tinklų kūrimas nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu[3].

Jasyje, universitetiniame mieste, kuriame gyvena 300 000 gyventojų, mūsų įstaiga atliko interviu su mokytojais, mokyklų vadovais ir tėvais, dauguma jų teigė norintys ir toliau remti CLIL veiklą, nes vidutiniu ir ilgalaikiu laikotarpiu rezultatai yra matomi ir teigiami. Dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, kuriuose rengiami CLIL kursai/veikla, dažnai sukėlė dalyvių – mokinių ir mokytojų – emuliaciją. Alternatyvių mokymo metodų taikymas turėjo formuojančią įtaką mokiniams: skatino individualizuotą, lankstų mokymąsi/dėstymą, skatino entuziazmą mokytis bendradarbiavimo atmosferoje, bet ir iniciatyvos ėmimąsi mokymosi procese, didino pasitikėjimą ir savigarbą. Pastebėtas ir mokinių susidomėjimo mokantis dalykų, žvelgiamų naujai,



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

patraukliai, integruojančiai ir orientuoti į aukštesnių pažintinių gebėjimų bei aktualių žinių, pritaikomų realiame gyvenime, padidėjimas.

Be to, tarptautinių projektų metu mokiniai galėjo bendrauti su kitų šalių mokiniais, įsivertinti savo žinių lygį, palyginti su kitomis švietimo sistemomis, geriau formuoti savo akademinį ir kultūrinį identitetą. Jie praktikavo ir tobulino savo kalbos įgūdžius, disciplininius, bet ir skaitmeninius įgūdžius. Mokinių malonumas matyti, kaip didaktiškai perkeliama realaus gyvenimo problema, metamas iššūkis netradiciniams požiūriams, teigiamai paveikė motyvaciją užsiimti tokia veikla. Mokinių darbo džiaugsmas sustiprino mokytojų džiaugsmą.

Mokytojai išreiškė dėkingumą už šios veiklos vaidmenį profesiniame ir asmeniniame kelyje: kalbinį mokymą, pasiektą bendraujant šiuolaikine kalba, metodinį atnaujinimą, pasiektą per (savaiminį) mokymą CLIL srityje, pasitraukimą iš tam tikrų mokymo rutinų ir veiklos įvairinimas, bendravimas ir intensyvesnis bendradarbiavimas su kitais mokytojais vietos, nacionaliniu ar tarptautiniu lygiu, tinklų kūrimas ir skaitmeninių įgūdžių lavinimas. Švietimo bendruomenių lygmeniu CLIL metodiką taikantys kursai turėjo teigiamas įtakos mokyklos prestižui ir dalyvaujančių tokioje veikloje konkurencingumui.

## 1.5. KELETAS PATARIMŲ, PAGRĮSTŲ RUMUNIJOS PATIRTIMI

Naujausi tyrimai parodė, kad dvikalbės smegenys rodo sritis, kurioje yra vykdomosios funkcijos, problemų sprendimą, žongliravimą sprendimų ir kasdieniame gyvenime pasitaikančių užduočių pasirinkimu, vystymąsi, taip pat pašalinimą tai, kas nėra svarbu, kai sutelkiame dėmesį.

Gera žinoti, kad dvikalbių žmonių smegenyse viskas veikia kitaip nei tų, kurie kalba viena kalba. Taigi, poligloto vaiko privalumai yra daugialypiai, matomi, išmatuojami ir, be to, mokliškai įrodyti. Viena vertus, dvikalbės smegenys yra kūrybingos, gali greitai keisti perspektyvas ir rasti kūrybiškų sprendimų bet kurioje situacijoje. Be to, vaikas, paauglys ar suaugęs, kalbantis bent viena užsienio kalba, akivaizdžiai turi didesnę pasitikėjimą savimi, jau nekalbant apie galimybes susirasti tinkamą darbą, užmegzti santykius bet kuriame pasaulio kampelyje, keliauti ir pan. Juk laisvė, kurią suteikia užsienio kalba, ateina kartu su pasirinkimo laisve.[4]

Idealus amžius pradėti mokytis užsienio kalbos yra 4-5 metai. Nes dabar smegenys informaciją įsivaina lengviausiai ir be pastangų. Viskas suvokiama kaip žaidimas. Todėl visi kursai vaikams iki 9-10 metų turėtų būti grįsti žaidimu, kaip mokymosi būdu. Žaidimas yra natūrali kalba, artimiausia jiems. Maždaug iki 9 metų vaikų motyvacija yra išorinė. Jie mokosi įtikti savo mokytojui, džiuginti tėvus, matyti pasididžiavimą senelių akyse. Jie mokosi, kaupia „žinių bagažą“, nes šiuo atžvilgiu vadovaujasi.

Jie nebūtinai mokosi, nes supranta, kad tai, ką išmoko, yra svarbu viskam, kuo jie taps ateityje. Nuo 10 metų vaikai mąsto daug logiškiau ir struktūriškiau. Jie geba mąstyti ir jiems reikia taisyklių, daugiau ir labiau organizuotos informacijos. Jiems reikia suprasti, KODĖL yra gramatika ir kai kurios užsienio kalbos formuluotės. Dabar motyvacija tampa vidinė. Jie turi savo tikslą, dėl kurio daro dalykus, dėl kurio mokosi, saugo, kuria ir sieja. Tai pats svarbiausias momentas, kai galime kalbėtis su savo vaikais apie daugelio dalykų svarbą jų ugdyme. Vidurinių mokyklų mokiniai poreikį stiprinti anglų kalbos žinias mato ir per socializacijos, priklausymo grupei, ryšių užmezgimo ir poveikio jų suaugusiųjų gyvenimui, kurį jie jau pradeda formuoti, prizmę. Jie supranta, kad tam tikri sertifikatai, nesvarbu, ar kalbėtume apie Kembridžo, ar apie ILETS, gali turėti reikšmės jų gyvenimo aprašymui, priimant į koledžą.

Tačiau gerai žinoti, kad kalbant apie kalbos mokymąsi nėra amžiaus apribojimų. Su amžiumi keičiasi mūsų interesai (ir smegenys), taigi ir priemonės, kuriomis galime pasikliauti mokydami. Tačiau visada turime išteklių sėkmei, net jei jie vadinami „baby shark“ daina, Hariu Poteriu ar Oksfordo besimokančiųjų žodynu. Taip atrodo naujausi tyrimai apie Londono taksistų (kurie turi išmokti mintinai kiekvieną miesto gatvę) smegenis – mokantis neatsižvelgiama į amžių.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Didelė kalbų žinovų paklausa Rumunijos darbo rinkoje ir padidėjęs darbo jėgos mobilumas po 1989 m. lėmė reikšmingus kalbų pasiūlos kokybės pokyčius Rumunijos švietimo rinkoje. Dėl nuolatinio nepakankamo Rumunijos švietimo finansavimo kalbos mokytojai iš švietimo sistemos perėjo į kitus darbdavius, dažniausiai iš verslo aplinkos, todėl liko gana didelis kvalifikuoto personalo atotrūkis, kuris ypač jaučiamas kaimo ar mažiau išsivysčiusiose miesto vietovėse.

Institucinio kalbų mokymosi Rumunijoje pasiūlos apžvalgoje pabrėžiamos šios formos: privačiame ir valstybiniame ikimokykliniame ugdyme (darželiuose) (kur kalbos kursus apmoka tėvai); valstybinėje mokykloje; dvikalbio profilio valstybinėje mokykloje, intensyvus kalbų mokymasis; privačiose aukštosiose mokyklose (pastaraisiais metais labai padaugėjo privačių aukštųjų mokyklų, įmonių, organizacijų, ambasadų ir užsienio kultūros institutų įsteigtų privačių mokyklų, privačių kalbų mokyklų).

Kalbant apie šių mokyklų skaičių, labai sunku susidaryti įvaizdį dėl šios srities tyrimo trūkumo, tačiau atsižvelgiant į kursų pasiūlymus, kurie dažnai pasirodo įvairiuose reklamos ir reklamos kanaluose, gali būti manoma, kad jų skaičius yra labai didelis. Be to, Rumunijos rinkoje vienas iš pageidaujamų kalbų mokymosi ar stiprinimo metodų išlieka 1/1 sistema, t. y. tai, kai dirba privatus mokytojas.

Esame piliečiai visuomenės, kurioje užsienio kalbos yra visose mūsų gyvenimo srityse (mokykloje, technologijose, žiniasklaidoje, versle, turizmo, politikos ir kt.). Kai kurios žmonės pokalbiams reikalauja anglų kalbos žinių, nes turi filialus kitose šalyse, norint gauti stipendiją dažnai reikia parašyti motyvacinį laišką tarptautine kalba, telefono meniu dažniausiai būna anglų kalba. Nors yra įvairių programų, kurios gali akimirksniu išversti viską, ko norime, galimybė bendrauti užsienio kalba yra didelis privalumas atviroje visuomenėje, kur anglų kalba yra visur. Tai taip pat yra priežastis, kodėl vaikai nuo mažens mokomi bendrauti kitomis kalbomis nei gimtoji.

Anglų kalbos mokymas ir studijos laikui bėgant buvo įvairiai orientuoti. Šiems požiūriams įtakos turėjo istorinis, socialinis ir kultūrinis kontekstas. Tradiciškai (XVIII a.) mokymasis buvo grindžiamas išsamiais mokytojo paaiškinimais apie kalbos struktūrą ir gramatines taisykles, kuriomis ji veikia. Naujausias metodas, šiandien dažnai taikomas klasėse, yra vadinamasis "bendravimo metodas". Juo daugiau akcentuojamos ne gramatikos taisyklės, taisyklingas tarimas, vertimai, bet kalbos funkcijos, tai, ką mokinys geba daryti naudodamasis kalba.

Užsienio kalbos mokymasis yra viena iš aštuonių pagrindinių kompetencijų, kurias Europos Parlamentas ir Europos Taryba pasiūlė kaip strateginį mokymosi visą gyvenimą tikslą. Užsienio kalbos mokymasis reiškia šiuos gebėjimus: žodžiu ir raštu perteikti įvairias žinutes įvairiose situacijose, inicijuoti ir palaikyti pokalbius tam tikra tema, skaityti tekstą ir suprasti jo žinutę, rengti įvairiomis formulėmis parašytus tekstus (esė, pastabos, straipsniai ir pan.). Mokymo programos nustato tam tikrus tikslus, metodus, turinį, kuriais vadovaudamasis mokytojas, tačiau sprendimas dėl vadovėlių, ritmo ir darbo laiko priklauso mokytojui. Jam svarbu pritaikyti ugdymo turinį pagal mokinių poreikius, pomėgius, pageidavimus, kad pritrauktų juos sudėtingu pedagoginiu požiūriu, reikalaujančiu laiko, jėgų, pastangų, o kartais ir aukų. Jei mokiniai visiškai neatras savęs to, ką mokosi, mokytojo požiūris bus neigiamas ir neefektyvus. Tačiau jei jų dėstomas turinys ir naudojami metodai atitinka vaikų amžių ir domėjimosi sritis, tada mokymosi procesas taip pat vyks kitaip.

Tyrimai rodo, kad žmonės, kalbantys viena ar keliomis užsienio kalbomis, efektyviau sprendžia problemas, yra kūrybiškesni ir empatiškesni. Problemų sprendimas, kūrybiškumas ir empatija yra neįkainojami netechniniai įgūdžiai, kuriuos bet kuris darbdavys įvertintų kandidate. Taip pat teigiama, kad dvikalbiai ir

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

daugiakalbiai žmonės mieliau priima kitų nuomonę ir lengviau užmezga žmonių tarpusavio ryšius, o tai taip pat yra puikūs įgūdžiai, ypač tokiose srityse kaip klientų aptarnavimas ir verslo santykiai.

Kalbos gali sukurti tiltus tarp žmonių, suteikdamos jiems prieigą prie kitų šalių ir kultūrų bei leisdamos geriau suprasti vieni kitus. Užsienio kalbų mokėjimas vaidina labai svarbų vaidmenį didinant įsidarbinimo galimybes ir mobilumą.

Todėl kalbų mokymasis turi būti suprantamas ne tik kaip ugdymo proceso dalis. Jis yra pagrindas tobulinti mokymosi perspektyvą profesiniu ir kultūriniu lygmeniu. Valstybė, norinti būti konkurencinga ir produktyvi Europos ir pasaulio mastu, privalo kalbų mokymąsi laikyti nacionalinės švietimo sistemos prioritetu. Be to, užsienio kalbų mokymasis yra vienas iš pagrindinių veiksnių, būtinų kalbų mokymo, kaip daugiakultūrinės priemonės, orientuotos į naujų nuostatų ir elgesio formavimą šiuolaikinėmis žmogaus gyvenimo sąlygomis, kokybei užtikrinti.

Rumunijoje užsienio kalbų mokymasis visada buvo oficialiai skatinamas, o ypač kuo daugiau kalbų mokėjimas pažangiu lygiu buvo socialinio prestižo elementas.

## NUORODOS

- [1] NICOLAE SARAMANDU , MANUELA NEVACI , „ DAUGIAKALBYSTĖ IR LIMBI MINORITARE ÎN ROMÂNIA ”- TYRIMAS, FINANSUOJAMAS VYRIAUSYBĖS GENERALINIO SEKRETORIATO – TAUTINIŲ SANTYKIŲ DEPARTAMENTO IŠ BIUDŽETO LĖŠŲ, SKIRTŲ TARPETNINĖMS IR NETOLERANCIJOS PROGRAMOMS BEI PROJEKTAMS FINANSUOTI IR IŠSPAUDINTA REMIANT EUROPOS KOMISIJOS ATSTOVYBEI RUMUNIJOJE, 2009 M., 92 PUSLAPIAI
- [2] EUROPOS KOMISIJA, „DAUGIAKALBYSTĖ – TILTAS Į ABIPUSĮ SUPRATIMĄ“, 2009 M
- [3] CUCIUREANU , MONICA , KOORD , " CONTEXTE DE ÎNVĂȚARE A LIMBILOR STRĂINE - PATIRTIS CLIL IN ROMÂNIA “, EDITURA UNIVERSITARĂ , BUCUREȘTI , 2019, 267 PSL
- [4] GARDNER, RC, LAMBERT, AE, „POŽIŪRIAI IR MOTYVACIJA MOKANTIS ANTROSIOS KALBOS“, 1972 M.

## 2. LIetuva

### 2.1. SOCIOLINGVISTINIS LIETUVOS APIBŪDINIMAS GEOGRAFINIU IR SOCIALINIŲ POŽIŪRIU: VALSTYBINĖ KALBA, VARTOJAMOS KALBOS IR MAŽUMŲ KALBOS

Nuo nepriklausomybės atgavimo Lietuvos gyventojų sumažėjo praktiškai vienu milijonu gyventojų nuo 3,7 mln. 1990 m. iki 2,8 mln. 2021 m. Gyventojų skaičius katastrofiškai mažėja dėl neigiamo gyventojų skaičiaus augimo ir emigracijos. Sparčiai mažėjantis gimstamumas ir lėtai augantis mirtingumas negarantuoja natūralios kartų kaitos, todėl gyventojų mažėja. Mažas gimstamumas būdingas išsilavinusioms visuomenėms, kai didelę gyvenimo dalį užima išsilavinimo įgijimas, vėlesni karjeros siekiai ir su tuo susiję iššūkiai. Taip pat Lietuva, anksčiau buvusi agrarine valstybe, persiorientavo į paslaugų sektorių, o su IT ir aukštosiomis technologijomis susijusios sritys sparčiai auga. Neigiamas natūralias tendencijas stiprina ir emigracija, kuri visą Nepriklausomybės laikotarpį nuolat augo. Pagrindinės emigracijos priežastys yra bendros visoms posovietinėms Rytų Europos šalims (nors Lietuva geografiškai yra Europos geografinis centras, tačiau istoriškai ir nagrinėjant politinį žemėlapį vis dar yra tik Rytų Europos šalis) – ekonominio šulinio paieška. - būtis, pasireiškianti ne tik darbo jėga, bet ir „protų nutekėjimu“. Įdomu tai, kad gyventojų skaičius šiek tiek pradėjo augti 2020 m. ir tai lėmė imigracija iš kitų šalių.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Lietuvoje gyvena 154 tautybės. Žinant, kad svarbiausias tautos bruožas yra kalba, nebūtų keista, kad Lietuva turėtų daugiau nei vieną valstybinę kalbą, tačiau pagal Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymą - LR valstybinė kalba yra lietuvių kalba, o Lietuvos įstatymai ir kiti teisės aktai priimami ir skelbiami valstybine kalba, taip pat visos Lietuvos Respublikoje veikiančios įstaigos, įmonės ir organizacijos tvarko savo korespondencijos, apskaitos, atskaitomybės, finansinius ir techninius dokumentus. valstybine kalba. [5]

Šiuo metu 85,5% nuolatinių gyventojų yra lietuviai. Iš 14,5% užsieniečių didžiausia dalis yra lenkai 5,7%, rusai 4,5%, baltarusiai 1,9% ir ukrainiečiai 1,4%. Tai daugiausia kaimyninės šalys arba posovietinis palikimas, kai tautinės įvairovės buvo ieškoma Sovietų Sąjungai priklausančiose respublikose. Prasidėjus kariniam konfliktui Ukrainoje, kai dėl Rusijos agresijos nemažai taikių gyventojų turėjo palikti savo namus ir ieškoti saugaus prieglobsčio saugiose Europos šalyse, ukrainiečių skaičius Lietuvoje išaugo daugiau nei dvigubai. Dėl sunaikintų namų ir tolesnės grėsmės gyvybėms nemaža dalis atvykėlių planuoja Lietuvoje pasilikti ilgiau. Svarbu pažymėti, kad didžioji dalis pabėgėlių yra moterys ir vaikai, kurie integruojasi į Lietuvos mokyklas. Nerealu, kad vaikai išmoks lietuvių kalbą taip greit, todėl jų išsilavinimas tampa iššūkiu mokytojams. Dalis mokinių kalba tik ukrainietiška, dalis – rusiška, o tik nedidelė dalis mokinių angliškai kalba tokiu lygiu, kad suprastų, kas dėstoma pamokoje, jei būtų dėstoma anglų kalba. Susidariusi situacija tik parodo, kiek aktualus dvikalbis ugdymas ir jo reikalingumas įvairių lygių ugdymo įstaigose. Taip pat pastebimas baltarusių tautybės žmonių, daugiausia aukštesnės kvalifikacijos, skaičiaus augimas, pvz., kai kurios IT įmonės savo veiklą perkelia į sostinę Vilnių ar kitus didmiesčius.

Didieji Lietuvos miestai ypač pasižymi etnine įvairove (Vilniuje – 54,43 proc. lietuvių, Kaune – 77,86 proc., Klaipėdoje – 70,87 proc. ). Mažiausiai lietuvių tautybės respondentų buvo Rytų ir Pietryčių Lietuvoje, kur gyvena daugiausia rusų ir lenkų [4]. Šiuose regionuose vyksta aktyvus tautinis kultūrinis gyvenimas, festivaliai, koncertai vyksta mažumų kalbomis, jiems taip pat parlamente atstovauja jų interesus ginančios ir kalbinės laisvės siekiančios politinės partijos, tai yra gatvių lentelės lenkų kalba, abiturientams. palikti pasirinktos kalbos valstybinius egzaminus.

Nuo 2004 m. Lietuva yra Europos Sąjungos narė, todėl laikosi vienos svarbiausių Europos Sąjungos nuostatų, kad didelė kultūrų ir kalbų įvairovė yra privalumas - kalbos vienija žmones, atveria kitas šalis ir jų kultūras, stiprina kultūrų tarpusavio supratimą. Užsienio kalbų mokėjimas taip pat yra labai svarbus siekiant didinti įsidarbinimo galimybes, mobilumą ir konkurencingumą ir yra vienas iš bendrųjų gebėjimų, reikalingų XXI a. globalios žinių visuomenės piliečiui. Pagal 2002 m. Europos Sąjungos kalbų politiką kalbų mokymosi ir kalbų įvairovės skatinimas buvo įvardytas kaip viena svarbiausių strateginių krypčių. Gerai mokėti gimtąją kalbą ir dvi užsienio kalbas yra Barselonos susitarimo tikslas [1]

Pasinaudojus Europos Sąjungos statistinių duomenų paieška Eurostatas, 2016 metais atlikto tyrimo duomenimis, Lietuva buvo viena pirmaujančių ES šalių pagal šalies gyventojų užsienio kalbų mokėjimą – daugiau nei 95% Lietuvos gyventojų teigė žinantys 2016 m. bent vieną ar daugiau užsienio kalbų [2]. Visuotinio Lietuvos Respublikos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, vieną užsienio kalbą mokėjo 41,6%, dvi kalbas - 29,0%, tris - 6,6%, keturias ir daugiau - 1,3%. Net 63,0% gyventojų kalbėjo rusiškai, angliškai - 30,4%, o vokiškai - 8,3%. gyventojų [3]. Tačiau svarbu pažymėti, kad tokios rusų kalbos žinios labiau susijusios su vyresniųjų kartų gyventojais, kurie dar gyveno Sovietų Sąjungoje, kur rusų kalba buvo pagrindinė. Anglų kalbos žinias geriau suvokia jaunoji karta, kuri tapo pirmąja užsienio kalba mokyklose. Taip pat svarbu paminėti, kad aplinkinė išorinė informacija dažniausiai pateikiama anglų kalba, nes Lietuvos gyvenimo būdas panašus į Vakarų pasaulio šalis, kuriose dominuoja anglų kalba. Tarptautinei prekybai taip pat reikalingas aukštas anglų kalbos lygis, nors iki karinio konflikto Ukrainoje nemaža dalis prekybos vyko su rusakalbėmis šalimis, tačiau artimiausiu metu tai skamba kaip mažai tikėtina galimybė. Neturėtume pamiršti prancūzų kalbos, kuri, remiantis įvairiais šaltiniais, yra antra pagal vartojimą kalba Europoje. Lietuvoje veikia frankofoniškos organizacijos, taip pat yra mokyklų, kurios moko prancūziškai ir pagal prancūzų švietimo



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

sistemą. Vis dažniau atsiranda svarstymų, ar Lietuvos kartu su Baltijos šalimis nevertėtų priskirti Šiaurės Europai. Prekyba ir socialiniai santykiai lemia ir Skandinavijos šalių kalbų populiarumą Lietuvoje, ypač norvegų, kurios galima mokytis ir didmiesčių universitetuose. Ši tendencija susijusi ir su tuo, kad Skandinavijos šalys buvo ir išlieka viena iš emigracijos kryptų.

Apibendrinant galima teigti, kad nors Lietuva yra vienatautė valstybė, kurioje daugiau nei 85% gyventojų yra lietuvių tautybės, būdama viena mažiausių Europos valstybių, ji skatina kalbų įvairovę. Itin didelis išsilavinusių žmonių skaičius šalyje ir siekis integruotis į Europos Sąjungos, Europos ir viso pasaulio ekonominę ir kultūrinę rinką įpareigoja siekti užsienio kalbų mokėjimo. Auganti ekonomika, grįžtantys ar atvykstantys migrantai tampa papildoma priežastimi būti atviriems kalbų ir kultūrų įvairovei.

## 2.2. ŠVIETIMO SISTEMOS APRAŠYMAS, YPATINGĄ DĖMESĮ SKIRIANT KALBŲ MOKYMUISI

Lietuvos žmonės yra labai išsilavinę. Beveik visi gyventojai nuo 15 iki 39 metų yra baigę pagrindinį išsilavinimą. Po šalies nepriklausomybės atkūrimo 1991 m. įvyko esminis Lietuvos švietimo praktikos pertvarkymas. Pradinio-vidurinio-aukštojo mokslo sistema buvo sukurta tarpukariu, sovietams ją toliau išplėtus į suaugusiųjų švietimą. Sovietų itin politizuota ugdymo filosofija buvo įvertinta ir pakeista. Nepriklausoma Lietuva nebesilaiko „sovietinės mokyklos“ filosofijos. Dabar pagrindinis dėmesys skiriamas ideologijai, paremtai Lietuvos istorija ir kultūra. [6]

Pagal 1992 m. Konstituciją mokslas iki 16 metų yra privalomas ir nemokamas visais lygiais. Šiuose lygiuose yra daugiau nei 2000 mokyklų. Taip pat yra ikimokyklinio ugdymo įstaiga, jei tėvai nori registruoti savo vaikus. [6]

Bendrojo ugdymo teikėjai gali būti valstybiniai arba privatūs. Dabartiniai bendrojo lavinimo paslaugų teikėjų tipai yra šie:

- pradinė mokykla (pradinė mokykla),
- progimnazija (prieš gimnazija) arba pagrindinė mokykla (pagrindinė (žemesnė vidurinė) mokykla),
- gimnazija (gimnazija).

Bendrojo ugdymo sistema trunka 12 metų ir susideda iš šių etapų:

- pradinis išsilavinimas ( pradinis ugdymas ), 4 metai;
- pagrindinis (žemesnis vidurinis) išsilavinimas ( pagrindinis ugdymas ), 6 metai;
- vidurinis išsilavinimas ( vidurinis ugdymas ), 2 m. [7]

### 2.2.1. PRADINIS, PAGRINDINIS IR VIDURINIS IŠSILAVINIMAS LIETUVOJE

#### PRADINIS IŠSILAVINIMAS (1-4 KL.)

Pradinis išsilavinimas yra privalomas. Tai trunka 4 metus, nuo 7 iki 11 (išimtiniais atvejais nuo 6 iki 10). Pradinio ugdymo programos tikslas – ugdyti sveiką, aktyvų, kūrybingą vaiką, įgijusį elementarių raštingumo, socialinių, informacinių ir pažintinių įgūdžių, reikalingų norint įgyti pagrindinį (žemesnį vidurinį) išsilavinimą.

Programą sudaro šie dalykai: dorinis ugdymas (religija ar etika), kalbos (gimtoji ir **pirmoji užsienio kalba**), matematika, pasaulio suvokimas, menai (piešimas, muzika, šokis), kūno kultūra. Mokyklos taip pat gali pasiūlyti netradicines mokymo programas, pagrįstas Montessori, Waldorf, Suzuki.

Mokinių vertinimas gali būti bet kokios formos, priklausomai nuo mokytojo, pavyzdžiui, pastabų, apžvalgų ir aprašymų. Tačiau šiame etape pažymiai neteikiami. [7]



### **PAGRINDINIS (ŽEMESNIS VIDURINIS) IŠSILAVINIMAS (5-10 KLASIŲ)**

Pagrindinis (žemesnysis vidurinis) išsilavinimas yra privalomas ir trunka 6 metus (amžius nuo 10-11 iki 16-17). Pagrindinio ugdymo programos tikslas – suteikti asmeniui dorovinės, sociokultūrinės ir pilietinės brandos, bendro raštingumo ir technologinio raštingumo pagrindus, ugdyti tautinę savimonę, ugdyti ryžtą ir gebėjimą priimti sprendimus ir rinktis bei mokyti toliau.

Nuo 9 klasės (gimnazijos I klasė) mokiniai gali rinktis dalykus ar dalykų modulius pagal gebėjimus ir pomėgius. **Antroji užsienio kalba** yra privaloma nuo 6 klasės, tačiau ją galima pradėti mokyti ir 5 klasėje.

Pagrindinį (žemesnį vidurinį) išsilavinimą siūlo pagrindinės (žemesniosios vidurinės) mokyklos, ikigimnazijos, specialiosios mokyklos ir kt.

Programą sudaro šie dalykai: dorinis ugdymas (religija ar etika), kalbos (gimtoji kalba, **pirmoji ir antroji užsienio kalbos**), matematika, gamtos mokslai (chemija, fizika, biologija), socialinis ugdymas (istorija, geografija, pilietinis ugdymas, ekonomika ir verslas ir kt.), menai (piešimas, muzika, šokis, teatras ir šiuolaikiniai menai), informacinės technologijos, technologijos, kūno kultūra. Kai kuriuos dalykus būtų galima studijuoti sustiprintu lygiu.

Šiame etape vertinimas grindžiamas kriterijumi. Naudojama žymėjimo nuo 1 iki 10 sistema, kai 10 yra aukščiausias balas, o 4 - žemiausia praėjimo bala.

Pagrindinis (žemesnis vidurinis) išsilavinimas taip pat gali būti įgytas profesinio mokymo mokyklose/centruose. Profesinio mokymo mokyklų siūlomose programose apjungiamas pagrindinis (žemesnis vidurinis) ir profesinis mokymas. Tokių programų trukmė – 3 metai. [7]

### **VIDURINIS IŠSILAVINIMAS (III-IV KLASĖS GIMNAZIOJE)**

Vidurinis išsilavinimas suteikiamas visiems sėkmingai baigusiems pagrindinį (žemesnį vidurinį) išsilavinimą. Tai trunka 2 metus (nuo 17/18 iki 18/19). Vidurinio išsilavinimo tikslas – padėti asmeniui įgyti bendrąjį akademinį, sociokultūrinį ir technologinį raštingumą, dorovinę, tautinę ir pilietinę brandą.

Vidurinį išsilavinimą siūlo gimnazijos, specialiosios mokyklos ir kt.

Vidurinės programos pagrindą sudaro šie dalykai: dorinis ugdymas (religija arba etika), kalbos (gimtoji ir **užsienio kalbos**), matematika, socialinis ugdymas (istorija, geografija arba integruotas socialinių mokslų kursas), gamtos mokslai (biologija), fizika, chemija arba integruotas gamtos mokslų kursas), menai (piešimas, muzika, šokis, teatras ar šiuolaikiniai menai), informacinės technologijos, technologijos ir kūno kultūra. Kiekvieno mokinio dalykų pasirinkimas grindžiamas individualumu ir diferenciacija.

Mokiniai, baigę vidurinio ugdymo programą, turi laikyti baigiamuosius egzaminus, kurie yra dviejų tipų: valstybinio ir mokyklinio. Visi mokiniai privalo laikyti privalomą lietuvių kalbos egzaminą, kurį sudaro dvi dalys ir vienas pasirenkamas egzaminas. [7]

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

## 2.2.2. TURINIO IR KALBOS INTEGRUOTAS MOKYMASIS LIETUVOJE

Turinio ir kalbos integruotas mokymas ir mokymasis jau kelis dešimtmečius sėkmingai taikomas tiek Europoje, tiek kitose pasaulio šalyse. Ji turi daug formų ir modelių, nulemtų kiekvienos šalies ar regiono kalbinės ir etninės sudėties. Lietuvoje integruotas dalykų ir užsienio kalbų mokymas (mokymasis) kaip dvikalbio ugdymo metodika, pagal kurią dėstomas tiek dalyko turinys, tiek užsienio kalba, švietimo, mokslo ir sporto ministerijos iniciatyva pradėtas taikyti 2002 m. [8]

2003 m. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino nutarimą 2003-2012 m. Nacionalinei švietimo strategijai. Vienas iš pagrindinių siekių buvo stiprinti užsienio kalbų mokymą, orientuotą į abiturientų gebėjimą susikalbėti dviem užsienio kalbomis. Geri 2-3 užsienio kalbų mokėjimas tapo natūralia aukštojo mokslo dalimi. Dvikalbio ugdymo projekto pradžia datuojama 2000-2001 metais ir pagrindinis jo tikslas buvo tobulinti užsienio kalbų (anglų, prancūzų, vokiečių) kompetencijas. Projekte dalyvavo 35 mokyklos [9]. Vėliau atsirado daugiau tarptautinių projektų, kurie sukūrė vertingos medžiagos ir prisidėjo prie integruotų pamokų evoliucijos. Remiantis jų rezultatais, mokyklų, mokančių dalykus užsienio kalba, patirtimi ir tarptautinių ekspertų rekomendacijomis, „Integruotų dalykų ir užsienio kalbų mokymo gairių“ projektu bei daugiau nei 200 turinio dalykų mokytojų dėstyti dalyką integruotai su atrinktais. buvo parengtos užsienio kalbos (anglų, prancūzų, vokiečių). [8]

2017-2018 metais atlikta mokyklos veiklos kokybės išorinio vertinimo ir įsivertinimo duomenų analizė patvirtina integruoto mokymo naudą - integruotų pamokų kokybė yra daug geresnė lyginant su įprastomis pamokomis, o mokiniams tokias pamokas patinka labiau. Tačiau integruotą dalykų ir užsienio kalbų mokymą (mokymąsi) taiko mažiau nei pusė Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų, pateikusių įsivertinimo ir pažangos anketas. [8]

Lietuvoje integruotas dalykų ir užsienio kalbų mokymas gali būti taikomas pradinio, vidurinio ar vidurinio ugdymo lygmenyje. 2019 metais Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras patvirtino 2019-2020 ir 2020-2021 mokslo metų ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų eiliškumą, kuriame buvo paminėta, kad mokyklai padarius sprendimas taikyti integruotą dalykų ir užsienio kalbų mokymą, jis gali būti įgyvendinamas pagal ugdymo programą – ilgalaikį planą, parengtą dalyko ir užsienio kalbų mokytojų. Programą gali įgyvendinti turinio dalyko mokytojas, užsienio kalbos mokytojas arba turinio dalyko ir užsienio kalbų mokytojai kartu. Taip pat integruotas dalykų ir užsienio kalbų mokymas gali būti įgyvendinamas dalykinėse ar užsienio kalbų pamokose arba kaip atskiras dalyko modulis (kaip numatyta pamoka (-os), skirta ugdymo poreikiams ir mokymosi pagalbai). [8]

Mokant dalyką, integruotą su užsienio kalba, mokyklų tikslas – ugdyti bendrąsias kompetencijas, ypač kritines, ir kūrybišką mąstymą, analizuojant autentiškus šaltinius, taip pat kultūros žinių ir bendravimo, pilietines-socialines ir kitas kompetencijas; ugdyti užsienio kalbų ir gimtosios kalbos šaltinių analizės ir/ar vykdymo tiriamosios veiklos dalykines kompetencijas, taip pat ugdyti užsienio kalbų ir dalykų kalbines komunikacines kompetencijas, ugdyti asmeninę daugiakalbystę. [8]

## 2.3. TĖVŲ IR MOKINIŲ POŽIŪRIS Į UŽSIENIO KALBAS, UŽSIENIO KALBŲ MOKYMAŠI, DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBĮ UGDYMA

Yra keletas priežasčių, kodėl tėvai nusprendžia leisti savo vaikus į mokyklą, kurioje mokoma visiškos arba dalinės dvikalbystės. Pažymėtina, kad dauguma BiMo projektui atlikto tyrimo metu apklaustų tėvų rinkosi mokyklas, kuriose antroji kalba yra anglų, nors Lietuvoje tautinių mažumų atstovų vaikai turi galimybę lankyti specializuotų kalbų mokyklą, pavyzdžiui, rusų ar lenkų. Retesniais atvejais pasirenkama prancūzų arba





Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

vokiečių dvikalbystė, likusios pagrindinės kalbos dėstomos kursų forma. Taigi reikia pabrėžti, kad tėvai dažniausiai kalbėjo apie anglų kalbos vartojimą dvikalbystės kontekste.

Pirmoji dvikalbystės priežastis – mokinių polinkis mokytis kalbų. Tėvai dažnai net geriau nei mokytojai išmano savo vaikų gebėjimus ir pageidavimus, todėl renkasi mokymo ir mokymosi kryptį, kuri geriausiai atitinka vaiko polinkius ir stiprina jau turimus gebėjimus, o ne stengiasi skirti energiją mokslo sritims, kurioms vaikas nėra gabus. „..., ji norėjo išbandyti kažką naujo, tai buvo iššūkis. Pasitikėjau ir merginos gabumais“. (LIT\_FAM\_3)

Antra priežastis – žvelgiant į ateitį, o Lietuvai esant ES nare, galimybė studijuoti užsienyje yra itin priimtina, nes šalyje vis dar gajus tikėjimas, kad Vakarų šalyse įgytas universiteto ar kolegijos baigimo diplomai turės daugiau „svorio“ ieškant darbo arba apskritai praplės darbo paieškos galimybes. „Manau, kad tai yra gerai vien dėl mokymosi, studijų ir jos darbo ateities perspektyvų. Na, sakyčiau, studijų užsienyje ji norėjo, ypač jei kalbame apie Augustę. Taip pat dėl ateities darbo galimybių. Todėl manau, kad būti dvikalbiu yra naudinga. (LIT\_FAM\_1) Norint studijuoti užsienyje, reikia pakankamai gerų kalbų įgūdžių, kurių galbūt įprastos profilio mokykla negali suteikti ir kurių pasiekimas už mokyklos ribų pareikalautų papildomo laiko ir pastangų.

Kadangi dvikalbystės praktika nėra labai paplitusi Lietuvos švietimo sistemoje, tėvai ją vis dar vertina kaip "mokymą kitaip" teigiamame kontekste, todėl tai galima įvardyti kaip trečiąją priežastį. Tėvams imponuoja, kad vaikas mokysis pagal išskirtinę programą, kuri leis jam įgyti "kitokį" išsilavinimą, kuris, jų nuomone, yra pranašesnis už įprastą, nes natūraliai įgytos žinios mokymosi procese, mokiniai gebės valdyti išsilavinusiam pasauliui priimtina ir visuotinai suprantama kalbą. Kai kurie tėvai mano, kad mokant kalbą galima pažinti ir kultūrą, juk kalba yra pagrindinis tautos bruožas. Anglakalbis pasaulis diktuoja kultūrinės, elgesio, muzikines madas, net švenčių tradicijų kaitą ar naujų atsiradimą, pavyzdžiui, "Helovinas" keičia vietinę šventę "Užgavėnės". Tėvai mano, kad kalbos mokėjimas palengvina visus procesus, nes vaikus pasiekiantis informacijos srautas dažniausiai ateina anglų kalba.

Daugeliu atvejų tėvai giliau nesupranta dvikalbio ugdymo ypatybių ir skirtumų nuo įprasto ugdymo valstybine kalba, todėl išreiškia pasitikėjimą tuo, ką daro mokytojai, tikėdami jų profesionalumu ir kompetencija pakankamai aukštai perteikti žinias. anglų kalbos lygis. Tokį tėvų pasitikėjimą galima paaiškinti tuo, kad praktiškai nesiskundžiama mokinių motyvacija ir įsitraukimu ne tik atliekant namų darbus, bet ir į papildomas projektines veiklas, kurių metu jie vėlgi naudojami anglų kalba renkant informaciją ir ją pateikiant įvairiomis formomis nuo kalbamosios iki rašytinės. Patys gebantys kalbėti angliškai tėvai pastebi, kad gerėja vaikų gebėjimas vartoti anglų kalbą, ypač klausymas ir kalbėjimas, nes minčių raiška tampa įvairiapusiškesnė „jei kalbame apie mūsų mokyklos globalaus švietimo pamokas, tai jos plečia vaiko žodyną. Dėl to labiausiai, manau, pagerėjo kalba. Vaikas gali kalbėti drąsiau, ir įvairiomis temomis. O klausymo įgūdžiai, manau, pagerėjo, nes žinau, kad mokytojai vaizdo įrašų pagalba rodo daug vaizdo įrašų ir kitos medžiagos“. (LIT\_FAM\_2), kuri daro prielaidą, kad šis išsilavinimas atitinka savo tikslą. Tėvai nemano, kad mokymasis pagal dvikalbę programą galėtų turėti neigiamos įtakos pažymiams „Tikrai nemano, kad mano vaikai gautų aukštesnius pažymius, jų pažymiai jau labai geri, todėl negaliu to net komentuoti. Tikiu, kad viskas yra puiku. Net jei ko nors mokoma užsienio kalba, tai rezultatams įtakos neturi“. (LIT\_FAM\_4), priešingai – klasėse, kuriose dėstoma užsienio kalba, mokiniai yra labiau motyvuoti ir pasiruošę įveikti sunkumus. Bent iš dalies galima teigti, kad tėvų supažindinimas su dvikalbio ugdymu apsiribojo pasirinkimu vesti vaiką į mokyklą ar konkrečią klasę, kurioje pamokos vyksta užsienio kalba.

Nors dvikalbis ugdymas turi daug privalumų, negalima pamiršti ir sunkumų. Mat motyvuoti mokiniai paprastai siekia itin aukštų mokymosi rezultatų, dėl to vertinimai/testai jiems kelia stresą, o atsiskaitomuosiuose darbuose ne gimtąja kalba ne visada pavyksta aiškiai reikšti mintis, todėl tokia situacija gali kelti papildomą stresą. Viešasis kalbėjimas apskritai gana dažnai mokiniams yra iššūkis, o minčių reiškinys užsienio kalba jį dar labiau padidina. Taip pat išsakyta mintis, kad ne visus mokinius reikėtų nukreipti į



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

mokymo kryptį, nes kai kuriems mokiniams ji gali būti per sunki dėl asmeninių gebėjimų, t. y. mokiniai yra gabūs gamtos mokslams, bet ne kalboms, arba apskritai jų mokymosi gebėjimai yra žemo lygio, todėl papildomas iššūkis mokytis ne gimtąja kalba gali lemti motyvacijos sumažėjimą. Todėl negalima sakyti, kad mokymasis užsienio kalba yra tik malonumas, tačiau šis darbas su visais jo sunkumais ir iššūkiais yra vertas laukiamo rezultato.

Kadangi mokinių apklausa buvo atlikta tik kiekybiškai ir nebuvo interviu metodo, leidžiančio giliai atskleisti asmeninę patirtį, išvadas galime daryti tik iš statistinių duomenų.

Bendras mokinių požiūris į dvikalbį ugdymą yra teigiamas, nes matomas jo naudingumas ir reikalingumas. Tai, kad įvairaus amžiaus mokiniai vienodai teigiamai vertina mokymą užsienio kalba, lemia supanti aplinka – socialiniai tinklai, muzika, kompiuteriniai žaidimai ir kt., taip pat dvikalbystės naudą aiškinantys mokytojai ir tėvai iš mažos šalies perspektyva, kai būsimi darbai ar studijos galbūt bus susiję su užsienio šalimis, tad bendrauti ir bendradarbiauti teks užsienio kalba.

Kadangi dvikalbis ugdymas, kai kuriose mokyklose, taikomas ne visose klasėse, o tik atrinktose, remiantis mokinių motyvaciniais pokalbiais ir mokymosi rezultatais, arba taikomas mokyklose su išskirtine ugdymo metodika, mokiniai yra labai motyvuoti. Gabūs mokiniai, linkę mokytis kalbų, taip pat patiria žymiai mažiau streso ir nerimo nei mokiniai, kurie būtų mokomi įprastose klasėse, nes motyvuoti mokiniai susitaikė su didesniu mokymosi krūviu, kuris natūraliai atsiranda mokantis užsienio kalba.

Mokiniai teigiamai vertina savo galimybes ir gebėjimus ir mato savo augimą įvairiose srityse – klausymo, rašymo, kalbėjimo ir pan., tačiau lietuviškas kuklumas ir savikritika neleidžia labai gerai savęs vertinti. Aukšti anglų kalbos valstybinių egzaminų rezultatai Lietuvoje šį teiginį tik patvirtina.

Mokiniai nesulaukia didelės tėvų pagalbos namuose, mokydamiesi pagal dvikalbę programą, daugiausia dėl dviejų priežasčių: pakankama dėstymo kokybė, todėl nereikia papildomos pagalbos atliekant namų darbus, įskaitant korepetitorių pagalbą. Taip pat kai kurie tėvai negali padėti dėl savo anglų kalbos lygio, nes patys užaugo rusakalbėje aplinkoje, o dėl vėlesnio posovietinės valstybės perėjimo į Vakarų pasaulį ir bendrinės anglų kalbos vartojimo kasdienybėje ar darbinėje aplinkoje trūkumo. Tačiau jaunesni tėvai ar aukštas pareigas užimantys tėvai, kuriems reikia užsienio kalbos žinių, retkarčiais su vaikais bendrauja anglų kalba namuose, taip skatinant kalbos vartojimą ne mokykloje, taip tikrinant ir jų pažangą.

Vienas iš svarbiausių sėkmės veiksnių mokantis ir siekiant aukštų tikslų mokykloje yra mokytojas. Pasitikėjimas mokytoju ir jo metodika bei simpatija mokytojui prisideda prie aukštų mokytojų vertinimo rezultatų apklausoje. Teigiamas mokytojo įvertinimas rodo, kad mokiniai yra patenkinti mokytojų anglų kalbos lygiu, o mokymasis dvikalbėse klasėse nesukelia diskomforto, kuris dažniausiai pasireiškia tarp mokinių padidėjusiu stresu ir mokymosi motyvacijos kritimu. Galima daryti išvadą, kad mokiniai džiaugiasi mokydamiesi dvikalbėje programoje tiek dėl ateities perspektyvų, tiek dėl pasitenkinimo esama situacija.

## **2.4. PAČIŲ MOKYTOJŲ POŽIŪRIO Į DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBĮ UGDYMĄ LIETUVOJE ARTIMIAUSIU METU APMĄSTYMAS**

Šiuo metu Lietuvoje nėra daug mokyklų, siūlančių dvikalbę programą bendrojo lavinimo mokyklose. Tačiau daugelis kokybiniame tyrime nedalyvavusių pašnekovų ir mokytojų sutiko su mintimi, kad dvikalbystė mokykloje yra naudinga dėl įvairių priežasčių.

Geras užsienio kalbos mokėjimas padeda ne tik bendrauti ir gauti informaciją, bet ir pažinti kultūrą, nes tam tikri posakiai nebūtinai gali būti išversti tiesiogiai ir reikalauja tam tikro paaiškinimo bei kultūrinio suvokimo.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Kadangi gyvename informacijos gausos pripildytame pasaulyje, informacijos paieškos ir atrankos įgūdžiai atveria galimybes atsakyti praktiškai į visus norimus klausimus. Todėl informacijos prieinamumo klausimas yra itin svarbus.

Kadangi lietuvių valstybinė kalba yra lietuvių, informacijos gausa ir įvairovė gerokai sumažėja, jei vartojama tik vietinė kalba. Todėl pagrindinių kalbų, tokių kaip anglų, prancūzų, rusų, mokymas mokykloje įvairiais mokomaisiais dalykais atveria mokiniams galimybes gauti didesnę informacijos kiekį nei turima jų gimtąja kalba, taip pat sudaro prielaidas sklandžiau bendrauti su kitų šalių žmonių, nesvarbu, ar tai bus būsimoje profesijoje, studijuojant ar keliaujant.

Kasdienis kalbos vartojimas leidžia greičiau išmokti kalbą, pagerinti ne tik jos supratimą, bet ir vartojimą, praplėsti žodyną ir gebėjimą įvairiapusiškiau reikšti mintis, kas kartais būna sunku vartojant antrąją ar trečiąją kalbą, nes dažnai išsakomos mintys apsiriboja gana standartiniais žodžiais ir jų frazėmis, kurios yra mažiau išraiškingos nei mintis išsakant gimtąja kalba.

Nereikia pamiršti ir to, kad mokinius nuolat supa svetima kultūra ir kalba, kurios supratimas yra privalomas, kad jaunas žmogus jaustųsi visapusiškai integruotas į šiuolaikinį pasaulį. Socialiniai tinklai, muzika, filmai ir kitos bendravimo priemonės yra persmelktos anglų kalbos, todėl norint ugdyti pasaulietišką žmogų, būtina suteikti jam galimybių būti to vis mažėjančio pasaulio dalimi. Dėl augančio imigrantų skaičiaus, populiarėjančių šeimų, kuriose yra skirtingų tautybių tėvai, grįžtančių emigrantų, dvikalbystė mokykloje tampa tokia pat svarbi, kaip ir informacinių technologijų naudojimas.

Tačiau dvikalbis ugdymas turi savų iššūkių, su kuriais susiduria ne tik mokiniai, bet ir mokytojai. Kadangi dvikalbystė Lietuvos mokyklose nėra tokia paplitusi, būsimieji pedagogai universitetuose nebuvo rengiami mokytis užsienio kalba. Dažniausiai adekvatus anglų kalbos žinių lygis pasiekiamas lankant papildomus kursus jau dirbant mokytoju, tačiau vis dar neabejojama, kad dalyko kalbos niuansai gali kelti iššūkių, ypač vyresnės kartos mokytojams, kurie užaugo rusakalbėje aplinkoje. Taip pat, kadangi Lietuva yra vienatautė valstybė, kasdieniame gyvenime už mokyklos ribų nėra taip įprasta vartoti užsienio kalbą, todėl praktikos trūkumas taip pat apsunkina greitą anglų kalbos išmokimą mokytojams, kurie mieliau vartoja savo gimtąją kalbą ar rusų kalbą, kurios žinios yra žymiai geresnės.

Mokiniai taip pat susiduria su dvikalbystės sunkumais, nes kai kuriems mokiniams vis dar žymiai sunkiau įsisavinti ir suprasti informaciją, kuri pateikiama ne gimtąja kalba. Sunkumai suvokiant informaciją ar užduotis, sunkumai reiškiant mintis, ilgesnė užduočių atlikimo trukmė, gali lemti mokinio mokymosi motyvacijos sumažėjimą ar net išnykimą. Žinoma, reikėtų įvertinti, ar dvikalbystė būtų vykdoma nuo pradinių klasių, ar pagrindiniame ugdyme, ar tik vidurinėje mokykloje. Taip pat mokytojai mano, kad dvikalbis ugdymas nėra skirtas ir priimtinas visiems, todėl jį reikėtų rinktis mokiniams siekiantiems aukščiausių pasiekimų.

Mokiniai dvikalbėse klasėse, jei tai nėra bendra mokyklos kryptis, yra labiau motyvuoti mokytis, nes prieš pradėdami mokytis jie turėjo įvertinti, kad informacija bus visiškai ar bent iš dalies pateikta anglų kalba, todėl jos įsisavinimas, bent jau pirmaisiais metais, gali būti sunkesnis ir užtrukti daugiau laiko. Mokiniai gali tekti dirbti su šaltiniais angliškuose tinklalapiuose arba gebėti perteikti informaciją anglų kalba, gautą iš lietuviškų informacijos šaltinių. Kai mokiniai žino, kas jų laukia, jie turi aukštesnę motyvaciją ir savivertę, todėl šie mokiniai bent jau psichologiškai pasiruošę dalyvauti pamokose, kurios ne tik pareikalaus daugiau, bet ir suteiks daugiau galimybių ateityje.

Visuotinio dvikalbio ugdymo valstybinėse bendrojo lavinimo mokyklose perspektyvos Lietuvoje yra gana miglotos. Nors daugelio mokyklų vadovai būtų suinteresuoti, kad mokykloje būtų dvikalbystė, nes taip mokykla taptų patrauklesnė būsimiems mokiniams ir jų tėvams, tačiau Lietuvos kontekste, kai vidutinis



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

mokytojų amžius yra 55 metai, yra gana sudėtinga suburti pakankamą mokytojų, gebančių laisvai vartoti anglų kalbą, kolektyvą. Žinant, kad Lietuvoje mokytojai dirba iki pensijos, o neretai ir sulaukę pensinio amžiaus, mokytojo profesija nėra itin populiari tarp mokinių, todėl greita kartų kaita nenumatoma. Lengviau tai įgyvendinti būtų privačioms mokykloms, nes jos gali pasiūlyti geresnes finansines ir labiau motyvuojančias sąlygas dirbti gabiausiems jauniems specialistams bei pritraukti geriausius vyresnės kartos mokytojus.

Šiuos procesus paskatinti padėtų galimi papildomi resursai savivaldybių ar nacionaliniu lygmeniu, kai dvikalbėje programoje dalyvaujantys mokytojai gautų papildomų lėšų ugdymo procesui, o universitetiniai kursai būtų kompensuojami mokytojų anglų kalbos lygiui gerinti. Taip pat nepaprastai svarbu, kad būtų pakankamai mokomosios medžiagos, pritaikytos dvikalbiam ugdymui, nes priešingu atveju mokytojo pasiruošimo pamokoms laikas gerokai pailgėja, o tai gali lemti netolygų pasiruošimą pamokoms mokslo metų eigoje. Svarbus ir mokyklos vadovybės vaidmuo, nes diegiant dvikalbystę mokyklose susidurs su įvairiais iššūkiais, todėl būtina remti mokytojus, skatinti ir inicijuoti iniciatyvas, prižiūrėti procesą, bei esant reikalui, koreguoti jį pagal mokyklos išskirtinumą, tikslus, ar bendraujant su mokinių tėvais, bei žinoma mokiniais atsakant į iškilusius klausimus. Dvikalbystė gali būti visiškai įgyvendinta tik glaudžiai bendradarbiaujant visiems mokyklos mechanizmams.

Siekiant integruoti dvikalbystę mokykloje, reikia apgalvoti, kaip turėtų keistis pedagogų rengimas universitete, ar tai turėtų būti atskira programa, ar modulis.

Mokinių tėvų noras leisti vaikus į mokyklą, kurioje mokoma užsienio kalba, yra suprantamas, nes ateityje daug žmonių dirbs trečiame ir ketvirtame ūkio sektoriuose, o tai lems, kad anglų kalba bus kasdienio naudojimo ir bendravimo, taip pat bendradarbiavimo kalba. Taip pat Lietuvai esant Vakarų pasaulio dalimi ir ekonomiškai augant, neišvengiama imigracijos banga iš mažiau turtingų pasaulio regionų. Be jokios abejonės atvykėliai ieškos mokyklų, kurios galėtų suteikti vaikams kokybišką išsilavinimą ir bendrauti su jais jiems suprantama kalba.

## 2.5. KELETAS PATARIMŲ REMIANTIS LIETUVOS PATIRTIMI

Dvikalbio ugdymo nauda ir reikalingumu neabejoja praktiškai visi apklausose dalyvavę žmonės. Vienakalbėje šalyje tai vis dar yra unikalus mokymo metodas, kuris dėl sudėtingų iššūkių ir specifikos dar nepasiekė visuotinės sėkmės valstybinėse mokyklose. Apibendrinant galima išskirti keletą problemų, taip pat įvairių korespondentų rekomendacijas, kaip jas išspręsti ar tobulinti.

Mokytojų rengimo universitetuose lygmeniu vertėtų rengti mokytojus išskirtinai šiai programai, mokant tiek metodikos, tiek anglų kalbos vartojimo, ir atliekant praktiką tos šalies mokyklose, kuriose sėkmingai taikomas dvikalbis ugdymas. Gerosios praktikos sklaida kitų šalių kontekste, galbūt mokinių kelionės į užsienio mokyklas, taip pat būtų svarbus veiksnys nustatant tokio ugdymo reikalingumą ir naudingumą. Papildomas finansavimas leistų pritraukti talentingiausius būsimus mokytojus, o būtent tokie jaunuoliai turėtų rinktis šią programą, nes informacijos užsienio kalba įsisavinimas reikalauja papildomų asmeninių savybių, t. y. polinkio ne tik į savo dalyką, bet ir kalbų mokymasis, o tai galbūt daugiau laiko reikalaujančios studijos. Būsimieji mokytojai, prieš rinkdamiesi studijas, turėtų būti tikri, kad jiems jau pirmaisiais metais bus garantuotas darbas institucijose, kuriose tikslingai vykdomas dvikalbis ugdymas.

Lietuvos mokytojų amžiaus vidurkis jau perkopė 50 metų ribą ir pastaraisiais metais situacija nepagerėjo, o tai leidžia daryti prielaidą, kad mokyklose dominuoja mokytojai, užaugę ir mokslus baigę Sovietų Sąjungoje arba pirmaisiais nepriklausomos Lietuvos metais, kai dar vyravo rusų kalba ir mokytojai neturėjo galimybės mokytis kitos užsienio kalbos ar vartoti ją kasdieniame gyvenime. Bendras Lietuvos mokytojų anglų kalbos lygis negalėjo būti pakankamas, kad dvikalbystė būtų taikoma mokymo procese visuotiniu mastu. Tam, kad

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

vyresnės kartos mokytojai ar bent jau mokytojai, kurių amžius viršija 40 metų, galėtų taikyti dvikalbystę, reikalingos apmokamos studijos mokslo metų eigoje, t. y. ne tik studijos turėtų būti nemokamos, bet ir laikas, praleistas studijuojant, turėtų būti apmokamas taip pat, kaip ir turinio dalyko pamoka, kurią jie dėsto, nes kalbos studijos galėtų vykti tik po darbo valandų, o tai iš esmės yra darbas. Be to, dvikalbystę naudojantiems mokytojams pirmaisiais metais turėtų būti mokamas didesnis atlyginimas, nes reikės papildomai ruošti pamokoms.

Svarbu, kad mokomoji medžiaga būtų pakankamai struktūruota ir atitiktų bendrojo ugdymo programas, ne tik turinys (vadovėliai), bet ir dalomoji medžiaga. Savime suprantama, kad mokytojai naudoja įvairius informacijos pateikimo būdus (interaktyvias apklausas, užduotis, pristatymus, vaizdinį ir garsinį turinį), o tai užima daug laiko, ypač kai mokytojai patys rengia turinį. Todėl, jei jiems patiems teks išversti didžiąją dalį mokomosios medžiagos ir ieškoti būdų, kaip ją pateikti mokiniams ne tik naudoti pamokoje, bet ir pasiimti į namus, tai gali sukelti papildomų sunkumų, reikalaujančių ir laiko, ir finansinių sąnaudų. Svarbu, kad visa informacija arba bent jau didelė jos dalis būtų pateikiama ne tik užsienio, bet ir vietos kalba, taip užtikrinant, kad būtų mažiau galimybių iš dalies įsisavinti informaciją dėl to, kad nesuprantami visi žodžiai arba nesuprantama bendra mintis. Tai itin svarbu ir dėl to, kad įvairūs mokomieji dalykai turi specifinių sąvokų ir žodžių, kuriuos sunku įsiminti net gimtąja kalba, o jų lietuviškus terminus būtina žinoti, nes valstybiniai egzaminai ir supanti aplinka reikalauja žinių ne tik anglų ar kita užsienio kalba. Dalydamiesi gerąja patirtimi ar nurodydami būtinas sąlygas, kad dvikalbystė veiktų, pašnekovai atkreipia dėmesį, kad ne visa pamoka turėtų vykti tik užsienio kalba, bet bent dalis jos turėtų likti valstybine kalba, kad būtų galima pasitikrinti, ar tinkamai įsisavinta pamokos medžiaga. Kartu nereikėtų reikalauti pateikti pamokų konspektų ar visų testų užsienio kalba. Gali būti, kad pamokų rengimo laikas ir darbo krūvis tik didėtų, o būtent tinkamo darbo krūvio paskirstymas tarp informacijos pateikimo, namų darbų ir vertinimų yra vienas svarbiausių iššūkių ne tik dvikalbėse, bet ypač dvikalbėse klasėse. Buvo išsakyta mintis, kad būtų išskirtinai malonu, jei mokykloje dirbtų mokytojai iš anglakalbių šalių, nes ne tik kokybiška kalba būtų vartojama pamokose, bet ir būtų galima geriau pažinti kitos šalies unikalumą, be to, toks mokytojas būtų "kitoks ir unikalus", o tai visada traukia mokinius.

Nereikėtų pamiršti ir psichologinio aspekto, kai mokytojams sunku pasirodyti nežinantiems prieš mokinius, nes būtent žinios yra viena esminių mokinių pagarbos priešas - jie tikisi, kad klasėje prieš juos stovi žinių požiūriu pranašesnis žmogus. Deja, vyresnių klasių mokiniai dažnai yra pranašesni anglų kalbos žiniomis. Mokinių girdimoji ir šnekamoji kalba yra pažengusi į priekį dėl juos supančios aplinkos, kai turinys, kurio jie domisi, ar bent jau didelė jo dalis yra pateikiama anglų kalba, t. y. muzika, filmai, socialinės žiniasklaidos turinys. Neteisingas tarimas, nepakankamas žodynas ir sudėtingesnis savo minčių reiškinys užsienio kalba gali sukelti mokytojo frustraciją, ypač jei mokiniai nepalaiko, o taip, kaip žinome, nutinka. Todėl labai svarbus administracijos vaidmuo palaikant mokytojus, taip pat tinkamas psichologinis požiūris į kiekvieną mokytoją iškilus sunkumams. Pamokų stebėjimas ir darbas su iššūkiais padės mokytojams jaustis užtikrinčiau priimant ir naudojant dvikalbystę. Taip pat svarbu, kad mokykloje būtų palaikomi glaudūs ryšiai tarp kalbų mokytojų ir dalykų mokytojų, sudarytos sąlygos gauti pagalbą (t. y. kalbų mokytojai turi turėti pakankamai laiko konsultacijoms).

Projektinė veikla, skatinanti kalbos vartojimą, yra viena iš priemonių, leidžiančių dvikalbystei išėiti už klasės ribų. Dalyvavimas projektinėse dienose mokykloje, kai užsienio kalba rengiami pranešimai mokyklos bendruomenei, arba dalyvavimas miesto (respublikinėse) konferencijose, kurios nebūtinai skirtos užsienio kalbai, tačiau pranešimai užsienio kalba leistų parodyti mokyklos išskirtinumą būtent per dvikalbystės prizmę. Viena iš BiMo projekto apklausose dalyvavusių mokyklų, dalydamasi patirtimi apie tikslingą dvikalbystės panaudojimą, papasakojo apie dalyvavimą dainų festivalyje užsienyje, kai mokiniai parengia dainas festivalio pasirinkta kalba ir keliauja į festivalio organizatoriaus šalį jų atlikti. Taip pat apie teatrą užsienio kalba ir dalyvavimą tarptautiniuose festivaliuose. Pasirengimas vaidinti yra ilgas procesas, todėl aktoriai ilgiau vartoja



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

kalbą, stengiasi įsijausti, jausti, vaidinti, taisyklingai vartoti žodžius ir mintis užsienio kalba. Vaidinimas - tai mokyklos ir šalies reprezentavimas vienu metu, todėl mokinių motyvacija taisyklingai vartoti kalbą didėja. Būdami festivalyje jie patys stebi kitų pasirodymus, bendrauja su kitų šalių atstovais, taip dar labiau įprasmindami dvikalbystę. Tokie tarptautiniai ar respublikiniai dalyvavimai taip pat stipriai prisidėtų prie noro vartoti užsienio kalbą už mokyklos ribų, parodytų, kokios galimybės atsiveria, kartu šių dalyvavimų viešinimas būtų puiki reklama mokyklai ir leistų pritraukti dar daugiau motyvuotų mokinių, o tėvams leistų apsispręsti, ar verta leisti savo vaikus mokytis pagal šią dvikalbystės metodiką.

Dalis respondentų nemano, kad dvikalbystė naudinga visiems mokiniams, ir ne todėl, kad užsienio kalbos mokėjimas nėra svarbus ar kad, jų nuomone, nukentės lietuvių kalbos žinios, o todėl, kad kiekvienas mokinys turi skirtingus gebėjimus ir polinkius. Deja, kai kuriems mokiniams kalbų mokėjimas reikalauja gerokai daugiau pastangų ir laiko, todėl mokymasis gali tapti demotyvuojančiu užsiėmimu. Buvo išsakytas siūlymas, kad mokyklose būtinai turėtų būti klasės, kuriose nebūtų dvikalbystės, o mokinys turėtų galimybę rinktis išeiti iš dvikalbės klasės, nepriklausomai nuo pažymių, nes užsienio kalbos gali sukelti sunkumų ne tik prasčiau besimokantiems, bet ir geriau besimokantiems mokiniams, todėl svarbu sudaryti sąlygas jiems parodyti savo geriausias savybes, kurios gali būti nesusijusios su kalbomis..

Nesvarbu, kokie iššūkiai laukia dvikalbio ugdymo procese, žvelgiant iš visų dalyvių - mokinių, mokytojų, tėvų ir mokyklos administracijos - perspektyvos, bendras sutarimas yra tas, kad jie verti gauto rezultato. Dalis problemų bus išspręsta, kai bus rastas tinkamiausias dvikalbystės modelis, pabrėžiantis mokyklos unikalumą ir konkrečiai mokyklos bendruomenei, arba kai ateis mokytojų, geriau mokančių anglų kalbą karta, o vyresnioji mokytojų karta priims dvikalbystę kaip dar vieną įveikiamą užduotį, su kuriomis jau ne kartą teko susidurti per savo profesinį gyvenimą.

## NUORODOS

- [1] KURTI LIETUVAI. „UŽSIENIO KALBOS“, EUROPOS SĄJUNGOS IR LIETUVOS KALBOS POLITIKOS APŽVALGA, ŠALTINIS: [HTTP://KURKLT.LT/WP-CONTENT/UPLOADS/2021/04/EUROPOS-S%20C4%85JUNGOS-IR-LIETUVOS-KALB%20C5%B3-POLITIKOS-AP%20C5%BEVALGA.PDF](http://kurklt.lt/wp-content/uploads/2021/04/EUROPOS-S%20C4%85JUNGOS-IR-LIETUVOS-KALB%20C5%B3-POLITIKOS-AP%20C5%BEVALGA.PDF)
- [2] EUROPOS KOMISIJA, EUROSTATO DUOMENYS, 2016 M., ŠALTINIS: [HTTPS://EC.EUROPA.EU/EUROSTAT/STATISTICS-EXPLAINED/INDEX.PHP?%20TITLE=FOREIGN\\_LANGUAGE\\_SKILLS\\_STATISTICS](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?%20title=foreign_language_skills_statistics)
- [3] „KIEK IR KOKIŲ KALBŲ MOKAME?“, LIETUVOS STATISTIKA, THE PORTAL OF STATISTICS DEPARTMENT OF LITHUANIA, SOURCE: [HTTPS://WWW.STAT.GOV.LT/HOME?P\\_P\\_ID=101&P\\_P\\_LIFECYCLE=0&P\\_P\\_STATE=MAXIMIZED&P\\_P\\_MODE=VIEW&\\_101\\_STRUTS\\_ACTION=%2FASSET\\_PUBLISHER%2FVIEW\\_CONTENT&\\_101\\_RETURNToFULLPAGEURL=%2F&\\_101\\_ASSETENTRYID=1458524&\\_101\\_TYPE=CONTENT&\\_101\\_GROUPID=10180&\\_101\\_URLTITLE=KIEK-IR-KOKIU-KALBU-MOKAME-&INHERITREDIRECT=TRUE](https://www.stat.gov.lt/home?p_p_id=101&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_101_struts_action=%2Fasset_publisher%2Fview_content&_101_returnToFullPageURL=%2F&_101_assetEntryId=1458524&_101_type=content&_101_groupId=10180&_101_urlTitle=kiek-ir-koku-kalbu-mokame-&inheritRedirect=true)
- [4] KALBOS LIETUVOS MIESTUOSE. SOCIOLINGVISTINIS ŽEMĖLAPIS, ŠALTINIS: [HTTP://WWW.KALBUZEMELAPIS.FLF.VU.LT/LT/ZEMELAPIAI/MIESTU-GYVENTOJU-TAUTINE-SUDETIS/](http://www.kalbuземелapis.flf.vu.lt/lt/zemelapiai/miestu-gyventoju-tautine-sudetis/)
- [5] LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖS KALBOS ĮSTATYMAS, ŠALTINIS: [HTTPS://E-SEIMAS.LRS.LT/PORTAL/LEGALACT/LT/TAD/TAIS.15211?FWID=32WF6LRN](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/tad/tais.15211?fwid=32wf6lrn)
- [6] ŠVIETIMO ENCIKLOPEDIJA - STATEUNIVERSITY.COM „LIETUVA. ŠVIETIMO SISTEMA – APŽVALGA“, ŠALTINIS: [HTTPS://EDUCATION.STATEUNIVERSITY.COM/PAGES/872/LITHUANIA-EDUCATIONAL-SYSTEM-OVERVIEW.HTML#ixzz7ZtNJSsFB](https://education.stateuniversity.com/pages/872/LITHUANIA-EDUCATIONAL-SYSTEM-OVERVIEW.HTML#ixzz7ZtNJSsFB)
- [7] AUKŠTOJO MOKSLO KOKYBĖS VERTINIMO CENTRAS „BENDRASIS MOKSLAS“, ŠALTINIS: [HTTPS://WWW.SKVC.LT/DEFAULT/EN/EDUCATION-IN-LITHUANIA/GENERAL](https://www.skvc.lt/default/en/education-in-lithuania/general)
- [8] ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJA “INTEGRUOTOS DALYKO IR UŽSIENIO KALBOS PAMOKOS (EMILE, CLIL) LIETUVOS MOKYKLOSE“, “ŠVIETIMO PROBLEMAS ANALIZĖ“, 2019 SPALIS, NR. 4 (175), ŠALTINIS: [HTTPS://WWW.NSA.SMM.LT/WP-CONTENT/UPLOADS/2020/07/INTEGRUOTAS-DALYKO-IR-UZSIENIO-KALBOS-MOKYMAS\\_INTERNETUI.PDF](https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/INTEGRUOTAS-DALYKO-IR-UZSIENIO-KALBOS-MOKYMAS_INTERNETUI.PDF)
- [9] MAČIANSKIENĖ N., BIJEIKIENĖ V., BUDVYTYTĖ-GUDIENĖ A., JANKAUSKAITĖ A., PUNDZIUVIENĖ D., VAITEKŪNAITĖ A., VORONOVA L., ZUTKIENĖ L., “INTEGRUOTO DALYKO IR UŽSIENIO KALBOS (ANGLŲ, VOKIEČIŲ IR PRANCŪZŲ) MOKYMAS DIDAKTINIŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMAS“, KAUNAS, 2012, ŠALTINIS: [HTTP://UKI.VDU.LT/WP-CONTENT/UPLOADS/DOC/SINERģIJA/IDKM\\_METODINE.PDF](http://uki.vdu.lt/wp-content/uploads/doc/sinerģija/idkm_metodine.pdf)



## 5 SKYRIUS. KAIP GALIMA TOBULINTI DVIKALBĮ UGDYMĄ VIENKALBIAME KONTEKSTE? ISPANIJOS IR ITALIJOS ATVEJAI

**Patricia Mena López / José María Vidal Vargas**

IES Juanas Sebastianas Elcano

Sanlúcar de Barrameda / Ispanija

**Mónica Cercadillo López de Medrano / Alba Gutiérrez Martínez**

**Miguel Rodríguez Cosío / Darío Fernández Ruiz**

IES Marqués de Santillana

Torrelavega / Ispanija

**LORIS RANALLI, ALESSIA VALZANI, SILVANA BARBACCI, GIOVANNI DE RITA, RENATO GATTI**

YRA LEONARDAS DA VINČIS

FIRENZE ITALIJA

### SANTRAUKA

*Dabartinėje visuomenėje neabejojama, kad dvikalbis ugdymas turi atlikti svarbų vaidmenį mūsų švietimo sistemoje. Gyvename atvira ir globaliame pasaulyje, kuriame kalbėti užsienio kalba yra būtina. Daugelyje vienakalbių šalių buvo pasirinktas natūralus jos mokymosi būdas švietimo sistemoje. Tačiau negalime pamiršti, kad būtina nuodugniai apmąstyti, ką būtų galima patobulinti ir mokytojams, ir šeimoms.*

*Pirmoje šio skyriaus dalyje daugiausia dėmesio skiriama dviem Ispanijos regionams, kurie tradiciškai yra vienakalbiai, t. y. Kantabrijai ir Andalūzijai. Ji pradeda sociolingvistiniu Ispanijos apibūdinimu. Toliau aprašoma Ispanijos švietimo sistema ir dvikalbės programos abiejuose regionuose. Galiausiai pateikiama keletas pasiūlymų, kaip patobulinti dabartinę dvikalbystės sistemą Ispanijoje.*

*Antroje dalyje pateikiama bendra Italijos švietimo sistemos sistema, pradedant darželiu ir baigiant viduriniu mokslu. Šiame kontekste pabrėžiamas dėmesys užsienio kalbų mokymui, ypač atkreipiant dėmesį į CLIL metodiką. Vėliau aprašoma mokyklų autonomija Italijoje ir vykdomi eksperimentai.*

*Remiantis didaktiniu savarankiškumu Italijoje, visų pakopų mokyklose pradėti įgyvendinti eksperimentai su užsienio kalba dėstomu turiniu, kuris yra privalomas paskutiniaisiais vidurinių mokyklų ir technikos institutų metais. Taip sudaromos sąlygos ir įsisavinti disciplinų turinį, ir mokytis užsienio kalbos. Taip pat aprašoma ir išryškinama mokinių ir tėvų reakcija į CLIL metodiką, pateikiami paaiškinimai ir išsamios pastabos bei svarstymai.*

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

*Šiame skyriuje taip pat aprašoma Italijos kalbinė aplinka, pradedant nuo istorinių priežasčių, lėmusių dabartinę kalbinę-dialektinę situaciją. Jame taip pat analizuojama situacija, susijusi su kontekstais, kuriuose vartojama tik užsienio kalba, ir antrosios kalbos mokėjimo lygiais, skirstomais pagal geografines ir socialines sritis.*

*Galiausiai aprašomas mokytojų požiūris į dvikalbystę, analizuojami pagrindiniai duomenys, gauti iš interviu su mokytojais, atliktų įgyvendinant BiMo projektą.*

## 1. ISPANIJA

### 1.1 SOCIOLINGVISTINIS ISPANIJOS APRAŠYMAS GEOGRAFINIU IR SOCIALINIŲ POŽIŪRIU: OFICIALIOS, BENDROS OFICIALIOS IR MAŽUMŲ KALBOS

Ispanija - tai šalis, pasižyminti dideliu kultūriniu turtingumu ir įvairove, kurią lėmė skirtingos kultūros ir žmonės, šimtmečiais gyvenę Pirėnų pusiasalyje. Dėl savo geografinės padėties, kuri yra vakarų Europos durys ir jungia Atlanto vandenyną su Viduržemio jūra, Ispanija tapo svarbiausia istorine vieta, kurios troško daugelis civilizacijų.

Nuo priešistorinių laikų žmonės labai domėjosi mūsų pusiasalio gyvenimu, kuris tęsėsi ir Antikos laikais, kai čia įsikūrė tokios civilizacijos kaip keltai, totoriai, finikiečiai, graikai, iberai, kartaginiečiai, romėnai ar vestgotai.

Viduramžiais Pirėnų pusiasalyje klestėjo, kontaktavo ir maišėsi trys pagrindinės monoteistinės religijos: krikščionių, musulmonų ir žydų. Šis koegzistavimas iš esmės buvo taikus, tačiau galiausiai krikščioniškoji kultūra įsitvirtino iš šiaurės į pietus iki Granados žlugimo 1492 m. Šis užkariavimas reiškė galutinę krikščioniškosios kultūros sėkmę kitų kultūrų atžvilgiu.

Visais Naujaisiais ir Naujaisiais amžiais krikščioniškoji kultūra buvo dominuojanti visoje šalyje. Tačiau dėl skirtingų dinastijų, valdžiusių monarchiją mūsų teritorijoje, galime aptikti įvairių šaltinių kultūrinę ir kalbinę įtaką. Galima paminėti, pavyzdžiui, prancūzų, flamandų, vokiečių ir saksų kultūras. Kiekviena iš jų paliko pėdsaką mūsų šalies gyvenimo būde ir kalbose, kuriomis kalbama.

Taip pat turime atsižvelgti į tai, kad šalies dydis taip pat turėjo įtakos įvairioms kalboms, kurios oficialiai sugyvena su ispanų kalba. Kai kurios iš jų, pavyzdžiui, galisų, katalonų, valensiečių, baskų ar aranų, yra oficialios kalbos savo teritorijose; kitos, pavyzdžiui, asturų ar aragoniečių, kuriomis kalbama mažumoje arba labai ribotai, vis dar siekia deramo pripažinimo ir apsaugos. Visų šių neoficialių kalbų gynimas valstybės lygmeniu yra įtrauktas į Europos regioninių ar mažumų kalbų chartiją (1992 m.). Išskyrus baskų kalbą, likusios oficialiosios Ispanijos kalbos yra lotyniškos kilmės ir joms didesnę ar mažesnę įtaką padarė kitos kalbos, priklausomai nuo vietovės, kurioje jomis kalbama, arba nuo to, koku laikotarpiu jos koegzistavo su kitomis civilizacijomis.

Po ispanų kalbos katalonų kalba yra antra pagal paplitimą Ispanijoje. Katalonijoje yra regionų, ypač kaimo vietovėse šalies gilumoje, kur galima rasti gyventojų, kurių kasdienė kalba yra katalonų ir kurie beveik nevarvoja arba nemoka kalbėti ispaniškai. Panašiai yra ir su galisų bei baskų kalbomis. Pastaraisiais metais šių kalbų vartojimas vėl suaktyvėjo, kartais tai susiję su politinėmis nuostatomis, kuriomis teigiama šių regionų tapatybę ir net nepriklausomybę.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Remiantis Nacionalinio statistikos instituto duomenimis, skelbiamais "Business Insider", Ispanijos valstybėje labiausiai paplitusi kalba yra kastilijos kalba, kuria kalba 98,8 % gyventojų. Antroje vietoje su 17,5 % kalbančiųjų yra katalonų kalba, toliau seka galisų (6,2 %), valensiečių (5,8 %) ir baskų (1,26 %) kalbos.

Galiausiai, pasinėrę į skaitmeninį amžių, kuris skatina globalaus pasaulio idėją, negalime pamiršti nenuginčijamos užsienio kalbų, ypač anglų kalbos, įtakos mūsų šaliai. Anglų kalba yra ne tik pagrindinė kino pramonės kalba, bet ir interneto ir mokslo sklaidos kalba, šalis jungianti pasaulinę kalbą ir kalbą, kuri daugumoje mūsų šalies mokyklų dažniausiai siūloma kaip pirmoji užsienio kalba.

Kita vertus, Ispanija, savo ruožtu, dėl Ispanijos imperijos ekspansijos įvairiais istoriniais laikotarpiais darė didelę įtaką kitiems regionams. Galima paminėti, pavyzdžiui, Pietų Amerikos žemyną, kur ispanų kalba yra pagrindinė valstybinė kalba daugelyje šalių. Galbūt dėl šios priežasties ir daugelį metų užsienio kalbų mokymas Ispanijoje nesulaukė pelnyto dėmesio, nes mūsų kalba kalbėjo ir kalba milijonai žmonių visame pasaulyje. Galbūt todėl tokiuose sektoriuose kaip kino pramonė mes ir toliau dubliuojame filmus ir serialus į savo gimtąją kalbą, užuot žiūrėję juos originalo kalba, kaip tai daroma daugumoje šalių, o tai akivaizdžiai mums kenkia.

Tačiau per pastaruosius 30 metų stebėjome, kaip įvairios administracijos ir pačios šeimos renkasi užsienio kalbų mokymąsi kaip būdą tapti vis labiau susijusio ir globalizuoto pasaulio piliečiais. Būtent dėl šio pakilimo mūsų mokyklose egzistuoja dvikalbė programa, kokią ją žinome šiandien.

Daugelį metų Ispanijoje dažniausiai buvo mokoma prancūzų kalbos, tačiau devintajame ir dešimtajame dešimtmetyje ji užleido vietą anglų kalbai, todėl dabar didžiojoje daugumoje mokyklų pirmoji užsienio kalba yra anglų, o antroji - prancūzų. Dėl tos pačios priežasties, kai mūsų mokyklose buvo įvesta dvikalbystė, kuriant dvikalbes programas dažniausiai buvo pasirenkama anglų kalba. Pastaraisiais metais atsirado ir kitų mokyklų, siūlančių mokytis tokių kalbų kaip vokiečių, italų, portugalų ar kinų. Neabejotina, kad nepriklausomai nuo siūlomos ar pasirinktos kalbos, užsienio kalbos mokymasis mokiniams neabejotinai yra naudingas.

Užsienio kalbų mokymuisi arba dvikalbiam švietimui teikiama svarba taip pat labai skiriasi priklausomai nuo geografinės vietovės, apie kurią kalbame. Pavyzdžiui, kalbant apie Andalūziją, reikia turėti omenyje, kad tai labai platus regionas, apimantis visą pietinę pusiasalio dalį, beveik 88 000 km<sup>2</sup> plotą. Todėl galima rasti daugybę skirtingų kontekstų ir situacijų. Pavyzdžiui, turistinės vietovės, ypač pakrančių, sulaukia daug užsieniečių - turistų arba gyventojų. Tai reiškia, kad kalbų mokėjimas yra visiškai suprantamas ir iš tikrųjų tai yra būtinas reikalavimas bet kokiam darbui. Kita vertus, kaimo vietovėse, esančiose šalies gilumoje, arba vietovėse, į kurias atvyksta mažiau užsienio turistų, užsienio kalbų mokymuisi neteikiama tokia didelė reikšmė, nes jų nereikia kasdien.

Savo ruožtu Kantabrijoje, kuri yra viena iš mažiausių autonominių bendruomenių šalyje, dauguma gyventojų susitelkę pakrantės miestuose arba vietovėse netoli pakrantės. Šios vietovės taip pat sulaukia daug užsienio turizmo. Reikėtų atkreipti dėmesį į Santandero, provincijos sostinės, kurioje sutelkta apie 30 % gyventojų, atvejį. Šis miestas sulaukia daug užsienio turistų, daugiausia iš Prancūzijos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Italijos. Tai iš dalies įmanoma dėl oro uosto, iš kurio vykdomi tarptautiniai skrydžiai į įvairius Europos miestus, taip pat dėl keltų, jungiančių šį regioną, ypač su pietų Anglija. Taip pat ir vidaus kaimo vietovės vis dažniau savo natūrinį ūkį grindžia turizmu. Visi šie veiksniai prisideda prie to, kad vietos gyventojai labiau vertina užsienio kalbų mokymąsi.

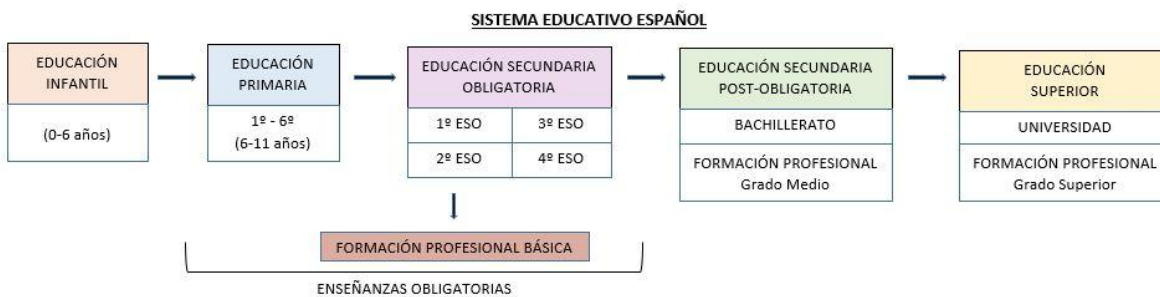
Tokioje didelėje ir gausiai apgyvendintoje šalyje kaip Ispanija yra labai įvairi socialinė ir ekonominė padėtis, tačiau įvairios švietimo administracijos skatina dalyvauti dvikalbėse programose, kad visiems būtų sudarytos vienodos galimybės, nepriklausomai nuo regiono, kuriame jie gyvena, ar turimų ekonominių išteklių.



## 1.2. ŠVIETIMO SISTEMOS APRAŠYMAS, YPATINGĄ DĖMESĮ SKIRIANT KALBŲ MOKYMUISI.

Ispanijos švietimo sistema, nors ir valdoma pagal bendrą nacionalinę normą, nuo 1978 m. Konstitucijos, kuri pasisakė už decentralizuotos ir simetriškos valstybės modelį, neuniversitetinio švietimo kompetencijos perduotos skirtingoms administracijoms. Tai reiškia, kad tam tikri švietimo aspektai skirtinguose šalies regionuose, ypač tuose, kurie turi savo valstybinę kalbą, gali skirtis. Čia kaip pavyzdį pateikiame dviejų geografiškai priešingų regionų – Andalūzijos, esančios Ispanijos pietuose ir Kantabrijos, esančios šalies šiaurėje, švietimo sistemas.

Sistema suskirstyta į 5 etapus, iš kurių 2 yra privalomi, o 3 iš jų – neprivalomi.



1 pav. Ispanijos švietimo sistema. LOMLOE

### 1.2.1. DVIKALBĖS PROGRAMOS ANDALŪZIJOJE (PIETŲ ISPANIJA)

Nuo 1998 m., o plačiau nuo 2005 m. patvirtinus Daugiakalbystės skatinimo Andalūzijoje planą ( *Plan de Fomento de Plurilingüismo en Andalucía* ), dvikalbis švietimas buvo švietimo valdžios įsipareigojimas, siekiant pagerinti mokinių kalbinę kompetenciją ir didinti supratimą apie tai, kad gyvename globalizuotame pasaulyje ir vieningoje Europoje. Nuo to laiko mokyklų, kuriose taikomas dvikalbis ugdymas, nuolat daugėjo. Iš pradžių jis buvo siūlomas tik kai kurioms kiekvieno lygio grupėms, tačiau jos buvo palaipsniui plečiamos, todėl didžioji dauguma šių mokyklų dabar turi tik dvikalbes grupes, bent jau privalomojo vidurinio ugdymo (ESO). Kalbant apie išsilavinimą po privalomojo ugdymo ( *Bachillerato* ), galime pastebėti, kad kai kurios mokyklos yra 100 % dvikalbės, 100 % ne dvikalbės arba mišrios.

Jį įgyvendinus dvikalbis ugdymas daugeliui mokyklų reiškė esminius pokyčius pedagoginio personalo, turinio, metodikos, mokymo ir mokymosi strategijų ir kt. požiūriu, visada siekta optimizuoti mokinių mokymąsi, suvokti užsienio kalbą kaip instrumentą ar priemonę. kitų dalykų, kurie anksčiau buvo įgyti tik gimtąja kalba, perdavimui ir (arba) mokymuisi. Pagrindinis dvikalbio ugdymo tikslas – priversti mokinius natūraliai vartoti užsienio kalbą bet kokioje situacijoje, į kurią jie patenka, gerinant ne tik kalbinę kompetenciją, bet ir kitų kultūrų bei realiųjų žinias, bendruosius gebėjimus mokytis.

Andalūzijoje dvikalbė programa, įgyvendinama valstybinėse mokyklose, kurios priklauso nuo Junta de Andalucía, prasideda nuo ikimokyklinio ugdymo etapo ir yra dalinė, nes tik dalis mokymo programos sudaroma naudojant užsienio kalbą, o kiti dalykai yra mokomi gimtąja kalba. Be to, mokiniai, įtraukti į dvikalbę programą, turi galimybę mokytis antrą užsienio kalbą, kuri dažniausiai yra prancūzų kalba daugumoje mokyklų.

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Akivaizdu, kad ikimokykliniame ugdyme, taip pat ir pradiniam ugdyme, dvikalbės kalbos mokymas iš esmės grindžiamas žodiniu supratimu. Mokiniai mokosi suprasti ir vartoti užsienio kalbą labai elementariai, natūraliai ir palaiptai klasėje per tų dvikalbių dalykų pamokas, kurie yra jų mokykloje ir švietimo lygmenyje.

Būtent vidurinio ir aukštesniojo vidurinio ugdymo pakopose skatinama kurti žodžiu ir raštu, didinamas valandų ir (arba) dalykų skaičius, kad mokiniai privalomojo vidurinio ugdymo pabaigoje pasiektų ne žemesnį kaip A2 lygį, o aukštesniojo vidurinio ugdymo pabaigoje - B1 lygį.

Kaip ir pradiniam ugdyme, užsienio kalbų bus mokomasi natūraliu būdu per situacijas, su kuriomis mokiniai gali susidurti kasdieniame gyvenime, integruojant konkretų dalykų turinį.

Andalūzijoje pagal dvikalbę vidurinio ir aukštesniojo ugdymo programą užsienio kalba gali būti mokoma šių nelingvistinių sričių (NLA):

#### Privalomasis vidurinis išsilavinimas (ESO):

1<sup>o</sup> ESO: Geografija ir istorija – Biologija – Kūno kultūra – Menas – Matematika – Muzika

2<sup>o</sup> ESO: Geografija ir istorija – Fizika ir chemija – Technologijos – Kūno kultūra – Menas – Matematika – Muzika

3<sup>o</sup> ESO: Geografija ir istorija – Biologija – Kūno kultūra – Matematika – Technologijos

4<sup>o</sup> ESO: Geografija ir istorija – Kūno kultūra – Etninės vertybės (siūloma alternatyva tiems, kurie nesirinko šio dalyko)

#### Po privalomojo mokymo (Bachillerato):

1<sup>o</sup> Bachillerato: Mokslas šiuolaikiniame pasaulyje (siūloma alternatyva tiems, kurie nesirinko šio dalyko) – Filosofija ir pilietiškumas – Kūno kultūra

2<sup>o</sup> Bachillerato: Filosofijos istorija – Ispanijos istorija

Vidurinėje mokykloje mokyklos kiekvienais metais turi pasiūlyti bent du NLA dalykus, kurie bus vienodi visiems to paties lygio mokiniams, todėl jie negali būti pasirenkamieji dalykai. Kiekvieno lygmens NLA mokymo valandos kartu su L2 dalyko valandomis turi sudaryti ne mažiau kaip 30 % mokyklos valandų.

Kalbant apie povidurinį ugdymą, per visą etapą reikia mokytis bent dviejų bendrųjų dalykų, taip pat I ir II integruoto projekto.

Tiek vidurinio, tiek povidurinio ugdymo pakopose ne mažiau kaip 50 proc. į įvairias NVŠ programas įtraukto turinio bus dėstoma ir vertinama užsienio kalba. Turinys negali apsiriboti vien tik žodžių sąrašu, nes pamokose turi būti taikoma kalbinės patirties gilinimo metodika. Vertinimui atlikti taip pat bus naudojamos įvairios vertinimo priemonės, kurios neapsiribos tradiciniais egzaminais.

Trumpai tariant, dvikalbio ugdymo tikslas - pasiekti tokį užsienio kalbos vartojimo kompetencijos lygį, kuris leistų mokiniams natūraliai ir veiksmingai suprasti ir bendrauti situacijose, su kuriomis jie gali susidurti kasdieniame gyvenime.

#### **1.2.2. DVIKALBĖS PROGRAMOS KANTABRIJOJE (ŠIAURĖS ISPANIJA)**



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Kantabrijos autonominėje bendruomenėje ir ypač jos Švietimo departamente vienas iš prioritetų buvo užsienio kalbų mokymasis/mokymas. Taigi ši administracija skatino reglamentus ir išteklius, siekdama sukurti veiksmingą dvikalbių mokyklų tinklą, atitinkantį Europos švietimo politiką. Šioje eilutėje Bendrija rengia dvikalbio ugdymo programas (PEB) ir anglų kalbos tobulinimo ir mokymosi inovacijų projektus, reglamentuojamus įsakymu ECD/123/2013, kuriame nustatomi jo tikslai, būdai, bendras tobulinimas, vertinimas, instrukcijos mokytojams, ir pedagoginius principus. Svarbu pabrėžti, kad šis reglamentas suteikia mokykloms orientacinį pagrindą, tačiau jos gali savarankiškai konfigūruoti savo PEB savo mokyklos projekte. Tai leido bendruomenei turėti beveik tiek pat programų, kiek yra dvikalbių mokyklų. Kita vertus, Kantabrijoje yra pačios ministerijos organizuojami PEB, pavyzdžiui, MEC-British Council dvikalbis projektas, kuriame dalyvauja pradinio ugdymo (EP) mokykla ir kita vidurinė (ESO) mokykla.

Pagrindinės kiekvieno ugdymo etapo charakteristikos, surinktos Barbero (2014), yra šios:

- Ikimokyklinis ugdymas ir pradinis ugdymas (PEB):

Visi studentai pradeda PB antrajame ikimokyklinio ugdymo etape, per savaitę mokydami vieną valandą anglų kalbos ir 2 valandas dėstydami turinį anglų kalba (paskirstyti keturiems ar penkiems laikotarpiais). Pradiniame ugdyme valandų pasiskirstymas įvairiais etapais didėja, šeštoje klasėje iki šešių valandų anglų kalbos ir iki trijų anglų kalbos turinio (žr. 2 pav.). Šiuose etapuose prioritetas teikiamas gamtos, socialinės ir kultūrinės aplinkos pažinimo dalykų dėstymui, o mokyklose neleidžiama anglų kalba dėstyti ispanų kalbos ir literatūros, matematikos ir antrosios užsienio kalbos.

Edukacinis etapas	Anglų kalbos valandos	Turinio dalykai (NLA) užsienio kalba
Ikimokyklinis ugdymas		
Trečias etapas (5 metai)	1	2
Pradinis išsilavinimas		
Pirmas lygmuo	2,5	2
Antrasis etapas	3	2
Trečias etapas	3	3
Iš viso	9,5	9

2 pav. Savaitinių mokymo valandų skaičius PEB ikimokykliniame ir pradiniame ugdyme

- Vidurinis išsilavinimas (PEB anglų, prancūzų arba vokiečių kalbomis):

Šiame etape mokyklos dažniausiai siūlo dvikalbes ir ne dvikalbes grupes ir, nors įprasta, kad kiekvienoje mokykloje yra tik viena dvikalbė grupė, ministerija dėl išaugusio šeimų poreikio pradėjo leisti dvi dvikalbes grupes. Kiekvienais mokslo metais užsienio kalba dėstomi du NLA dalykai. Įsakymas nustato, kad ispanų kalba ir literatūra bei užsienio kalbos dalykai neįtraukiami. Be to, mokymo krūvis padidinamas dviem valandomis,

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

geriausia po pietų, iš kurių viena gali būti skirta NLA. Galiausiai, neintegruotose programose mokiniai per pirmuosius trejus metus turi mokytis antrosios užsienio kalbos.

- Bakalaureatas (PEB anglų, prancūzų arba vokiečių kalbomis):

Šis būdas yra skirtas mokykloms, kuriose jau yra PEB vidurinis išsilavinimas, ir tai reiškia, kad mokymo valandos padidinamos dviem (geriausia po pietų) ir iki dviejų NLA dalykų.

- PEB profesinio mokymo srityje (PEB anglų kalba vidurinio ir aukštojo mokslo pakopose):

Taip pat yra galimybė mokytis dvikalbiu būdu. Vidutinio profesinio mokymo moduluose reikalingas ministerijos leidimas, o aukštesniuose moduluose du kurso dalykai turi būti dėstomi anglų kalba.

Referencinis mokyklų kompetencijos lygis parodytas 3 pav. Įsakymas nustato, kad šie lygiai laikomi gairėmis ir kad mokymo ir mokymosi tempas nustatomas atsižvelgiant į kiekvieną konkretų kontekstą.

Edukacinis etapas	CEFR lygis
Pradinis išsilavinimas	A2
Vidurinį išsilavinimą	A2-B1
Bakalaureatas	B1-B2

3 pav. Orientavimo lygiai kiekvienam PEB ugdymo etapui. Šaltinis: ECD 123/2013

Be to, ministerija nuo PEB veiklos pradžios skatino užsienio kalbos kompetencijos lygio pripažinimą pagal BEKM. Taigi, EP pabaigoje automatiškai pripažįstamas A1 lygis, o vidurinės mokyklos pabaigoje – A2 lygis. Kita vertus, standartizuotus testus kurį laiką vykdė pati ministerija, tačiau šiuo metu paskutiniame vidurinio ugdymo kurse įstoję į PEB mokiniai gali nemokamai laikyti B1 vidutinio lygio atestavimo testus oficialioje mokykloje. kalbų (EOI) programos tikslinei kalbai. Panašiai gali kreiptis ir aukštųjų mokyklų studentai, kurie mokosi arba yra baigę PEB vokiečių arba prancūzų kalba.

Kalbant apie pedagoginius principus, PEB naudoja CLIL metodiką, suprantamą kaip: „užsienio kalbos naudojimas kaip priemonė mokytis srities, dalyko ar modulio programos turinio, tuo pačiu stiprinant užsienio kalbos mokymąsi.“ (Kantabrijos vyriausybė, 2013, p. 9). Be CLIL metodikos, skatinamas komunikacinis požiūris, realių komunikacinių situacijų ekspozicija, IKT naudojimas ir Europos kalbų aplankas.

Šiose programose dalyvaujantiems dėstytojams sąlygos nustatytos rugsėjo 11 d. įsakyme ECD/109/2013. Iš esmės dėstytojai, norėdami įgyti kvalifikaciją, turi atestuoti minimalų B2 lygį. Taip pat mokyklos gali pasikliauti kalbos asistento pagalba, kuri dalijasi mokymo valandomis su mokytoju, atsakingu už mokinius.

Trumpai tariant, jau aprašyti Kantabrijos ir Andalūzijos modeliai turi panašumų ta prasme, kad abu skatina komunikacinę kompetenciją mokantis užsienio kalbos ir naudojant ją kaip mokymosi priemonę nekalbiniuose dalykuose ir yra du pavyzdžiai dvikalbių programų įgyvendinimo vienakalbėse ispanų bendruomenėse.

### 1.3. ŠEIMŲ IR MOKINIŲ POŽIŪRIS Į UŽSIENIO KALBŲ MOKYMĄ IR MOKYMĄSI BEI DVIKALBĮ UGDYMĄ



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Kai Ispanijoje buvo įvesta dvikalbė programa, tik nedaugelis mokinių ir šeimų nusprendė rinktis tokį ugdymo būdą. Viena iš pagrindinių priežasčių buvo tai, kad trūko žinių apie tai, ką ši programa apima ir kaip ji bus plėtojama, taip pat dėl to, kad iš pradžių buvo klaidingai manoma, jog dvikalbė programa tam tikra prasme skirta mokiniams, kurių pasiekimai ir rezultatai yra aukšti. Tai reiškė, kad apskritai dvikalbėse grupėse radome aukštos kvalifikacijos mokinių, motyvuotų mokytis, norinčių mokytis ir todėl labai gerai besielgiančių per pamokas. Ne dvikalbėse grupėse vis dažniau pasitaikydavo priešinga situacija, t. y. nemotyvuoti, nesidomintys mokslu ir nedrausmingai besielgiantys mokiniai, todėl daugelis šeimų ir mokinių pradėjo rinktis dvikalbio ugdymo variantą ne tiek dėl to, kad dvikalbystei ar kalbų mokymuisi teikė svarbą, kiek dėl to, kad norėjo būti grupėse, kuriose paprastai nekildavo konfliktų ar blogo mokinių elgesio. Viena vertus, tai buvo naudinga, nes prasidėjo didelė dvikalbystės plėtra, tačiau, kita vertus, pradėjome susidurti su dvikalbėmis grupėmis, kuriose mokinių užsienio kalbos mokėjimo lygis buvo vis įvairesnis, o kartais toks žemas, kad buvo labai sunku vesti pamokas vien užsienio kalba.

Tačiau tai nėra vienintelė priežastis, dėl kurios dvikalbystė išsiplėtė. Be abejojimo, didėjo ir šeimų, ir mokinių supratimas apie dvikalbystės svarbą. Antrosios kalbos mokymasis suteikia asmeninio praturtėjimo galimybių kultūrinio ir komunikacinio lygmeniu, taip pat tai yra esminė priemonė siekiant pagerinti profesinę karjerą šiuolaikinėje darbo rinkoje. Kartais, kuriai priklauso dauguma dabartinių mūsų studentų šeimų, buvo suteikta galimybė mokytis tiek pagrindiniu, tiek aukštesniuoju ir universitetiniu lygiu - tokios galimybės jų tėvai neturėjo. Todėl jie supranta, kad studijos ir ypač kalbų mokėjimas yra būtini jų ateičiai. Iš tikrųjų yra daug šeimų, kurios nuo pat mažens supažindina savo vaikus su užsienio kalba, nes jiems suteikiama galimybė žiūrėti animacinius filmukus, serialus, filmus ir dainas originalo kalba arba užrašo juos į privačias kalbų akademijas.

Ispanijos švietimo sistema taip pat pasirinko užsienio kalbų mokymąsi. Devintajame ir dešimtajame dešimtmetyje mokiniai užsienio kalbos pradėdavo mokytis tik 6-oje pradinio ugdymo klasėje, kai mokiniams būdavo 11 metų. Bėgant metams ir vykdant įvairias švietimo reformas, padėtis pasikeitė, todėl šiandien mokiniai užsienio kalbos pradeda mokytis ankstyvojoje vaikystėje. Akivaizdu, kad šiuose ankstyvuosiuose ugdymo etapuose taikoma metodika yra labai žaisminga. Kalbos mokomasi natūraliai, žaidžiant žaidimus ir dainuojant daineles, ir ji mokoma tik žodžiu. Todėl šiuo metu šeimos dvikalbį ugdymą suvokia kaip kažką normalaus, būtino ir naudingą savo vaikams. Dėl šios priežasties daugelis nusprendžia privačiai patvirtinti užsienio kalbos mokėjimo lygį per privačias įstaigas, pavyzdžiui, Kembridžo ar Trejybės, arba per EOI, nes valstybinės pradinės ir (arba) vidurinės mokyklos nesuteikia jiems tokios galimybės. Nepaisant to, mokinių, turinčių kalbos sertifikatą, procentinė dalis vis dar yra labai maža, jei palygintume ją su kitų tyrime dalyvavusių šalių duomenimis, ypač B2 lygiu.

Šalis	B1	B2	C1	C2	Be sertifikato
Ispanija	20,8 %	6,9 %	1,9 %	0 %	32,0 %
Italija	23,7 %	25,9 %	3 %	0 %	33,3 %
Rumunija	20,6 %	28,2 %	8,9 %	1,6 %	32,9 %
Lietuva	18,7 %	11,5 %	0,5 %	1,1 %	52,7 %

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

4 pav. Mokinių atestacijos užsienio kalba lygis. Informacija, gauta iš BiMo projekto atliktų tyrimų.

Tačiau negalime pamiršti, kad visada yra dalis šeimų ir mokinių, kurie nerodo jokio susidomėjimo dvikalbiu ugdymu ar studijomis apskritai. Jiems dvikalbis ugdymas labiau trukdo mokytis nei teikia naudos, nes mano, kad dėl to, jog dalykas dėstomas anglų ar kita užsienio kalba, jiems sunku įsisavinti turinį, kurį jie geriau išmokyti, jei būtų mokomi gimtąja kalba. Kai kuriais atvejais toks požiūris taip įsišaknijęs, kad mokiniai net nebando stengtis mokytis dvikalbių dalykų ir jų atsisako, nors jau minėjome, kad tai išimtiniai atvejai.

Kita problema, tradiciškai susijusi su galimu nenoru vykdyti dvikalbes programas tam tikruose regionuose, yra su jomis susijęs padidėjęs pamokų skaičius, kurį šeimos ir mokiniai dažnai suvokia kaip neteisingą situaciją kitų mokinių atžvilgiu ir didesnes pastangas, kurios kartais trukdo dalyvauti popamokinėje veikloje ir net muzikos bei scenos menų studijose. Taip pat galime rasti šeimų, kurios mano, kad mokytojų kvalifikaciniai reikalavimai, keliami norint dėstyti nelingvistines disciplinas užsienio kalba, yra nepakankami, todėl abejoja visa sistema.

Kita vertus, tarp šeimų, kurios dvikalbystę ir dvikalbį ugdymą laiko naudingais savo vaikams, yra nemažai tokių, kurios prašo, kad būtų užtikrintas tikresnis kalbinis įsitraukimas, kad būtų padidintas dalykų, įtrauktų į dvikalbę programą, skaičius ir kad jie būtų dėstomi tik anglų kalba, o ne tik 50 proc. teisės aktuose numatyto turinio. Be to, tarp šeimų, kurios labiausiai įsitikinusios kalbų mokymosi nauda, ir kai anglų kalbos mokymas tapo įprastas, auga susidomėjimas antrosios užsienio kalbos mokymusi kaip diferencijuojančiu mokymo programos veiksmu.

Šios šeimos apskritai labai vertina dvikalbių mokytojų atliekamą darbą ir žino, kad jiems tenka dirbti papildomą darbą ir kad dėl to reikia mokytis.

Taip pat jos supranta, kad dvikalbės programos įgyvendinimas susijęs ne tik su geresniu įgūdžių ugdymu, bet ir su ne kalbinių dalykų mokymo turinio palaikymu ir išplėtimu. Tai yra reikšmingas pokytis, palyginti su tuo, kaip dvikalbystė buvo suvokiama prieš kelerius metus, nes, kaip nurodyta pirmiau, tam tikrą pasipriešinimą šiai programai kėlė įsitikinimas, kad nelingvistinių disciplinų mokymas užsienio kalba vyksta jų turinio plėtojimo sąskaita.

Galiausiai pasiekti vieningą mokinių ir šeimų sutarimą dėl dvikalbių programų naudos tikriausiai neįmanoma. Neabejotina, kad pastaraisiais dešimtmečiais Ispanijoje tiek institucijos, tiek mokytojai dėjo daug pastangų, kad būtų užtikrintas kokybiškas dvikalbis ugdymas, kuriame ir toliau darome pažangą ir kurio toliau mokomės. Tai, kad mokinių, pasirenkančių tokį ugdymą, skaičius nuolat auga, įrodo, kad einame teisingu keliu, o mokinių ir šeimų įsitraukimas didėja. Pastarieji dvikalbį švietimą vis dažniau suvokia kaip būtina visapusiško išsilavinimo reikalavimą globalioje visuomenėje, nors kaimyninėse šalyse jis dar toli gražu nėra pripažintas ir priimtas.

#### 1.4. MOKYTOJŲ POŽIŪRIS Į DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBĮ MOKYMĄ ISPANIJOJE ARTIMIAUSIOJE ATEITYJE

Pastaraisiais metais Ispanijos švietimo politikoje aiškiai išreikštas įsipareigojimas diegti dvikalbę švietimo sistemą. Tačiau jos rezultatai abejotini. Tai viena iš pagrindinių priežasčių, paskatinusių UNED atlikti šį tyrimą.

Iš pradžių dvikalbė programa buvo labai palankiai priimta mokytojų, nes jie suprato, kad tai gali būti didelė pažanga jų profesinėje karjeroje ir galimybė tobulėti asmeniškai. Andalūzijoje dvikalbėje programoje dalyvaujantys mokytojai iš pradžių turėjo viena pedagogine valanda per savaitę sutrumpintą tvarkaraštį, skirtą medžiagai rengti, derinti su kitais kolegomis tiek iš savo mokymo skyriaus, tiek iš kitų mokyklos skyrių. Taip pat mokytojai susidūrė su mokinių grupėmis, kurios šią dvikalbystės sistemą pasirinko savanoriškai, nes

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

mokyklose kiekviename lygyje buvo ir dvikalbių, ir kitakalbių mokinių grupės, su kuriomis dvikalbiai mokiniai buvo visapusiškai susiję. Šias priemones gerai įvertino mokytojų bendruomenė, todėl dvikalbystės programa sparčiai paplito visoje mūsų šalyje.

Pasirinkusieji dalyvauti dvikalbystės programoje privalėjo turėti užsienio kalbos B2 lygio pažymėjimą ir įsipareigoti atnaujinti savo kalbos lygį bei taikyti naujoviškas metodikas pamokose. Kaip matome iš toliau pateiktos lentelės, UNED koordinuojamo tyrimo rezultatai rodo, kad Ispanijos pedagoginis personalas laikėsi šio mokymo įsipareigojimo ir įgijo didžiausią B2 lygio kvalifikaciją tarp įvairių šalių, dalyvavusių šiame tyrime. Tačiau daugelis jų neviršijo šio minimalaus reikalavimo ir nedalyvavo dvikalbėje programoje, todėl mūsų šalies C1 lygio kvalifikacijos procentas yra vienas mažiausių. Galbūt taip atsitiko dėl to, kad šią metodiką pasirinkusiems mokytojams trūko laiko tęsti mokymąsi, nes administracija pamažu iš jų reikalavo vis daugiau biurokratijos ir naikino iš pradžių turėtas tvarkaraščio lengvatas. Taip pat turime pasakyti, kad nėra periodinės pedagoginio personalo kalbinio lygio kontrolės, todėl jiems nėra poreikio, nebent savo noru, atnaujinti savo kalbinį lygį.

Šalis	B1	B2	C1	C2
Ispanija	2,8 %	44,7 %	36,5 %	15,9 %
Italija	7,5 %	33,3 %	38,3 %	20,8 %
Rumunija	11,9 %	26,7 %	45,5 %	15,8 %
Lietuva	16,5 %	40,0 %	30,6 %	12,9 %

5 pav. Mokytojo kalbos atestacijos lygis užsienio kalba. BiMo projektas.

Bėgant metams, kaip jau minėjome, iš pradžių taikytos išimtys buvo panaikintos, o vėliau prasidėjo tai, ką galima pavadinti dvikalbystės sistemos standartizavimu. Šiandien realybė tokia, kad šis tvarkaraščio sutrumpinimas, toks būtinas, kad būtų galima pasirengti dvikalbio mokymo praktikai ir ją suderinti su likusiu pedagoginiu personalu bei pokalbių asistentais, išnyko.

Kalbant apie Kantabriją, galima pažymėti, kad mokytojams, kurie dalyvauja dvikalbėje programoje, mokymo valandų sumažinimas išliko. Pavyzdžiui, vidurinėse mokyklose mokytojai turi dvi papildomas valandas ir vieną mokymo valandą per savaitę, kad galėtų koordinuoti savo veiklą su likusiais mokytojais ir kalbų asistentais. Tai labai vertinama, nes palengvina ir skatina bendradarbiavimą vykdam programą.

Be to, daugelyje mokyklų dvikalbiai mokiniai, ypač ESO etape, turi galimybę mokytis tik dvikalbio ugdymo, net jei jų pradinėje mokykloje ši programa nėra įgyvendinama. Pasirinkusios dvikalbystę, mokyklos įsipareigojo, kad palaipsniui didins dvikalbystės pasiūlą, kol 100 proc. grupių bus dvikalbės. Toks anglų kalbos žinių lygio skirtumas labai trukdo plėtoti mokymo ir mokymosi procesą.

Mokiniai, atvykę iš pradinių mokyklų, kuriose mokoma ne dviem kalbomis, turi daugiau galimybių nepasiekti minimalių antrosios kalbos dėstomų dalykų tikslų, nes daugelį metų jie mažiau susiduria su užsienio kalba, todėl jiems labai sunku sekti taisyklingą kitos kalbos pamokos raidą. Iš tiesų daugelyje mokyklų galima pastebėti ryšį tarp mokinių, atvykusių iš dvikalbių pradinių mokyklų, ir didelio nesėkmingo mokymosi pagal dvikalbę programą vėlesnėse vidurinės mokyklos klasėse. Vis dėlto turime pasakyti, kad didelė dalis šių



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

mokinių, kurie nesimoko dvikalbių, yra linkę kompensuoti lygio skirtumą, dėdami daug pastangų, kad pasiektų reikiamą antrosios kalbos lygį, paprastai padedami privačių akademijų.

Tačiau reikia pasakyti, kad didelė dalis šių nemokančiųjų kalbų mokinių stengiasi kompensuoti lygio atotrūkį ir deda daug pastangų, kad pasiektų reikiamą antrosios kalbos lygį, dažniausiai padedami privačių akademijų.

Verta paminėti, kad reikia atidaryti daugiau valstybinių EOI akademijų, kurias valdytų autonominės bendruomenės, kad norintiems mokytis užsienio kalbos nereikėtų kreiptis į privačias įstaigas, o tai gali reikšti dideles ekonomines pastangas iš šeimų pusės, jei tai mokiniai, ir iš dėstytojų pusės, jei jie nori pakelti savo kalbos lygį. Lygiai taip pat galbūt galėtume pasiūlyti galimybę sukurti vertinimo sistemą valstybiniame ESO ir popamokinio ugdymo etape, kuri leistų gauti kalbos lygio pažymėjimą, kaip tai yra kitose šalyse.

Taip pat turime pridurti, kad konkrečiai Andalūzijoje dvikalbiai mokytojai dažniausiai skundžiasi dideliu pamokų skaičiumi klasėje ir tuo, kad kalbos asistentai paprastai turi mažai valandų. Kalbant apie pirmąją problemą, vidurinėje mokykloje mokytojai klasėje paprastai randa vidutiniškai 30 mokinių, o bakalaureato klasėje - iki 38 mokinių. Taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad kai kurie iš jų pradinio ugdymo etape nelankė dvikalbio ugdymo programos ir kad visose grupėse paprastai yra mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (SMP), kurie apskritai pasižymi labai žemu tiek užsienio kalbos, tiek kitų dalykų mokymo lygiu. Tai dar labiau apsunkina situaciją, nes, esant tokiam dideliame mokinių skaičiui klasėje, individualizuoti mokinių ugdymą yra labai sudėtinga užduotis. Todėl tokiomis aplinkybėmis neabejotina, kad dvikalbis ugdymas nesuteikia mokiniams tokios kokybės, kokią žada programa.

Kalbant apie kalbos asistentus, pastebime, kad kiekvienoje mokykloje, priklausomai nuo grupių skaičiaus, paprastai dirba tik vienas ar du asistentai, kurių darbo diena yra labai trumpa - apie 12 valandų per savaitę. Įprastomis aplinkybėmis vidurinių mokyklų mokiniai su kalbos asistentais praleidžia tik vieną ar dvi valandas per savaitę. Akivaizdu, kad tai prieštarauja kalbinio įsitraukimo kontekstui, kurį galėtume vykdyti su mokiniais klasėje. Dvikalbių programų mokytojai ne visada turi reikiamų priemonių, išteklių ir laiko, kad galėtų atnaujinti savo užsienio kalbos kompetencijos lygį. Dėl šios priežasties asistentai tampa pagrindinėmis priemonėmis ir jiems, ir mokiniams. Be to, asistentų kilmės įvairovė skatina kultūrinį praturtėjimą ir geresnį kiekvienos vietovės skirtingų akcentų, kultūrų ir tradicijų pažinimą. Galima teigti, kad asistentai atlieka labai naudingą užduotį studentams, nors administracijoms reikėtų daugiau investuoti į jų skaičiaus didinimą.

Nepaisant viso to, kas išdėstyta pirmiau, turime pasakyti, kad dvikalbė programa turi daug naudos mokiniams, o tai ir skatina mokytojus toliau dalyvauti tokio pobūdžio mokymo procese. Vis dažniau matome kartas, kurios ESO etapą baigia geriau mokėdamos užsienio kalbą. Tai lemia ir asmeninės mokinių pastangos, ir didelis visų mokytojų darbas, kurį jie atlieka per įvairius ugdymo etapus.

Be to, dalyvavimas tarptautinėse programose, pavyzdžiui, "Erasmus+", tapo didele paskata ir mokytojams, ir mokiniams, nes, be nesuskaičiuojamos kultūrinės naudos, padeda labiau pasitikėti savimi bendraujant su mokiniais iš kitų Europos Sąjungos šalių. Šie mainai padeda kurti valstybių narių piliečių bendruomeniškumo jausmą, be to, jie tampa atviresni, tolerantiškesni ir lygiateisiškesni. Mokytojams taip pat suteikiama galimybė atnaujinti kalbinius ir profesinius įgūdžius įvairiuose mokymo kursuose ir stebėjimo vizituose užsienyje.

### 1.5. KĄ REIKĖTŲ TOBULINTI AR KEISTI DVIKALBIAME UGDYME?

Po išsamaus tyrimo, kurį UNED atliko bendradarbiaudama su Ispanijos, Italijos, Rumunijos ir Lietuvos švietimo įstaigomis, galime daryti išvadą, kad kalbant apie dvikalbį ugdymą yra tam tikri komponentai, kurie paprastai būdingi visoms dalyvaujančioms šalims, o kiti - tik kiekvienai iš jų.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Ispanijos atveju dalyvavimas dvikalbio ugdymo programoje dalyviams nesuteikia jokios naudos, išskyrus asmeninį pasitenkinimą. Mokinys baigia etapą turėdamas autonominės bendruomenės švietimo administracijos išduotą pažymėjimą, tačiau jis neturi oficialios galios kaip pasiekto kalbos lygio patvirtinimas. Todėl, kaip jau buvo siūlyta, būtų svarbu reglamentuoti šią sritį taip, kad gautas pažymėjimas būtų tikrai naudingas mokiniams.

Kita vertus, dvikalbės programos reiškia didesnę darbo krūvį mokytojams, nes jie turi kurti medžiagą dviem kalbomis, kruopščiau ruošti pamokoms, nes turi vartoti ne gimtąją kalbą, derinti savo veiksmus su kitais dvikalbės programos mokytojais, įskaitant ir L2 mokytojus, taip pat nuolat atnaujinti kalbinę ir metodinę medžiagą. Tačiau visas šis papildomas darbas niekaip nekompensuojamas nei ekonomiškai, nei sutrumpinant darbo laiką. Dėl to mokytojai kartais praranda motyvaciją ir gali nustoti mokytis ar naudoti naujovišką medžiagą ir veiklą. Net už dalyvavimą tokiuose projektuose kaip "Erasmus+", į kuriuos investuojama tiek daug laisvo laiko valandų, nėra atlyginama.

Todėl labai teigiama priemonė mokytojams būtų dvikalbio koordinavimo valandų nustatymas jų tvarkaraščiuose. Tai leistų sukurti erdvę, kurioje įvairių dalykų, integruotų į dvikalbį ugdymą, mokytojai galėtų dalytis patirtimi, ištekliais ir net planuoti darbą tarpdalykiniu ir tarpdisciplininiu požiūriu. Šiuo metu, kai tokie susitikimai vyksta (jei apskritai vyksta), jie vyksta ne mokytojų darbo valandomis, o tai reiškia, kad jie priklauso nuo mokytojų geros valios, nes jie turi paaukoti dalį savo laisvo laiko. Iš tikrųjų sunku suprasti, kad tokių susitikimų nevyksta, kai CLIL metodiką propaguoja pati administracija. Nejmanoma dirbti tarpdalykiniu būdu, kai nėra koordinacinių susitikimų, kurie būtų palankūs tokiai praktikai. Be to, tokie susitikimai išryškintų dvikalbio koordinatoriaus, kuris galėtų užmegzti glaudesnę ir betarpiškesnę ryšį su savo darbo grupe, pareigybės svarbą.

Taip pat negalime pamiršti, kad dvikalbiams mokytojams būtina atnaujinti kalbų žinias. Jų savaitiniuose tvarkaraščiuose turėtų būti numatyta valanda nuolatiniam mokymui ir privalomam atnaujinimui, kuris galėtų būti vykdomas bendradarbiaujant su kalbos asistentais. Reguliari tokio atnaujinimo kontrolė galėtų būti netgi patogi siekiant užtikrinti dvikalbių dalykų mokytojų kompetencijos lygį ir kokybišką antrosios kalbos mokymą.

Svarbų vaidmenį čia galėtų atlikti valstybinei švietimo sistemai priklausančios EOI. Jei būtų įsteigta daugiau EOI, jos galėtų prižiūrėti ir vykdyti tokį pedagoginio personalo kalbinį atnaujinimą. Be to, tai leistų mokiniams pradėti valstybines studijas užsienio kalba ir paskatintų juos anksti įgyti kalbos sertifikatą.

Kalbant apie įvairių disciplinų dvikalbę medžiagą, reikia pažymėti, kad yra nedaug mokomųjų išteklių, o tuos kelis esamus internete ne visada lengva rasti. Administracinės institucijos turi sukurti gerą išteklių banką, kuriame mokytojai galėtų rasti tai, ko jiems reikia. Būtų patogu, jei Švietimo ministerija kartu su įvairiais regioniniais švietimo skyriais įsipareigotų sukurti ir parengti šiam tikslui skirtas paprastesnes, patogesnes naudoti interneto svetaines.

Kalbant apie mokinius, manome, kad būtų labai naudinga, jei būtų sukurtos lanksčios grupės pagal jų kalbinę kompetenciją. T. y. kiekvieno kurso pradžioje studentai galėtų atlikti testą, kuris patikrintų jų užsienio kalbos žinias. Jų pasitikėjimas savimi padidėtų, nes jų bendrakai mokėtų anglų kalbą panašiu lygiu, o nusivylimo lygis sumažėtų, nes mokytojai galėtų geriau pritaikyti savo mokymo praktiką prie jų kalbinių poreikių.

Jau minėjome, kad vienas iš pagrindinių dvikalbių mokytojų nusiskundimų, ypač Andalūzijos bendruomenėje, yra didelis mokinių skaičius klasėje, kuris gali siekti iki 38 mokinių bakalaureato klasėse ir 33 mokinių vidurinės mokyklos klasėse. Be abejonės, šio santykio sumažinimas būtų dar viena iš priemonių, kurios turėtų didelį

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

poveikį mokymo kokybei, nes tokiu būdu būtų galima labiau individualizuoti ugdymą ir skirti daugiau dėmesio įvairovei. Klasėse, kuriose mokinių santykis yra mažesnis nei 25 mokiniai, dvikalbio ugdymo rezultatai galėtų labai pagerėti. Toks individualus dėmesys labiau tikėtinas, pavyzdžiui, daugelyje Kantabrijos klasių, kur dvikalbių mokinių skaičius klasėje daugeliu atvejų neviršija 20 mokinių.

Prie šių priemonių turime pridėti būtinybę klasėse turėti daugiau vietinių darbuotojų. Kalbų asistentai yra labai svarbūs ir būtini, kad mūsų klasės taptų tikros kalbų įsisavinimo erdvėmis. Dėl šios priežasties būtų patogu arba padidinti jiems skiriamų savaitinių valandų skaičių, arba padidinti kiekvienai mokyklai paskirtų padėjėjų skaičių. Taip pat būtų labai naudinga, jei jiems būtų leista toje pačioje mokykloje dirbti ilgiau nei dvejus metus, nes šiuo metu tai yra ilgiausias laikotarpis, kurį jie gali likti toje pačioje autonominėje bendruomenėje, o jei nori toliau dirbti kalbos asistentais, turi keisti regioną. Jų nuolatinis darbas leistų užmegzti glaudesnius kalbų asistentų ir mokinių santykius, suteiktų daugiau stabilumo ir suteiktų galimybę dirbti su mokiniais ilgesnį laiką.

Kitas neigiamas aspektas, kurį minėjome kalbėdami apie dvikalbį ugdymą, yra tas, kad dalis mokinių, kurie mokosi pagal dvikalbių vidurinių mokyklų programas, ateina iš pradinių mokyklų, kuriose per visą mokymosi etapą dvikalbis ugdymas nebuvo vykdomas. Tokiais atvejais būtų patogu, jei dvikalbės vidurinės mokyklos būtų įpareigosios siūlyti ir dvikalbes, ir ne dvikalbes programas, nes tai yra viena iš pagrindinių nevienodo mūsų mokinių anglų kalbos lygio priežasčių. Tai būtų labai naudinga visiems tiems mokiniams, kurie nesugeba tobulinti savo anglų kalbos įgūdžių ir kuriems dėl šios priežasties dažnai nesiseka mokytis ne kalbinių dalykų. Galimybė rinktis ne dvikalbį išsilavinimą jiems būtų naudinga, nes leistų įveikti vidurinio ugdymo etapą ir kartu sumažintų mokyklos nebaigusių ir iškritusių mokinių skaičių.

Apibendrinami norime pasakyti, kad žinome, jog dvikalbis ugdymas yra būtinas, kad mūsų mokiniai sėkmingai veiktų šiuolaikiniame itin globalizuotame pasaulyje. Tačiau švietimo institucijos turi nuodugniai apmąstyti dvikalbio ugdymo sistemą, kad būtų galima surinkti ir įgyvendinti kai kurias idėjas, kurias pasiūlė tiesiogiai joje dalyvaujančios suinteresuotosios šalys, t. y. mokytojai, mokiniai ir šeimos, ir taip iš esmės pagerinti rezultatus.

## 2. ITALIJA

### 2.1. SOCIOLINGVISTINIS ITALIJOS APRAŠYMAS GEOGRAFINIŲ IR SOCIALINIŲ POŽIŪRIU: OFICIALIOSIOS IR MAŽUMŲ KALBOS

#### 2.1.1. ITALŲ KALBA – BENDRINĖS KALBOS GIMIMAS

Šiandien vartojama italų kalba yra ilgo evoliucijos proceso, prasidėjusio 1600 m., rezultatas, kurio tikslas buvo nustatyti taisyklingą kalbos formą, kuri turi būti vartojama tiek raštu, tiek žodžiu. Daugelį šimtmečių Italijoje žmonės žinojo ir kalbėjo tik savo regiono tarme ir kitomis užsienio kalbomis, bet ne italų kalbos standartu. Italų kalbos pagrindu galima laikyti Toskanos dialektą, kuriuo kalbėjo Dante Alighieri, Giovanni Boccaccio ir Francesco Petrarca.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Šios kalbos raida nebuvo paprastas procesas; taip atsitiko dėl to, kad iki Italijos suvienijimo 1861 m. Italija buvo suskirstyta į valstybes, kurias valdė užsienio valdos. 1861 m. suvienijus Italiją, Toskanos dialektas buvo patvirtintas kaip oficiali šalies kalba. Galima sakyti, kad šis įvykis buvo pirmasis realus žingsnis, žengtas kuriant bendrąją kalbą Italijoje.

Kita kliūtis, lėmusi bendrinės kalbos plitimą ir žinojimą, buvo didelis neraštingumo lygis. Didesnę įtaką kalbos suvienodinimui turėjo Italijos Respublikos gimimas ir su juo susijusi "Italijos Respublikos konstitucija", kurioje įtvirtinta teisė į pagrindinį išsilavinimą, televizijos transliacijas ir kultūrinių programų perdavimą. Pakanka žinoti, kad 1950 m. tik 20 % Italijos gyventojų kasdieniame gyvenime laisvai kalbėjo itališkai.

Per kelis dešimtmečius italų kalba tapo visų kalba, ypač mažiau išsilavinusiuose sluoksniuose ir regionuose, kuriuose istoriškai vyrauja tarmės.

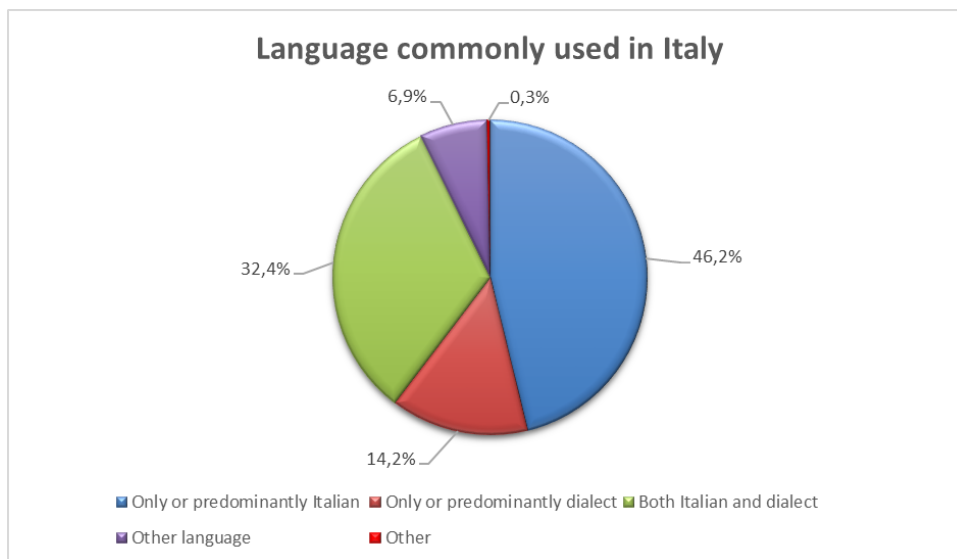
Italų kalbos paplitimas nepanaikino tradicinio daugiakalbystės aspekto Italijoje, neišnyko nė viena tarmė, neišnyko nė viena mažumų kalba. Lygiagretus italų kalbos ir tarmių vartojimas yra vienas iš specifiškiausių visos nacionalinės kalbos istorijos bruožų. Paskutiniame XX a. ketvirtyje nauju elementu tapo imigrantų bendruomenių, dar vadinamų naujai įsikūrusiomis mažumomis, kalbos.

### 2.1.2. NUO ITALŲ KALBOS IR JOS TarmiŲ IKI užsienio kalbų

2015 m. kai kuriuose ISTAT (Istituto Nazionale di Statistica – Nacionalinis statistikos institutas) atliktas tyrimas apskaičiavo, kad 45,9 % šešerių ir vyresnių gyventojų (apie 26 mln. ir 300 tūkst. asmenų) daugiausia kalba italų kalba šeimoje ir 32,2 % abiejose šalyse. Itališkai ir tarmiškai. Kita vertus, tik 14% (8 mln. 69 tūkst. žmonių) daugiausia vartojo tarmę.

1 paveiksle pateikta diagrama rodo, kad maždaug 78% Italijos gyventojų šiais laikais kalba itališkai, 14% kalba tik ir išskirtinai tarmę, o 6,9% vartoja tik užsienio kalbą. Šie paskutiniai duomenys parodo, kaip imigracija į Italiją paskatino didelę užsienio kalbų dalį, kuria kalbama Italijos teritorijoje.

Po Antrojo pasaulinio karo ir iki 1970 m. prancūzų kalba buvo plačiausiai mokoma užsienio kalba valstybinėse mokyklose. Tik vėliau anglų kalba tapo pirmąja studijuojama užsienio kalba. Šiuo metu anglų kalba mokoma kaip pagrindinė užsienio kalba nuo pradinės mokyklos iki vidurinės mokyklos. Trejus vidurinės mokyklos metus, be anglų kalbos, mokoma ir oficialios Europos Sąjungos kalbos (prancūzų, ispanų, vokiečių).



1 pav1pav2pav3pav SEQ Figura \\* ARABIC

Taip pat atliekant šią analizę atsižvelgiame į anglų kalbos žinias. Kaip parodyta diagramoje, tie, kurie turi pradinės ar vidurinės mokyklos atestata, anglų kalbos žinių lygis dažniausiai yra prastas. Kita vertus, tie, kurie turi laipsnį arba daktaro laipsnį, puikiai moka anglų kalbą.

Apibendrinant, apklausa parodo, kokios gali būti žemo užsienio kalbos mokėjimo Italijos teritorijoje sąlygos ar priežastys. Iš pradžių pabrėžėme, kad Italijoje tarmių vartojimas buvo paplitęs daugelį šimtmečių ir kad bėgant metams ir didėjant italų kalbos išsilavinimui bei sklaidai, ši kalba vyravo ir tapo plačiausiai vartojama kalba. Todėl lygiai taip pat būtina gerinti ir stiprinti antrosios kalbos sklaidą, pradedant nuo nepalankių geografinių vietovių ir žemesnio išsilavinimo gyventojų grupių.

## 2.2. ŠVIETIMO SISTEMOS APRAŠYMAS, YPATINGĄ DĖMESĮ SKIRIANT KALBŲ MOKYMUISI

### 2.2.1. ŠVIETIMO SISTEMA ITALIJOJE

Švietimo ir ugdymo sistema Italijoje organizuojama remiantis subsidijavimo ir švietimo įstaigų autonomijos principais. Valstybė turi išimtinę teisėkūros kompetenciją, susijusią su "Bendrosiomis švietimo taisyklėmis" ir esminių paslaugų, kurios turi būti užtikrintos visoje šalies teritorijoje, lygių nustatymu. Regionai turi specifinę valstybės nustatytą kompetenciją ir turi lygiagrečią bei išimtinę teisėkūros galią švietimo srityje bei švietimo ir profesinio mokymo srityje. Valstybinės švietimo įstaigos turi didaktinę, organizacinę ir mokslinių tyrimų, eksperimentavimo ir plėtros autonomiją.

Švietimo sistema organizuojama taip:

Nuo nulio iki šešerių metų : integruota sistema neprivaloma, jos bendra trukmė yra šešeri metai, suskirstyta į:

- švietimo paslaugos vaikams, kurias tiesiogiai ar pagal sutartis administruoja vietos valdžios institucijos arba kiti viešieji ar privatūs subjektai, priimančys vaikus nuo trijų iki trisdešimt šešių mėnesių.
- darželis, kurį gali valdyti valstybė, savivaldybė, tiesiogiai ar pagal sutartis, kiti viešieji ar privatūs subjektai, priimančys vaikus nuo trejų iki šešerių metų.

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Pirmoji privalomojo mokymo pakopa, iš viso trunkanti aštuonerius metus ir suskirstyta į:

- pradinė mokykla, trunkanti penkerius metus, skirta mokiniams nuo 6 iki 11 metų.
- vidurinė mokykla, trunkanti trejus metus, skirta 11–14 metų mokiniams.

Antroji mokymo pakopa, iš viso trunkanti penkerius metus, skirta 14–19 metų mokiniams, suskirstyta į dvejų tipų kursus:

- Aukštosios mokyklos.
- Techniniai institutai ir Profesiniai institutai.

Trejų ir ketverių metų trukmės regioninės kompetencijos profesinio rengimo ir mokymo (IeFP) kursai po pirmosios mokymo pakopos.

Aukštasis išsilavinimas su įvairiais būdais:

- universitetų siūlomi aukštojo mokslo kursai.
- aukštojo mokslo kursai, kuriuos siūlo AFAM institucijos (Higher Artistic, Music and Dance Training).
- ITS (aukštųjų techninių institutų) siūlomų tretinio mokymo kursų profesionalizavimas.

### 2.2.2. KALBŲ MOKYMAS ITALIJOS MOKYKLŲ SISTEMOJE

Priėmus Įstatymą 53/2003, Italijoje nuo pirmosios pradinės mokyklos klasės iki paskutinės gimnazijos klasės įvestas bent vienos Europos Sąjungos užsienio kalbos (anglų kalbos) raštingumas.

Mokinių kalbų mokymo programa sudaroma nuo 3 iki 14 metų amžiaus dviem etapais: penktoje pradinės mokyklos klasėje ir baigiant gimnaziją. Kiekvienas iš jų atitinka tam tikrą Europos orientacinių metmenų lygį: Anglų kalbos A1 ir A2 atitinkamai, o antrosios bendruomenės kalbos, pradėtos mokytis gimnazijoje, - A1.

Vaikų darželyje užsienio kalbos nėra mokoma, tačiau nacionalinėse gairėse raginama pasinaudoti daugiakalbės aplinkos, kurioje gyvena vaikai, privalumais.

Kalbant apie paskutinį dvejų metų privalomojo mokymosi laikotarpį nuo 14 iki 16 metų, Nacionalinėse vidurinių mokyklų ir technikos ar profesinių institutų nuorodose kaip baigiamasis gebėjimas įvardijamas užsienio kalbos vartojimas pagrindiniais bendravimo ir veiklos tikslais, tačiau nenurodomas lygis.

Pagrindinių įgūdžių" pažymėjimas, kuriuo patvirtinamas švietimo prievolės įvykdymas, atitinka užsienio kalbos vartojimą pagrindiniais bendravimo ir veiklos tikslais pagrindiniu, vidutiniu arba pažengusiųjų lygiu.

2010 m. kovo 15 d. buvo išleistos Aukštųjų mokyklų, technikos institutų ir profesinių institutų "Reorganizavimo taisyklės" ir su jomis susijusios "Nacionalinės nuorodos" aukštosioms mokykloms bei gairės technikos institutams ir profesiniams institutams. Pagal visų aukštesniųjų vidurinių mokyklų mokymo programas B1 lygis numatytas dvejų metų laikotarpio pabaigoje, o B2 lygis - pirmosios užsienio kalbos (dažniausiai anglų kalbos) studijų ciklo pabaigoje, antrosios užsienio kalbos galutinis numatomas lygis yra B1. Tai yra trečiosios kalbos lygis, kurį reikia pasiekti kalbų vidurinėse mokyklose, ir antrosios kalbos lygis, kurį reikia pasiekti humanitarinių mokslų vidurinėje mokykloje, pasirinkus socialinį ir ekonominį variantą. Šių kalbų galima mokytis kinų, arabų, rusų arba japonų.

Vidurinėse mokyklose dvejų užsienio kalbų privalomumas numatytas tik Humanitarinių mokslų vidurinės mokyklos "ekonomikos ir socialinių mokslų" variante, o trijų kalbų - Kalbų vidurinėse mokyklose.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Nurodymuose numatyta ugdyti kalbinę-komunikacinę kompetenciją ir kompetenciją, susijusią su šalių, kuriose kalbama ta kalba, kultūra, taigi ne tik literatūrą, bet ir civilizaciją, kiną, muziką, dailę ir kt. Literatūrų lyginimas ir skirtingų kultūrų lyginimas stiprinamas per kontaktų ir mainų galimybes, pavyzdžiui, mokomuosius vizitus ir stažuotes, įskaitant individualias mokomąsias stažuotes Italijoje ar užsienyje.

Technikos institutuose pirmoji užsienio kalba, kurios studijos trunka penkerius metus, yra anglų kalba. Tik kai kuriose ekonomikos sektoriaus specializacijose numatyta antroji Europos Sąjungos kalba, o abiejų kalbų studentas turi išmokti vartoti su studijų kryptimis susijusias sektorių kalbas, kad galėtų bendrauti įvairiose srityse ir profesiniame kontekste. Kaip minėta, tai taip pat taikoma profesiniams institutams, kuriuose antroji užsienio kalba numatyta tik kai kuriose paslaugų sektoriaus specializacijose.

Kalbant apie aukštesniąją vidurinę mokyklą, taip pat reikėtų paminėti EsaBac - dvigubą diplomą, kuris buvo įsteigtas pagal 2009 m. pasirašytą Italijos ir Prancūzijos bendradarbiavimo švietimo srityje susitarimą. Šiuo susitarimu Prancūzija ir Italija savo švietimo sistemoje skatina trejų metų trukmės dvikalbį kursą antrojoje mokymosi pakopoje, kuris leidžia mokiniams vienu metu gauti Italijos vidurinės mokyklos pažymėjimą ir bakalauro diplomą.

EsaBac programa skatina integruotą mokymą, grindžiamą išsamiomis šalies partnerės kalbos ir kultūros studijomis iš Europos ir tarptautinės perspektyvos. Baigę kursą mokiniai pasiekia B2 lygiui prilygstantį kalbos mokėjimo lygį. Kvalifikaciją galima įgyti tik ministerijos įgaliotose mokyklose. Šiuo metu Italijoje "EsaBac" skyriai veikia 337 mokyklose, išsidėsčiusiose visoje šalyje.

Tačiau italų kalba kaip antroji kalba (L2) apibrėžiama Gairėse (2014 m.) dėl užsienio mokinių priėmimo ir integracijos. Gairėse mokykloms pateikiami pasiūlymai, kaip didinti kalbų įvairovę, įskaitant ne ES kalbų mokymą, siekiant išlaikyti gimtąją kilmės šalies kalbą.

Gairėse išskiriami trys italų kalbos mokymosi etapai: pradinis italų kalbos mokymosi L2 etapas, daugiausia skirtas bendrauti, atitinka Bendrųjų Europos kalbų metmenų A1 ir A2 lygius. Kaip pripažintos italų kalbos, kaip antrosios kalbos, svarbos įrodymą reikėtų priminti, kad dabar taip pat yra specialus konkursinis kursas "Italų kalba besimokantiems užsienio kalbų", kuriame rengiami mokytojai, mokantys italų kalbos kitakalbius.

Kitas užsienio kalbų mokymo sektorius susijęs su mažumų kalbomis. Nuo 1999 m., priėmus Įstatymą Nr. 482/99, teritorinėms realijoms, kuriose yra mažumų bendruomenių, kalbančių ne italų kalba, suteikta konstitucinė apsauga: "Įgyvendindama Konstitucijos 6 straipsnį ir vadovaudamasi bendraisiais Europos ir tarptautinių organizacijų nustatytais principais, Respublika saugo albanų, katalonų, germanų, graikų, slovėnų ir kroatų kalbas ir kultūrą, taip pat kalbančius prancūziškai, prancūziškai provanso, friulų, ladinų, okitanų ir sardinų kalbomis".

Darželiuose ugdomojoje veikloje planuojama vartoti mažumos kalbą. Pradinėse ir vidurinėse mokyklose mažumos kalbos vartojimas numatytas kaip mokymo priemonė, o kalbos mokymas taip pat numatytas mokymo planuose.

### 2.3 CLIL ITALIJOS MOKYKLŲ SISTEMOJE

Terminas CLIL yra turinio ir kalbos integruoto mokymosi akronimas. Tai metodika, kuri numato dalyko mokymą užsienio kalba, kad būtų skatinamas ir disciplinos turinio įsisavinimas, ir kalbos mokymasis.



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

CLIL - tai mokymo metodika, kuri įvairiose Europos šalyse plėtojama nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio vidurio, kai Italijoje dėl įvairių institucijų ir universitetų organizuojamų europinių projektų kai kuriose mokyklose buvo aktyvinamas disciplinos turinys užsienio kalba. Italija buvo pirmoji Europos Sąjungos šalis, oficialiai pradėjusi taikyti CLIL vyresnėse vidurinėse mokyklose.

2003 m. Įstatymu Nr. 53, kuriuo buvo reorganizuota vidurinė mokykla ir 2010 m. Įgyvendinimo nuostatais buvo įvestas nelingvistinio dalyko (DNL) užsienio kalba mokymas paskutinėje vidurinių mokyklų ir technikos institutų klasėje ir dviejų nelingvistinių disciplinų užsienio kalba mokymas kalbinėse vidurinėse mokyklose nuo trečios ir ketvirtos klasės.

2015 m. Įstatymo Nr. 107 7 straipsnyje prioritetiniais mokymo tikslais įvardijamas "kalbų įgūdžių tobulinimas, ypač italų, taip pat anglų ir kitų Europos Sąjungos kalbų, taip pat taikant turinio kalbos integruoto mokymo metodiką".

Konkrečiai kalbinėse vidurinėse mokyklose tai vyksta nuo antrųjų dvejų metų laikotarpio pradžios, o nuo antrųjų dvejų metų laikotarpio antrųjų metų kaip privalomas dalykas numatytas ne kalbinio dalyko mokymas kita užsienio kalba.

Kita vertus, technikos institutuose penktaisiais kurso metais numatytas vieno dalyko anglų kalba mokymas taikant CLIL metodiką. Toks pasirinkimas gimė siekiant pagerinti studentų kalbinius įgūdžius.

Pagrindinis reikalavimas, kad CLIL metodika būtų naudingai taikoma, yra tai, kad mokytojai turėtų tinkamų kalbinių ir metodinių įgūdžių. Dėl šios priežasties ministerija organizavo kalbų mokymo planą, pagal kurį numatyta įgyti C1 kalbos lygį ir išklausti 20 ECTS metodinių kursų universitete. Šiam planui įvykdyti prireiks daug metų. Todėl Švietimo ministerija mokykloms pateikė gaires ir veiklos metodus, kaip palapsniui ir lanksčiai pradėti mokytis ne užsienio kalbos pagal CLIL metodiką (2013 m. sausio 16 d. pažyma Nr. 240 ir 2014 m. liepos 25 d. pažyma Nr. 4969), pavyzdžiui, glaudų CLIL mokytojo ir užsienio kalbos mokytojo bendradarbiavimą, siekiant skatinti įgūdžių sinergiją.

## **2.4. TĖVŲ IR MOKINIŲ POŽIŪRIS Į UŽSIENIO KALBAS IR DVIKALBĮ UGDYMĄ**

### **2.4.1. ĮVADAS**

CLIL - tai mokymosi aplinka, kurioje mokiniams tenka mokytis ne gimtąja kalba. Tačiau šios metodinės naujovės įvedimas Italijos pedagoginėje aplinkoje sukėlė daug nesusipratimų, dėl kurių mokytojai, tėvai ir mokiniai apie CLIL kalbėjo labai apytikriai.

Taigi esminis skirtumas tarp CLIL ir kitų panašių metodikų (pavyzdžiui, turinio mokymo per anglų kalbą, anglų kalbos mokymo per turinį, turiniu pagrįsto kalbos mokymo (CBLT) ir t. t.) yra disciplininių ir kalbinių komponentų integracija, reikalaujanti taikyti didaktines strategijas, galinčias veiksmingai paskatinti naujų žinių ir įgūdžių, kuriuos galima panaudoti užsienio kalbos kontekste, kūrimą.

Fizikos ar filosofijos pamoka pagal CLIL metodiką negali būti tiesiog vedama užsienio kalba, ji turi būti praturtinta įvairiomis pedagoginėmis adaptacijomis, atsižvelgiant į naudojamą komunikacijos priemones ir dėl to mokiniui tenkantį kognityvinį krūvį. CLIL pamokoje, nors ir ne kalbos pamokoje, raiškos kodas bus svarbus kertinis akmuo, kuriuo remiantis bus vykdoma mokomoji veikla, ir darbo priemonė mokiniams, kurių





Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

užsienio kalbos įgūdžiai tobulės. Tokia CLIL termino reikšmė priimta Italijos teisės aktuose, kuriais į ministerijų programas įvedamas tokio tipo mokymas.

#### **2.4.2. KALBŲ MOKYMO METODAI ITALŲ MOKYKLŲ SISTEMOJE**

Praėjus keleriems metams po CLIL įvedimo į Italijos mokyklų sistemą, vis labiau reikia apmąstyti šią mokymo praktiką, kad būtų galima numatyti naujus kelius ar pakeisti kai kuriuos svarbius aspektus.

Taip pat buvo svarbu permąstyti pedagoginį pagrindą ir mokymo praktiką, visą mokymo kelią sutelkiant į besimokantįjį, naudojant interaktyvias priemones, kurios gali suteikti daugiau galimybių mokytis.

Siekdama tobulinti eksperimentavimą, Švietimo ministerija įtraukė Nacionalinį dokumentacijos, inovacijų ir edukacinių tyrimų institutą (INDIRE), kad sustiprintų reikšmingą dabartinio organizacinio ir švietimo modelio patirtį. Siekdama šio tikslo, INDIRE savo tyrimus sutelkė į erdvės ir laiko vaidmenį mokymo procese bei mokymą, kuris leidžia mokytis.

Remiantis pagrindiniais INDIRE tyrimo rezultatais, pasidalinta su tėvais ir mokiniais.

#### **2.4.3. CLIL IR DISKUSIJOS**

Tai metodika, kuri skatina konfrontaciją tarp mokinių, kurie yra pasiryžę palaikyti ir paneigti mokytojo pasiūlytą temą. Tai anglosaksų pasaulio mokymo disciplina, grindžiama mokymusi bendradarbiaujant ir tarpusavio mokymusi ne tik tarp mokinių, bet ir tarp mokytojų ir mokinių. Šis modelis grindžiamas labai tikslių taisyklių, kurių reikia laikytis pristatant savo idėjas, laikymusi, ir puikiai tinka stebėjimo ir vidinio vertinimo dinamikai suaktyvinti.

Kai kuriose mokyklose per CLIL pamokas sėkmingai eksperimentuojama su debatų metodika, ir jų sąsaja su CLIL metodika neabejotina, ypač kalbėjimo įgūdžių tobulinimo požiūriu, nes mokiniai - sutelkę dėmesį į teiginio gynybą ar atremimą - užsienio kalbą vartoja efektyviame kontekste ir kartu skatina konkretaus turinio mokymąsi.

Debatų metodika puikiai dera su Bernardo A. Mohano teiginiais, pagal kuriuos CLIL metodika ne kas kita, kaip tik atspindi tai, kas natūraliai vyksta kiekvienos žodinės sąveikos metu, kurioje visada egzistuoja tam tikra turinio ir kalbinių priemonių integracijos forma.

#### **2.4.4. CLIL IR APVERTOS KLASĖS METODAS**

Ši metodika yra modelis, kuris pastaraisiais metais itin išpopuliarėjo Italijos mokyklose. Pagrindinė idėja yra ta, kad pamoka reprezentuoja namų darbų objektą, o klasėje praleistas laikas naudojamas bendrai veiklai, patirčiai, diskusijoms ir seminarams. Šiame kontekste mokytojas prisiima mentoriaus ir pedagoginio veiksmo vadovo vaidmenį. Šis metodas puikiai tiko CLIL mokymui, todėl buvo visiškai atnaujinta kasdienė mokymo praktika, klasės aplinka ir medžiaga: pamokos vyksta multimedijos klasėje, laboratorijoje, naudojant technologijas, skaitmeninį mokymo turinį ir atvirieji švietimo ištekliai (OER). Ypač naudinga naudoti vaizdo įrašus ir skaitmeninę medžiagą užsienio kalbomis, paimtus iš tam skirtų svetainių ir saugyklų.

#### **2.4.5. CLIL IR DISCIPLINŲ LABORATORINĖS KLASĖS**

Pagrindinė idėja kilo permąščius tradicinę klasės erdvės konfigūraciją, kai mokiniai praleidžia didžiąją dalį pamokų, o mokytojai keičiasi paeiliui. Taip atsirado anglosaksų pasaulyje labai paplitusi "disciplinų

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

laboratorijos klasė", kurioje kiekvienai disciplinai skiriama atskira erdvė su specialia įranga, baldais ir programine įranga.

Šis modelis puikiai dera su CLIL metodika, nes DNL gali pritaikyti savo darbo erdvę, pritaikydami ją aktyviam laboratorinio tipo mokymui, paruošdami baldus, medžiagas, knygas, knygas, instrumentus, prietaisus, programinę įrangą ir pan. Toks organizavimas palengvins disciplininio turinio mokymą užsienio kalba, juolab kad DNL mokytojo profiliui būdinga kalbinių, disciplininių ir metodinių-didaktinių gebėjimų persipynimas, kaip nurodyta 2012 m. balandžio 16 d. MIUR mokyklų darbuotojų generalinės direkcijos 6 potvarkyje, kuriame daug dėmesio skiriama technologijoms ir IT ištekliams.

#### 2.4.6. ŠEIMŲ IR MOKINIŲ ATSAKYMAI

Iš klausimyno ir pokalbių su tėvais Italijoje (vidutiniškai penkiasdešimties metų amžiaus), 25 % vyrų ir 75 % moterų, rezultatų matyti, kad tik 5,6 % šeimų nurodė, jog namuose vartojama daugiau nei viena kalba. Kalbant apie tėvų požiūrį į dvikalbį ugdymą, matome, kad italų šeimos mano, jog jis tikrai naudingas, tačiau yra nemažas procentas tų, kurie mano, kad jis kelia daugiau streso nei kitose Europos šalyse.

Kalbant apie mokinių apklausos rezultatus Italijoje, vidutinis mokinys yra aštuoniolikos metų amžiaus, 62 proc. mokinių yra vyrai, 34 proc. moterų, o 4 proc. nenurodė. Pastebėtas tas pats rezultatas: jie mano, kad dvikalbis ugdymas tikrai naudingas, tačiau yra svarbus procentas tų, kurie mano, kad jis kelia daugiau streso nei kitose Europos šalyse, išskyrus Ispaniją.

Kalbant apie mokinius, motyvacija dėl dvikalbio ugdymo yra paskutinėse vietose, palyginti su kitomis Europos šalimis, kartu su Ispanija.

Išanalizavus interviu, atliktus su mokinių tėvais, kurie taikė CLIL mokymo metodiką, buvo galima aptikti:

- CLIL veiksmingumas mokymosi turinyje;
- CLIL veiksmingumas mokantis kalbų;
- mokinių šeimų suvokimas apie CLIL metodo pridėtinę vertę.

#### 2.4.7. CLIL VEIKSMINGUMAS MOKANTIS TURINIO

Šeimoms būtų naudinga, jei būtų galima įtraukti daugelį, jei ne visas disciplinas ir mokyti jas taikant CLIL metodiką, pradedant humanitariniais ir baigiant matematikos ir gamtos mokslų dalykais. Suvokiama, kad humanitariniams mokslams paprastai reikia gilesnių užsienio kalbos žinių, kad jie būtų tinkamai perteikti, vengiant pašalinti reikšmingus prasmės niansus siekiant perteikti turinį. Akivaizdu, kad moksliniams-matematiniams ir techniniams-praktiniams dalykams, kurių kalba paprastai yra sausesnė ir siauresnė, reikalingos ne tokios išsamios kalbos žinios.

Tėvai pabrėžia teigiamą CLIL metodikos aspektą, nes ji geba patraukti dėmesį ir vaizduotę, skatina pažintinius ir kalbinius gebėjimus, siekiant išmokyti atitinkamų disciplinų turinį. Tėvai ir mokiniai mano, kad labai svarbu pertvarkyti mokyklos mokymo programą integruojant tarpdalykines temas. Tėvai, taikydami CLIL, įžvelgia procesą, kuris gali padidinti jų vaikų protinius gebėjimus ir su žiniomis susijusius procesus, tokius kaip dėmesys, atmintis, sprendimas ir vertinimas, samprotavimas ir skaičiavimas, problemų sprendimas, disciplinų turinio supratimas ir kūrimas.

#### 2.4.8 CLIL VEIKSMINGUMAS MOKANTIS KALBŲ



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

CLIL metodiką taikančių mokinių tėvai mano, kad ši metodika yra visiškai sėkminga, nes ji padidina valandų, per kurias mokinys mokykloje gali klausytis tekstų užsienio kalba, skaičių, taip pat išnaudoja nelingvistinėms disciplinoms skirtas valandas, suteikdama papildomų klausymosi ir bendravimo užsienio kalba galimybių. Kalbos formų - susijusių su socialinėje žiniasklaidoje esančiais vaizdais ir vaizdo įrašais - vartojimas, labai paplitęs tarp jaunimo, laikomas svarbia jų bendravimo priemone.

Tiek tėvams, tiek jų vaikams užsienio kalbos naudojimas nelingvistinių disciplinų turiniui įsisavinti leidžia dažniau ir taisyklingiau išmokti vartoti užsienio kalbą. Tarp tėvų paplitusi nuomonė, kad CLIL metodika gerina kalbos ir žodinio bendravimo įgūdžius. Šeimos taip pat galėjo patvirtinti, kad CLIL metodika pažadina naujus jų vaikų interesus ir ugdo daugiakalbę - atvirą mąstyseną - suteikia jiems naujų, konkrečių galimybių. To paties turinio mokymasis iš skirtingų perspektyvų taip pat leidžia, visada tėvų požiūriu, plačiau susipažinti su turiniu ir užsienio kalba.

#### **2.4.9. MOKINIŲ ŠEIMŲ SUPRATIMAS APIE CLIL METODO PRIDĖTINĘ VERTĘ**

Šeimos žino, kad visuomenė sparčiai keičiasi, ypač Europoje, kur pokyčius lėmė integracijos procesai ir globalizacijos bei kompiuterizacijos poveikis. Be to, tėvai suvokia, kad keičiasi pasaulėžiūra, dėl kurios pasaulis tampa mažesnis, o mokėjimas kalbėti daugiau kalbų tampa vis akivaizdesniu privalumu.

Būtent šios nuolat kintančios tikrovės kontekste šeimos mano, kad kalbų mokymasis yra vyraujantis jų vaikų ugdymo veiksnys, taip pat labai domisi CLIL.

Ir tėvai, ir mokiniai vis labiau supranta, kad daugiakalbystės, t. y. kitų kalbų mokymosi, skatinimas duos socialinės, ekonominės, kultūrinės ir net ekologinės naudos. CLIL dėka šeimos savo vaikuose įžvelgia galimybę ugdyti kalbinius įgūdžius, o tai naudinga jų dabartiniam ir būsimam gyvenimui.

#### **2.5. MOKYTOJŲ MINTYS APIE DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBĮ UGDYMĄ ITALIJOJE ARTIMIAUSIOJE ATEITYJE**

Remiantis klausimyno ir pokalbių su Italijos mokytojais rezultatais, vidutinis jų amžius buvo keturiasdešimt devyneri metai, 33 proc. buvo vyrai, 66 proc. - moterys, 1 proc. nenurodė. Iš rezultatų galima pastebėti, kad mokytojai dvikalbį ugdymą laiko tikrai "gražiu" arba "svarbiu", tačiau mokytojų, manančių, kad jis tikrai "būtinasis", procentas yra mažiausias Europoje. Kita vertus, taip pat procentas tų, kurie mano, kad jis kelia stresą, yra vienas mažiausių Europoje.

Kalbant apie mokytojų požiūrį į savo profesinę kompetenciją dvikalbio ugdymo srityje, galima teigti, kad Italija yra paskutinėje vietoje tarp tyrime dalyvavusių Europos šalių.

Palyginus su mokytojų apklausų rezultatais, galima teigti, kad Italijos mokytojų požiūris į dvikalbystę nėra teigiamas. Pasak jų, suvokimas, kaip svarbu mokėti užsienio kalbą, nėra jaučiamas įvairių partnerių, kurie pirmiausia turėtų tikėti, o tik po to prisidėti prie dvikalbės visuomenės kultūros.

Tačiau mokytojai yra pasiryžę skleisti dvikalbystę kaip labai svarbų mokinių gebėjimų ugdymo elementą ir didinti mokinių, tėvų, direktorių ir institucijų informuotumą. Toliau pateikiamos pagrindinės pastabos, išryškėjusios iš jų interviu.

##### **2.5.1. MOKYTOJŲ NUOMONĖ APIE MOKINIŲ SUPRATIMĄ APIE DVIKALBYSTĘ IR DVIKALBIO UGDYMO SVARBĄ**



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Atlikti interviu leido suprasti skirtingus poreikius, priklausomai nuo to, kokio pobūdžio ugdymą mokiniai renkasi.

Profesinėse mokyklose daugiausia dėmesio skiriama praktiniams įgūdžiams. Pasak mokytojų, šiose mokyklose labai sunku skleisti dvikalbės bendruomenės supratimą. Taip atsitinka dėl daugelio priežasčių: visų pirma, mokiniai nelabai mėgsta mokymosi procesą, jie mokosi darydami. Vadinasi, mokytojai turi nedaug strategijų, kaip mokyti užsienio kalbos. Be to, dažnai pasitaiko, kad kiekvienoje klasėje mokosi mokiniai iš skirtingų šalių. Dėl to mokymosi procesas tampa dar sudėtingesnis, nes mokytojai turi stengtis, kad beveik visi jie pirmiausia pasiektų bendrą pagrindinės kalbos lygį ir būtų pasirengę dirbti.

Priešingai, technikos mokyklose arba licėjuje mokiniai yra daug labiau motyvuoti mokytis antrosios kalbos. Tai yra integruota jų nuolatinio mokymosi proceso dalis, ir metai iš metų jie vis labiau tobulėja. Šie mokiniai turi vidinę motyvaciją mokytis, nes tai griežtai susiję su jų ateities tikslais. Reikia pasakyti, kad kartais šių mokinių lūkesčiai nesutampa su mokymosi atsakymu..

### **2.5.2. MOKYTOJŲ SUVOKIMAS APIE TĖVŲ SUPRATIMĄ APIE DVIKALBYSTĒS IR DVIKALBIO UGDYMO SVARBĄ**

Deja, atlikus bendrą duomenų analizę, galima teigti, kad, viena vertus, aukštesnio išsilavinimo šeimos siekia suteikti savo vaikams gerą išsilavinimą ir turi daug lūkesčių, susijusių su jų vaikų gaunamu išsilavinimu. Kita vertus, mokytojai tvirtino, kad retai pasitaiko, jog tėvai norėtų daugiau sužinoti apie CLIL modulius, organizuojamus užsienio kalbos įgūdžiams stiprinti. Juos labiausiai domina vertinimas ir jų vaikų pasiektas rezultatas.

Visiškai pasikeičia informuotumo lygis tų tėvų, kurių vaikai mokosi profesinėse mokyklose. Šis tikslas dažnai būna labai kuklus ir pragmatiškas. Jie daugiausia nori žinoti, ar jie išlaikė, ar neišlaikė mokslo metų pabaigoje esančių testų ir ar yra keliami toliau.

### **2.5.3. MOKYTOJŲ SUVOKIMAS APIE DIREKTORIŲ IR INSTITUCIJŲ SUPRATIMĄ APIE DVIKALBYSTĒS IR DVIKALBIO UGDYMO SVARBĄ**

Kalbant apie institucinį pasaulį, mokytojai mano, kad nei mokyklų vadovai, nei Švietimo ministerija nepakankamai propaguoja dvikalbystės svarbą.

Mokytojai paprastai jaučiasi vieni siekdami savo tikslo; Suvokimas, kaip svarbu kalbėti, suprasti, perduoti tiek techninį turinį, tiek kasdienę informaciją, pereina per jų asmeninį tvirtą tikėjimą ir asmenines pastangas.

Mokytojams reikėtų daugiau žmogiškųjų išteklių, kad jie galėtų vykdyti veiklą mažose grupėse, daugiau įrenginių, daugiau mokymų, kad jie įgytų vis daugiau įgūdžių mokytis turinį užsienio kalba.

Be to, tokie projektai kaip „Erasmus“, skirti tiek mokiniams, tiek mokytojams, turėtų būti labiau skatinami vykti ir būtų remiami.

### **2.5.4. GALUTINĒ IŠVADA**

Iš pirmiau pateikto aprašymo matyti, kad mokytojai jaučia priešingą nuotaiką. Viena vertus, jie supranta, kad dvikalbio ugdymo kultūra daugiausia priklauso nuo jų asmeninių pastangų, nes jie nesulaukia jokio grįžtamojo ryšio iš šeimų, menko grįžtamojo ryšio iš mokinių ir tik biurokratinio bei diplomatinio atsakymo iš institucijų, kurių parama jiems būtų daug svarbesnė.

Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

Kita vertus, mokytojai nepasiduoda, jie tiki užsienio kalbos mokymosi svarba, nes tai vis labiau įgalina jų mokinius. Pasak mokytojų, šis įgūdis leidžia mokiniams tapti dar geresniais žmonėmis, nes jie išmoksta išklausti vieni kitus, vertinti skirtumus ir reliatyvizuoti savo patirtį. Be abejonės, dvikalbystė reiškia ne tik kalbėti antrąja kalba.

## 2.6. KĄ REIKĖTŲ TOBULINTI AR KEISTI DVIKALBIAME UGDYME?

Žinoma, kad italų mokiniai, nors anglų kalbos mokosi mažiausiai 13 metų (nuo pradinės iki vidurinės mokyklos), nepasiekia vidutinių rezultatų, ypač kalbėjimo žodžiu srityje. Atsižvelgiant į tai, kad pagrindiniai įgūdžiai yra keturi: klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas, vis dar daugeliu atvejų Italijos mokykloje daugiausia mokomasi gramatikos rašymo ir tekstų, o žodinei raiškai dažnai skiriama mažai dėmesio.

Kalbant apie technikos ir profesines mokyklas, užsienio kalbai per savaitę skiriama nedaug valandų (daugiausiai trys), o dar mažiau veiksmingos jos būna ten, kur klasėse mokosi labai daug mokinių, kartais iki trisdešimties. Be to, retai būna kalbų laboratorijos, todėl vaikams sunku įgyti tinkamų klausymo ir kalbėjimo įgūdžių. Dėl to per vidurinės mokyklos baigiamuosius valstybinius egzaminus pokalbis anglų kalba nemažai daliai mokinių dažnai tampa vienu iš problemiškesnių aspektų.

Kalbant apie konkrečią CLIL metodiką, galima išskirti dvi pagrindines problemas: viena jų - nepakankamas mokinių pasirengimas mokytis techninės disciplinos anglų kalba dėl pirmiau minėtų problemų; antroji susijusi su mokytojų rengimu, kurie savo ruožtu, jei dėsto kitas disciplinas, retai kada mokės anglų kalbą tokiu lygiu, kad galėtų laisvai dėstyti savo dalyko turinį užsienio kalba.

Netgi sertifikavimo sistema (reikėtų C1 lygio) kartais yra per daug blankia, kad pripažintų įgūdžius mokytojams, kurie iš tikrųjų neturi konkrečių reikalavimų dėstyti savo dalyką ta kalba.

Dvikalbes programas tikriausiai labai sunku įgyvendinti dėl daugybės suvaržymų, kuriais susiduria mokykla, tačiau būtų labai svarbu padidinti valandų, skirtų dalykui mokytis antrąja kalba, skaičių. Mokyklose turėtų būti daugiau kalbų laboratorijų ir galimybė mokiniams išvykti mokytis į užsienį. Per CLIL pamokas pageidautina, kad vienu metu dalyvautų dalyko mokytojas ir kalbos mokytojas. Taip būtų galima pagerinti mokomojo dalyko ir užsienio kalbos mokymąsi.

Neabejotinai svarbiausia priemonė, reikalinga dvikalbiame ugdymui pagerinti arba pakeisti, yra ta, kad šalies vyriausybė skubiai imtųsi spręsti susidariusią situaciją ir visiems mokytojams organizuotų realius kalbų mokymo kursus. Be to, reiktų įgyvendinti realią mokyklų sistemos pokyčių politiką, kuri apimtų realų mokinių kalbų mokymo ir šiuo metu reikalingų mokymo programų koregavimą.

## NUORODOS

- [1] AVILA, ANA. IDIOMOS Y DIALECTOS QUE SE HABLAN EN ESPAÑA: ALGUNOS EN PELIGRO DE EXTINCIÓN SEGÚN LA UNESCO. 2022. GAUTA IŠ [HTTPS://WWW.BUSINESSINSIDER.ES/IDIOMAS-DIALECTOS-HABLAN-ESPANA-1008167](https://www.businessinsider.es/IDIOMAS-DIALECTOS-HABLAN-ESPANA-1008167)
- [2] BARBERO ANDRÉS, J. „PROGRAMOS DE EDUCACIÓN BILINGÜE EN CANTABRIA: LA MEDIACIÓN DE LAS LENGUAS EXTRANJERAS EN UN NUEVO ESCENARIO EDUCATIVO“ [EN LÍNEA]. KABINOS: REVISTA DEL CENTRO DE RECURSOS, INTERPRETACIÓN Y ESTUDIOS EN MATERIA EDUCATIVA (CRIEME) DE LA CONSEJERÍA DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTE DEL GOBIERNO DE CANTABRIA. SANTANDER, CONSEJERÍA DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTE DEL GOBIERNO DE CANTABRIA, 2014, 40-70.
- [3] CONSEJO DE EUROPA: COMITÉ DE MINISTROS, CARTA EUROPEA DE LAS LENGUAS REGIONALES O MINORITARIAS: APLICACIÓN DE LA CARTA EN ESPAÑA, SEGUNDO CICLO DE SUPERVISIÓN, 11 DICIEMBRE 2008, ECRML (2008) 5, PAIMTA IŠ [HTTPS://WWW.REFWOR.ES/DOCID/494112862.HTML](https://www.refwor.es/DOCID/494112862.HTML)



Projekto numeris: 2020-1-ES01-KA201-081917

- [4] GIMENO MENÉNDEZ, F. „HISTORIA DE LA DIALECTOLOGÍA Y SOCIOLINGÜÍSTICA ESPAÑOLAS“. VIRTUALIOJI MIGUELIO DE SERVANTESO BIBLIOTEKA. ALIKANTÉ, 2016 M.
- [5] „GUÍA INFORMATIVA PARA CENTROS DE ENSEÑANZA BILINGÜE“. 2ª LEIDIMAS. EDUCACIÓN DE LA JUNTA DE ANDALUCÍA. 2013 M.
- [6] LOMCE. LEY ORGÁNICA 8/2013, DE 9 DE DICIEMBRE, PARA LA MEJORA DE LA CALIDAD EDUCATIVA.
- [7] LOMLOE. LEY ORGÁNICA 3/2020, DE 29 DE DICIEMBRE, POR LA QUE SE MODIFICA LA LEY ORGÁNICA 2/2006, DE 3 DE MAYO, DE EDUCACIÓN. BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO, 340, DE 30 DE DICIEMBRE DE 2020, 122868-122953.
- [8] ORDEN DE 28 DE JUNIO DE 2011, POR LA QUE SE REGULA LA ENSEÑANZA BILINGÜE EN LOS CENTROS DOCENTES DE LA COMUNIDAD AUTÓNOMA DE ANDALUCÍA
- [9] ORDEN ECD/109/2013, DE 11 DE SEPTIEMBRE, QUE REGULA LA ACREDITACIÓN DE LA KOMPETENCIA COMUNICATIVA EN LOS IDIOMAS ALEMÁN, FRANCÉS E INGLÉS DEL PROFESORADO DE LOS CUERPOS DE CATEDRÁTICOS Y PROFESORES DE ENSEÑANCÓN PROFEOSPOEROS DE ENSEÑANZA PROFEOSOFEEEROS SECUNDARIA DE MAESTROS EN LA COMUNIDAD AUTÓNOMA DE CANTABRIA (BOC DE 20 DE SEPTIEMBRE).
- [10] ORDEN ECD/123/2013, DE 18 DE NOVIEMBRE, QUE REGULA LOS PROGRAMAS DE EDUCACIÓN BILINGÜE EN LOS CENTROS DOCENTES DE LA COMUNIDAD AUTÓNOMA DE CANTABRIA (BOC DE 3 DE DICIEMBRE).
- [11] INSTRUCCIÓN 12/2021 DE 15 DE JULIO DE 2021 SOBRE LA ORGANIZACIÓN Y FUNCIONAMIENTO DE LA ENSEÑANZA BILINGÜE PARA EL CURSO 2021–2022.
- [12] DE RENZO, F. „PER UN'ANALISI DELLA SITUAZIONE SOCIOLINGUISTICA DELL'ITALIA CONTEMPORANEA. ITALIANO, DIALETTI E ALTRE LINGUE“, ITALICA VOL. 85, NR.1 (2008 M. PAVASARIS), 44-62 P., 2008 M.
- [13] „STORIA DELLA LINGUA ITALIANA“ [INTERNETE]. PAIMTA IŠ: [HTTPS://WWW.EUROPASSITALIAN.COM/IT/RISORSE-GR ATUIE/STORIA-LINGUA-ITALIANA](https://www.europassitalian.com/it/risorse-gr-atuite/storia-lingua-italiana)
- [14] ISTAT, „I CITTADINI E IL TEMPO LIBERO“, ISTAT, 2015 M.
- [15] SISTEMA EDUCATIVO DI ISTRUZIONE E FORMAZIONE, SITO UFFICIALE MIUR , GAUTA IŠ [HTTPS://WWW.MIUR.GOV.IT/SISTEMA-EDUCATIVO-DI-ISTRUZIONE-E-FORMAZIONE](https://www.miur.gov.it/sistema-educativo-di-istruzione-e-formazione)
- [16] PAGRINDINÉS ŠVIETIMO SISTEMOS YPATYBÉS, EURYDICE, NATIONAL EDUCATIONAL SYSTEMS, ITALIAJA, PAIMTA IŠ [HTTPS://EACEA.EC.EUROPA.EU/NATIONAL-POLICIES/EURYDICE/CONTENT/ITALY EN](https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/italy_en)
- [17] SACCARDO, D., LA POLITICA LINGUISTICA NELLA SCUOLA ITALIANA, „LE LINGUE IN ITALIA, LE LINGUE IN EUROPE: BALANDIS SIAMO, DOVE ANDIAMO“, MIUR, 2016, PAIMTA IŠ <https://edizionicafoscari.unive.it/it/edizioni /libri/978-88-6969-073-0/la-politica-linguistica-nella-scuola-italiana>
- [18] ESABAC, SITO UFFICIALE MIUR, GAUTA IŠ [HTTPS://WWW.MIUR.GOV.IT/ESABAC](https://www.miur.gov.it/esabac)
- [19] CLIL, SITO UFFICIALE MIUR, GAUTA IŠ [HTTPS://WWW.MIUR.GOV.IT/CLIL1](https://www.miur.gov.it/clil1)
- [20] LEGGE 28 MARZO 2003, N. 53 – GAZZETTA UFFICIALE
- [21] MOVIMENTO DELLE AVANGUARDIE EDUCATIVE, PAIMTAS IŠ [HTTPS://INNOVAZIONE.INDIRE.IT/AVANGUARDIEEDUCATIVE](https://innovazione.indire.it/avanguardieeducative)
- [22] MOHAN, BA (1986), KALBA IR TURINYS, READING, MA, ADDISON-WESLEY
- [23] LEGGE 482/99, GAUTA IŠ [HTTPS://WWW.GAZZETTAFFICIALE.IT/ELI/ID/1999/12/20/099G0557/SG](https://www.gazzettafficiale.it/eli/id/1999/12/20/099G0557/sg)
- [24] LEGGE 53/2003, PAIMTA IŠ [HTTPS://WWW.GAZZETTAFFICIALE.IT/ELI/ID/2003/04/02/003G0065/SG](https://www.gazzettafficiale.it/eli/id/2003/04/02/003G0065/sg)
- [25] LEGGE107/2015, GAUTA IŠ [HTTPS://WWW.GAZZETTAFFICIALE.IT/ELI/ID/2015/07/15/15G00122/SG](https://www.gazzettafficiale.it/eli/id/2015/07/15/15G00122/sg)

